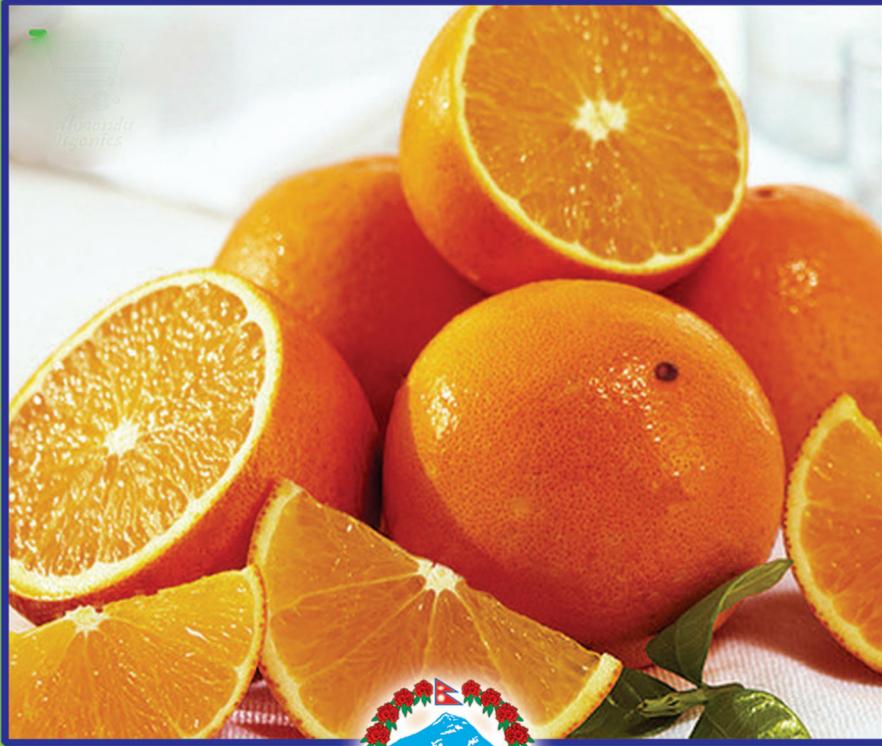


# जुनार सुपरजोन वार्षिक पुस्तक

(२०७५ / ७६)



नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन)

खनियाखर्क, सिन्धुली

## Sweet Orange (*Citrus sinensis*) जुनारको जातः सिन्धुली स्थानीय

सिन्धुली जिल्लामा उत्पत्ति भएको यो जातको जुनारको बोट ६ देखि १२ मिटर उचाई भएको र हाँगा फिन्जारिएको हुन्छ । फल गोलाकार, माथिल्लो भाग गोला र तल्लो भाग थोरै भित्र दबिएको जस्तो देखिन्छ । चोक्रा चिल्लो फिन्का सुन्तला रंगदेखि रातो सुन्तला रंगको कन्सिएको र छोडाउन केही गाह्रो हुने हुन्छ । एक दाना जुनार फल १४० देखि २०० ग्राम र गुलियोपन ९ देखि १४ प्रतिशत र अमिलोपन ०.६२ देखि १.१२ प्रतिशतसम्म हुन्छ । सिन्धुली स्थानीय जातको जुनार फल मंसिर देखि माघभित्र टिपिन्छ ।



स्रोत: डा. ज्ञान सुब्बा जोशी, रमेश शर्मा, देवराज शर्मा र डा. सुब्बा सुब्बा जोशी, १९९६, सुन्तलाको संरक्षणको क्षेत्रीय राष्ट्रिय सुन्तलाको संरक्षण अनुसन्धान केन्द्र, धरिपानी, धनुषा।

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन), सिन्धुली

### सुन्तलाजात फलफूलको फल कुहाउने झिँगाको आनीबानी र जीवनी बारे जानकारी राखौं।



### सुन्तलाजात फलफूलको फल कुहाउने झिँगाको आनीबानी र जीवनी बारे जानकारी राखौं। कीरा व्यवस्थापनमा सजगता अपनाऔं।।



नेपाल सरकार  
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय  
प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना  
परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन), सिन्धुली

# जुनार सुपरजोन वार्षिक पुस्तक

आ.व. २०७५/७६

## Junar Superzone Annual Book

FY 2075/76

"सुन्दर सिन्धुली, स्वादिलो जुनार; कृषि आधुनिकीकरण, समृद्धिको आधार"



नेपाल सरकार

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन)

खनियाखर्क, सिन्धुली, ☎ ०४७-६९२०२७

Email: [junarsuperzone@gmail.com](mailto:junarsuperzone@gmail.com)

Website: [sindhulijunar.pmamp.gov.np](http://sindhulijunar.pmamp.gov.np)

## जुनार सुपरजोन वार्षिक पुस्तक २०७५/७६

प्रकाशक	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन) खनियाखर्क, सिन्धुली
प्रमुख सम्पादक	देवराज अधिकारी, वरिष्ठ कृषि अधिकृत
लेखन एवं सम्पादन	रवि किरण अधिकारी, कृषि अधिकृत
सहयोगी	प्रभुराम सुनुवार, लेखापाल थल कुमार गौतम, नायव सुब्बा लक्ष्मी श्रेष्ठ, कम्प्युटर अपरेटर
प्रकाशन मिति	२०७६ पौष
मुद्रण	२०० प्रति

### श्रोत उद्धृत गर्ने ठेगाना:

जुनार सुपरजोन. २०७६. जुनार सुपरजोन वार्षिक पुस्तक २०७५/७६. प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन), खनियाखर्क, सिन्धुली, नेपाल ।

Junar Superzone. 2076. Junar Superzone Annual Book 2075/76. Prime Minister Agriculture Mordernization Project, Project Implementation Unit (Junar Superzone), Khaniyakharka, Sindhuli, Nepal.





## दुई शब्द

नेपालमा कृषि क्षेत्रको विकासका लागि विगत लामो समय देखि विभिन्न पहल कदमीहरु भईरहेका छन्। परम्परागत खेती प्रणालीलाई व्यावसायिकमुखी बनाउन कृषि पद्धतीमा वैज्ञानिकता, आधुनिकीकरण र यान्त्रिकीकरण हुन नेपालमा अवसर र चुनौती दुबै रहेका छन्। मुलुकको करिब दुई तिहाइ जनसंख्या कृषिमा



निर्भर रहेका छन् र अर्थतन्त्रको लगभग एक तिहाई हिस्सा कृषि क्षेत्रले ओगटेको छ। नेपालको संविधान २०७२ ले तीन तह सरकार र त्यसमा कृषि विकासको भूमिका उल्लेख गरेको छ। देशको सन्तुलित विकासका लागि भौतिक पूर्वाधारहरु साथै स्थानीय उत्पादन र आयआर्जनमा समेत सबल भई समृद्धितर्फ लम्कन सकिन्छ। यसैका लागि स्वदेशी सोच, स्वदेशी लगानी र जनशक्तिबाट सञ्चालनमा आएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना कार्यान्वयनमा आएको छ। यस परियोजना मार्फत् कृषि क्षेत्रलाई आत्मनिर्भर, व्यावसायिक र रोजगारीमुलक क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न यसका विभिन्न चारवटा सम्भागहरु - पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोन मार्फत् कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेको छ। जुनारको पर्यायवाचीको रुपमा रहेको जिल्ला सिन्धुलीमा आ.व. २०७३/७४ मा जुनार जोनको रुपमा स्थापना भई आ.व. २०७४/७५ देखि जुनार सुपरजोनमा स्तरोन्नति भई कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ। जुनारको विकासका लागि विगत लामो समय देखि विभिन्न कार्यक्रमहरु सम्पादन भएका छन् जसको फलस्वरुप जुनार कृषकहरुको संस्थागत विकास (जुनार विकास संघ र जिल्ला जुनार सहकारी संघ) र जुनारको शीत भण्डार र लुस उद्योग जस्ता पूर्वाधारहरु स्थापना भएका छन्। यद्यपि भएका पूर्वाधारहरुको समूचित उपयोगका लागि लागु पर्ने अवसर हामी माझ रहेको छ। त्यस्तै, जुनार जोनको स्थापना पश्चात् जुनार जोन सञ्चालक समिति र जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिको गठन भएको छ। यसका साथै व्यावसायिक जुनार खेतीले गर्दा स्थानीय कृषकहरुको आय आर्जन र जीविकोपार्जनमा सकारात्मक परिवर्तन आएको छ।

यस पुस्तकमा जुनार सुपरजोन कार्यालयले आ.व. २०७५/७६ मा सम्पन्न गरेका कृषकलापहरुको प्रगति विवरणहरु संक्षेपमा संलग्न गरिएको छ । जुनार उत्पादनको समस्याको रुपमा रहेको फल कुहाउने औँसा पार्ने झिँगा व्यवस्थापनका लागि क्षेत्रगत कीरा नियन्त्रण कार्यक्रम कृषकहरुबाट संकलित साझेदारी रकमको आधारमा अबलम्बन गरिएको थियो । जुनार बगैँचा स्थापना र व्यवस्थापनका लागि मलजलको सहज जोहो गर्न भकारो सुधार र साना सिंचाई कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ। जुनारको दीगो विकासका लागि यथार्थ तथ्यांकीय आधार तय गर्न जुनार कृषक परिचय पत्रको अबधारणा कार्यान्वयनमा ल्याईएकोछ, जुनार कृषक पाठशाला सञ्चालन गरि स्थानीय स्रोत व्यक्ति तयार गरिएको छ । यसका साथै खनियाखर्क आसपासमा स्वेच्छिक चक्लाबन्दी जुनार खेती, एग्रोमार्ट, पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर, ग्वाल्टारमा प्रशोधन केन्द्र, तिनकन्यामा प्रांगारिक मल कारखाना र तोश्रामखोलामा नर्सरी स्क्रिन हाउस स्थापना तथा सञ्चालन/व्यवस्थापनमा अनुदान सहयोग प्रदान गरिएकोछ।यि लगायत सबै कार्यको समुचित उपयोग र दीगोपनका लागि प्रत्यक्ष लाभग्राहीहरु र सरोकारवालाहरुको महत्वपूर्ण भुमिका हुन्छ । तसर्थ यि विवरणहरु सरोकारवाला निकायहरुलाई उपयोगी हुने अपेक्षा राखिएको छ । यस पुस्तका तयारीका लागि जिम्मेवारी बहन गर्नुहुने कार्यालयका कृषि अधिकृत श्री रवि किरण अधिकारी धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । त्यस्तै, यस कार्यमा सहयोग गर्नुहुने प्राविधिक कर्मचारीहरु, लेखापाल, नायव सुब्बा, सब-ईन्जिनियर, कम्प्युटर अपरेटर लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरु तथा कृषि इन्टरनहरु, स्थानीय श्रोत व्यक्ति, ओजेटी जेटिए तथा स्थानीय तहमा रहेका कृषि प्राविधिकहरुलाई समेत धन्यवाद दिन चाहन्छु । त्यस्तै, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिलाई समेत धन्यवाद दिन चाहन्छु । अन्तमा, आगामी वर्षहरुमा यस्ता प्रकाशन अझ गुणस्तरीय बनाउनका लागि पाठकहरुको सुझाव महत्वपूर्ण रहने हुँदा सोको समेत अपेक्षा गर्दछु ।

- देवराज अधिकारी  
वरिष्ठ कृषि अधिकृत

## विषय सूची

### १. जिल्लाको परिचयात्मक विवरण

- सिन्धुली जिल्लाको परिचय..... १
- हावापानी तथा भौगोलिक स्थिति..... १
- जनसंख्याको विवरण..... २
- जातजाती तथा धर्म..... २
- सिन्धुली जिल्लाको नामाकरण..... ३
- सिन्धुली जिल्लाका प्रमुख ऐतिहासिक एवं पर्यटकीय स्थलहरू..... ३
- सिन्धुली जिल्लामा कृषि प्रसार गर्ने निकाय..... ६

### २. कृषि विकास रणनीति र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

- सोच..... ९
- लक्ष्य..... ९
- उद्देश्यहरू..... ९
- रणनीति..... ९
- परियोजनाका सम्भागहरू..... ९
- परियोजना सञ्चालनका अवधारणाहरू..... १०
- सहयोगी निकायहरू..... १०
- परियोजना कार्यान्वयन गर्ने संरचनाहरू..... १०
- परियोजना दस्तावेजमा बृहत व्यावसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम..... ११
- सुपरजोन सम्भागको मुख्य मुख्य विशेषताहरू..... १२
- परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन)..... १३
- हालसम्मका कार्यालय प्रमुखहरूको नामावली..... १४
- हाल कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण..... १५
- परियोजना समिति संरचना..... १५
- परियोजनाबाट उपलब्ध सेवा/सुविधाहरू..... १६
- पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोन बीचको अन्तरसम्बन्ध..... १७

### ३. आ.व. २०७५/०७६ को वार्षिक प्रगति विवरण

• जुनार सुपरजोनको वार्षिक प्रगति विवरण .....	१८
• जोन/सुपर जोन विकास कार्यक्रम तर्फ प्रगति नपुग कारण .....	१८
• शीर्षकगत वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (बजेट रू. लाखमा) .....	१९
• कार्यक्रमगत प्रगति विवरण (बजेट रू. लाखमा) .....	२३
• चालु तथा पूँजीगत अनुदानका मुख्य मुख्य गतिविधिहरु .....	३०
• आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन गरेका मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरुको विवरण .....	३७
४. जिल्लामा जुनार उत्पादन तथ्यांक .....	६१
५. पत्रपत्रिकामा जुनार सुपरजोनका गतिविधिहरु .....	६२
६. अनुसूचीहरु .....	६६
अनुसूची १ : मिति २०७५ पौष ५ गते सम्म जुनार सुपरजोन कार्यालयमा सूचीकृत भएका समूह/सहकारी/सिंचाई उपभोक्ता समिति/फर्म विवरण .....	६६
अनुसूची २ : सुपरजोन क्षेत्र भित्रका जुनार नर्सरीहरुको विवरण .....	७३
अनुसूची ३ : जिल्लामा दर्ता भएका जुनार सहकारी संस्थाहरुको विवरण .....	७४
अनुसूची ४ : सिन्धुली जिल्लामा हाल सञ्चालनमा रहेका जुनार प्रशोधन उद्योग/एगृमार्टहरु .....	७५
अनुसूची ५ : कृषि औद्योगिक क्षेत्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि .....	७६
अनुसूची ६ : कार्यालयमा हालसम्म ईन्टर्न/ओजेटी गर्ने विद्यार्थीहरुको विवरण .....	९३
अनुसूची ७ : प्राविधिक तथा अनुभवमा आधारित लेखहरु .....	९४
▪ सिन्धुलीको जुनार र ऐतिहासिक विकासक्रम .....	९४
▪ जुनार सुपरजोनमा एक वर्ष .....	९८
अनुसूची ८ : बि.एससी. कृषि ईन्टर्न विद्यार्थीहरुको अध्ययन प्रतिवेदन .....	१०१
▪ Assessment of Soil Fertility Status of Nurseries in Sweet Orange Zone under PMAMP in Sindhuli District using Geo-Spatial Technology .....	१०१
▪ Survey and Monitoring of Chinese Citrus Fly ( <i>Bactrocera minax</i> Enderlein) in Sweet Orange Orchards of Sindhuli, Nepal.....	१०२
▪ Comparative Study of Soil Fertility Status of Sweet Orange Orchards of 3 VDC'S (Tinkanya, Jalkanya And Ratanchura) in Sindhuli District.....	१०३
▪ सिन्धुली जिल्लाको जुनार नर्सरीमा बृद्धि प्रोत्साहक तथा जैविक दुसीनाशक विषादीको रूपमा ट्राईकोडर्मा भिरिडिको प्रयोग.....	१०४

▪ Effect of Different Postharvest Treatments on Prolonging Shelf Life and Maintaining Quality of Sweet Orange ( <i>Citrus sinensis</i> Osbeck).....	१०५
▪ Study of Chinese Citrus Fly ( <i>Bactrocera minax</i> Enderlein) Pupae in Sweet Orange ( <i>Citrus sinensis</i> Osbeck) Orchards of Sindhuli, Nepal.....	१०६
▪ जुनार उत्पादनको आर्थिक विश्लेषण: सिन्धुली जिल्ला, नेपालको सन्दर्भ....	१०७
अनुसूची ९ : अनुदानका कार्यक्रमका लाभग्राहीहरूको विवरण.....	१०८
क) ठुला अनुदानका कार्यक्रमहरूका लाभग्राहीहरू .....	१०८
ख) साना सिंचाई .....	१११
ग) ५० हजार भन्दा कम अनुदान.....	११६
घ) भकारो सुधार.....	११६
ङ) ५०% अनुदानमा साना मेशिनरी औजार उपकरण वितरण.....	१२७
अनुसूची १० : बृहत् क्षेत्रगत नियन्त्रण कार्यक्रममा स्प्रेकर्ताहरूको विवरण .....	१२८



# जिल्लाको परिचयात्मक विवरण

## सिन्धुली जिल्लाको परिचय

विश्व मानचित्रमा सिन्धुली जिल्ला २६ डिग्री ५५' देखि २७ डिग्री २२' उत्तरी अक्षांस र ८५ डिग्री १५' देखि ८६ डिग्री २५' पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित छ। यस जिल्लाको कुल क्षेत्रफल २४९१ वर्ग कि.मि. छ जसमध्ये ६२,७१३ हेक्टर (२५.३१%) जमीन खेतीयोग्य छ। यस जिल्लाको औसत लम्बाई १०६ कि.मि. र चौडाई २३.३ कि.मि. छ। समुद्री सतहबाट न्यूनतम १६८ मिटर देखि अधिकतम २७९७ मिटर सम्मको उचाइको विविधता यस जिल्लामा पाइन्छ। यस जिल्लाको क्षेत्रफल नेपालको कुल क्षेत्रफलको १.६९ प्रतिशत हो। नवगठित राष्ट्रिय प्रशासनिक संरचना अनुरूप नेपालका ७७ वटा जिल्लाहरू मध्ये सिन्धुली जिल्ला प्रदेश नं. ३ अन्तर्गत पर्दछ। साबिकमा यस जिल्ला मध्यमाञ्चल विकास क्षेत्र अन्तर्गत जनकपुर अञ्चलमा पर्दथ्यो। मध्य पहाडी भूभागमा पर्ने यस जिल्लासँग सिमाना जोडिएका अन्य जिल्लाहरूमा उदयपुर, रामेछाप, ओखलढुङ्गा, धनुषा, महोत्तरी, सर्लाही, काभ्रे र मकवानपुर पर्दछन्। प्रशासनिक आधारमा ३ वटा संसदीय निर्वाचन क्षेत्र, १३ वटा इलाका, ७ वटा गाउँपालिकाहरू तथा २ वटा नगरपालिकाहरू रहेको यस जिल्लाको सदरमुकाम सिन्धुलीमाढी हो जुन समुद्री सतहबाट ४६० मिटरको उचाइमा अवस्थित छ। हाल यस जिल्ला निम्न नौ वटा स्थानीय तहहरूमा विभाजित रहेको छ।

गाउँपालिका	केन्द्र	नगरपालिका	केन्द्र
हरिहरपुरगढी	महेन्द्रझाडी	कमलामाई	सिन्धुलीमाढी
मरिन	कपिलाकोट	दुधौली	दुधौली
घयाङ्गलेख	बस्तीपुर		
सुनकोसी	रामटार		
गोलन्जोर	ग्वालटार		
तिनपाटन	लाम्पानटार		
फिक्कल	खाङ्गसाङ्ग		

## हावापानी तथा भौगोलिक स्थिति

धरातलिय स्वरूप विविध भएको कारणले यस जिल्लाको हावापानी पनि विविधतापूर्ण छ। प्रत्येक निर्वाचन क्षेत्रहरूमा भावर क्षेत्र, खोच तथा महाभारत हिमश्रृङ्खलाका भू-भागहरू रहेका छन्। चुरे

पहाडको नजिक तथा वरपरका भागहरूमा अधिकतम तापक्रम सरदर ७ देखि ८ डिग्री सेल्सियस हुन्छ भने महाभारत नजिक तथा वरपरका भागहरूमा औसत अधिकतम तापक्रम १९ देखि २० डिग्री सेल्सियस हुन्छ । यस जिल्लामा उष्ण, उपोष्ण र समशितोष्ण प्रकारको हावापानी पाइने हुँदा यहाँ पाइने वनस्पति र जिवजन्तुहरूमा विविधता पाइन्छ । काष्ठ र परकाष्ठ दुवैखाले वनस्पतिको उपलब्धता यस जिल्लाको वनजंगलको विशेषता रहेको छ । यस जिल्लाको कुल क्षेत्रफलको करिब ६४.८ प्रतिशत भू-भाग वनजंगलले ओगटेको छ । जुनार र सुन्तलामा प्रशिद्धि कमाएको यस जिल्लाको निर्यातजन्य उत्पादनहरूमा अमिसो, अदुवा, बेसार, भुईँकटहर, जडीबुटीहरू र अमिलोजातका विभिन्न फलफूलहरू रहेका छन् ।

## जनसंख्याको विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार सिन्धुली जिल्लाको जनसंख्यासम्बन्धी तथ्याङ्क

कुल जनसंख्या	२,९६,१९२
महिला संख्या	१,५४,०६९ (५२.०२%)
पुरुष संख्या	१,४२,१२३ (४७.९८%)
लैङ्गिक अनुपात	९२.२५
घनत्व प्रति वर्ग कि.मि.	११९
कुल परिवार संख्या	५७,५८१
औसत परिवार संख्या	५.१४
वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर	०.५८
औसत आयु	६६.०५ वर्ष

## जातजाती तथा धर्म

यस जिल्लामा विभिन्न जातजाति तथा धर्म मान्ने व्यक्तिहरूको बसोबास रहे तापनि तामाङ्ग जातिको बाहुल्यता रहेको छ । हायु र थामी जस्ता लोपोन्मुख अल्पसंख्यक जातिहरू पनि यस जिल्लामा बसोबास गर्दै आइरहेका छन् । यस जिल्लाको कमला र मरिनखोलाका छेउछाउका भागमा आदिवासी राई, दनुवार र माझी जातिका बस्तीहरू छन् भने साबिक डाँडीगुरासे गा.वि.स. को गुराँसे डाँडा तथा गोलन्जोरस्थित रतनचुरा डाँडामा नेपालकै दुर्लभ हायू जातीहरू बसोबास गर्दछन् । यस जिल्लामा ७४ प्रकारका जात जातिका मानिसहरू पाइन्छन् । धार्मिक रूपले यस जिल्लामा हिन्दु धर्म मान्नेहरू ७५%, बौद्ध धर्म मान्नेहरू २३% र अन्य धर्म मान्नेहरू २% रहेका छन् ।

## सिन्धुली जिल्लाको नामाकरण

सिन्धुली जिल्लाको नामाकरण सम्बन्धमा विभिन्न प्रसङ्गहरू जोडिएका पाइन्छन् जसमध्ये केही तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

नेपालको एकिकरण भन्दा पूर्व सिन्धुली जिल्ला विशाल मकवानी राज्यमा पर्दथ्यो । मकवानी शासकहरूमा राघव नरेन्द्र सेन मकवानपुर राज्यमा वि.सं. १५३० मा राजा थिए । भगवान् श्रीरामको परम भक्त भएको तथा क्षार सिन्धु तरेर लंका दोहन गर्न सक्ने पराक्रमी राजा समान भएकाले यिनले आफूलाई सिन्धुल उपनामले परिचित गराएका थिए । पछि यिनै राजाको नामबाट यो वस्तीको नाम सिन्धुल रहन गइ अपभ्रंस भइ सिन्धुली हुन गएको भन्ने भनाइ छ । यस्तै सिन्धुली जिल्लाको सदरमुकामबाट करिब ११ कि.मि. दुरीमा पर्ने सिद्धबाबा मन्दिर वरपरका क्षेत्रलाई यही मन्दिरको नामबाट सिद्धस्थली समेत भन्ने गरिएको पाइन्छ । सिद्धस्थली भन्ने शब्द नै पछि अपभ्रंस भई सिन्धुली भएको भन्ने पनि भनाइ छ । प्राचिनकालमा सितामाढी लगायत मधेसबाट सिन्धुलीमाढी हुँदै रामेछाप, दोलखा, बनेपा, भक्तपुर हुँदै काठमाडौंसम्म जाने प्रचलित बाटो रहेको थियो । यही मार्गको बिचमा साबिकको भद्रकाली गाविसको सिउरानी भन्ने स्थानबाट खुर्कोट निस्कनलाई सुरुङ्ग थियो जसलाई सुन्दुरी पनि भनिन्थ्यो । पछि यही सुन्दुरी शब्द सिन्धुली भएको हो भन्ने पनि बुझिन्छ ।

त्यस्तै, अर्को एक प्रसङ्गमा यस स्थानमा आदिकालदेखि नै तामाङ्गहरूको बसोबास रहेको साथै त्यसबेलादेखि नै घना जङ्गलहरूले घेरिएको यस जिल्लामा काठ दाउरा सम्बन्धी काम गर्नु यहाँका आदिवासीहरूको दिनचर्या रहेको थियो । दाउरा वा काठ काट्नुलाई तामाङ्गहरू सिङ्थुवा भन्दछन् र दाउरा टिप्नेलाई सिङ्थुजी भन्दछन् । पछि यही सिङ्थुजी शब्द अपभ्रंस भएर सिन्धुली भएको हो भन्ने पनि जनश्रुति रहेको छ ।

## सिन्धुली जिल्लाका प्रमुख ऐतिहासिक एवं पर्यटकीय स्थलहरू

### १. सिन्धुलीगढी

थुप्रै ऐतिहासिक घटनाहरूसँग जोडिएको सिन्धुलीगढीको इतिहास गौरवशाली पाइन्छ । नेपाल एकिकरण अभियान ताका तत्कालिन राजा पृथ्वीनारायण शाह लगायत अन्य शासकहरूले यस गढीलाई महत्वपूर्ण रणनीतिक एवं व्यापारिक नाकाको रूपमा प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । अंग्रेज-नेपाल युद्धमा खचाञ्जी वीरभद्र उपाध्यायको नेतृत्वमा रहेको गोर्खाली सेनाले कप्तान किनलकको नेतृत्वमा रहेको अंग्रेजी फौजमाथि हासिल गरेको महत्वपूर्ण बिजयको गौरवमय गाथा यसै स्थानसँग जोडिएको पाइन्छ । समुद्री सतहदेखि करिब १३०० मि. को उचाइमा अवस्थित यस गढीको वातावरण सुरम्य छ । तराईका नजिकका जिल्लाहरू धनुषा, महोत्तरी र सर्लाहीको गर्मी छल्नका लागि एक पर्यटकीय स्थलको रूपमा समेत ख्याति कमाउन यस स्थान सफल भएको छ ।

## २. हरिहरपुरगढी

वि.सं. १३८१ तिर त्यसबेलाका सिमरौनगढ राज्यका राजा हरिसिंहदेवले युद्धमा पराजय व्यहोरेपछि भागेर यस स्थानमा आइ किल्ला बनाइ बसेको र पछि यिनैको नामबाट यस किल्लाको नामाकरण गरि हरिहरपुरगढी राखिएको भनाइ छ । नेपाल एकिकरणको क्रममा तत्कालिन राजा पृथ्वीनारायण शाहले सिन्धुलीगढी सँगसँगै हरिहरपुरगढीमा समेत ३०० गोर्खा सैनिक तैनाथ राखेका थिए । शाही शासनकालमा समेत यहाँ नेपाली सेनाको टुकडी तैनाथ गरि राखिएको थियो ।

## ३. भद्रकाली मन्दिर

यस मन्दिरको स्थापना तत्कालिन राजा पृथ्वीनारायण शाहले स्वयं गरेको भनाइ छ । आफ्नो जन्मभूमि गोर्खाकी भगवती मनकामनाको भक्त भएकाले अङ्ग्रेजहरूसँगको लडाइँमा विजय प्राप्त होस् भनी मनकामनाको बहिनी प्रतिक मानी यस मन्दिरको स्थापना गरेको भन्ने भनाइ छ । वि.पि. राजमार्गबाट केही मिनेटमै पुग्न सकिने यस मन्दिरबाट तराईका विभिन्न भूभागहरूको दृश्यावलोकन समेत गर्न पाइन्छ ।

## ४. कमलामाई मन्दिर

कमलामाई न.पा. अन्तर्गत जिल्ला सदरमुकामबाट बहने गौमति खोला र कमला खोलाको संगम स्थलमा यस मन्दिर अवस्थित रहेको छ । पूर्व पश्चिम राजमार्गमा पर्ने महोत्तरीको बर्दिबासबाट वि.पि. राजमार्गको ३० कि.मि. मा यस मन्दिर पर्दछ । यस मन्दिरमा प्राय सबै समयमा दर्शनार्थिहरूको भिड लाग्ने गरे तापनि माघे संक्रान्तिमा यहाँ ठूलो मेला लाग्दछ ।

## ५. कालीमाई मन्दिर

कमलामाई न.पा., मधुटार स्थित शक्तिकी प्रतिक श्री कालीमाई मन्दिर पर्दछ । मन्दिर अगाडि पूर्वतर्फ धार्मिक संगमले भरिएको गौमती खोला र सिन्धुलीमाढी बजारको दृश्य देख्न सकिन्छ । कालीमाईको बहिनीको रूपमा कमलामाईलाई लिने गरिन्छ र यस मन्दिरमा पूजाआजा गरेपछि मात्र कमलामाई मन्दिरमा पूजा गर्ने चलन रहेको पाइन्छ ।

## ६. शिद्धबाबा मन्दिर

सिन्धुली जिल्लाको कमलामाई नगरपालिका अन्तर्गत समुद्री सतहबाट करिब ८५० मिटरको उचाइमा रहेको च्याउकोट डाँडामा शिद्धबाबा मन्दिर अवस्थित छ । यस मन्दिरमा मकवानपुरका तत्कालिन राजा हेमकर्ण सेनको पालामा चढाइएको वि.सं. १८१२ लेखिएको घण्टी रहेको छ । मन्दिर रहेको स्थानबाट सिन्धुलीमाढीको मनोरम दृश्यावलोकन गर्न सकिन्छ ।

## ७. पञ्चकन्या पोखरी

यो पोखरी जिल्ला सदरमुकामबाट करिब २२ कि.मी. को दुरीमा मरिन खोलाको चुरे खण्डतर्फको भागमा अवस्थित छ । यस पोखरीका सम्बन्धमा पोखरी वरपरका माझी समुदायबाट विभिन्न श्रुतिहरू सुन्न सकिन्छ जसमध्ये त्यस पोखरीको पानीमा रुखका पातहरू पर्ना साथ चराले टिपेर लाने गरेको पनि एक हो ।

## ८. सर्वसिद्धेश्वर महादेव गुफा

सिन्धुली जिल्लाको साबिक बालाजोर गाविस वा हालको तिनपाटन गाउँपालिका वडा नं ६, सिमले भन्ने स्थानमा अद्भुत प्राकृतिक गुफा रहेको छ जसलाई सर्वसिद्धेश्वर गुफा भनेर चिनिन्छ । गुफा भित्रका देवी देवताका अभुतपूर्व आकारहरू, तलाउ तथा ठूलो आकारको शंख देखदा जो कोहीलाई पनि आश्चर्य लाग्न सक्छ । गुफामा हरितालिका तिज, ठूली एकादशी, बाला चतुर्दशी, विवाह पंचमी तथा शिवरात्रीका पर्वहरूमा मेला लाग्दछ ।

## ९. लंगुरेश्वर मद्युगंगा बाबाधाम

सिन्धुली जिल्लाको साबिक हत्पते गाविस वडा नं २ अर्थात् हालको दुधौली नगरपालिका वडा नं. २ मा भारत तथा नेपालका भक्तजनहरूको अगाध आस्थाको प्रतिकको रूपमा यस बाबाधाम रहेको छ । यहाँ रहेको गुफाभित्र महादेव, पार्वती, गणेश तथा कुमारका प्राकृतिक मूर्तिहरू रहेका छन् ।

## १०. सर्पेढुंगा

सिन्धुली जिल्लाको साबिक सिथौली गाविस वडा नं. ८ अर्थात् हालको दुधौली नगरपालिका वडा नं. ५ अन्तर्गत ठाकुर खोलाको किनारमा सर्पेढुङ्गा रहेको छ । भिमसेन र नागहरू बिचको युद्धसँग सम्बन्धित यो स्थानमा प्रत्येक नाग पंचमीको दिन भक्तजनहरू आइ नागदेवताको पूजा आराधना गर्ने गर्दछन् ।

## ११. गोलन्जोर डाँडा तथा ल्यान्द्रयाङ्ग क्षेत्र

गोलन्जोर गाउँपालिकाको नामाकरण गोलन्जोर डाँडाको नामबाट भएको र यो डाँडो जुनार सुपरजोनको क्षेत्रभित्र पर्ने तथा जुनार सुपरजोनको कार्यालय खनियाखर्कबाट समेत देख्न सकिन्छ । समुद्री सतहबाट करिब १३४५ मीटरको उचाईमा रहेको खनियाखर्कबाट करिब १२ कि.मि. भित्री सडक भएर गएपछि झण्डै १ घण्टाको उकालो हिँडाइ पश्चात् गोलन्जोर डाँडामा पुग्न सकिन्छ । हालासलै उक्त डाँडामा स्थानीय सरकारको सहयोगमा दृश्यावलोकन गर्ने टावर पनि बनेको छ । सोही सडक हुँदै गोलन्जोर-४, स्थित ल्यान्द्रयाङ्ग भनिने रमणीय डाँडा समेत पुग्न सकिन्छ । यस डाँडामा बैशाख १ गते मेला लाग्ने गर्दछ ।

## १२. वि.पि. राजमार्ग तथा जुनार उत्पादन क्षेत्रहरू / कृषि-पर्यटन

दक्षिण एसिया तथा नेपालकै उत्कृष्ट एवं आकर्षक राजमार्गको रूपमा ख्याति कमाउन सफल वि.पि. राजमार्गको नेपालथोक खण्ड देखि सिन्धुलीमाढी सम्मको खण्ड यस जिल्लामा पर्ने भएकाले यो राजमार्ग हेर्नकै लागि समेत यस जिल्ला प्रसिद्ध भएको छ । जुनार फलको बजारीकरणमा समेत यस राजमार्गको ठूलो देन रहेको छ । कृषि र पर्यटन दुवैको सँगसँगै विकास गर्नुपर्छ भन्ने विकसित नयाँ अवधारणा अनुरूप यस जिल्लाका मुख्य जुनार पकेट क्षेत्रहरू तिनकन्या, रतनचुरा र बाशेश्वर लगायत अन्य विस्तार हुँदै गरेका क्षेत्रहरूमा समेत यसको प्रचुर सम्भावना देखिन्छ । जुनारका पकेट क्षेत्रमा रहेका कृषकहरूका ठूला ठूला बगैँचाहरू हाल व्यवस्थित मोटर बाटोसँग नजोडिए तापनि ग्रामिण सडकबाट यी स्थानहरूमा पुग्न सकिने अवस्था रहेको छ । सोको अवलोकन गर्न विभिन्न आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरू आउने गरेका छन् । जुनार पाक्ने समयमा मानिसहरूले बगैँचामै पुगि फल किन्ने तथा बगैँचा अवलोकन गर्ने समेत चाहना राख्ने हुँदा सोको वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक छ । तर यातायातको असहजताका कारणले सो सम्भव नभएको परिप्रेक्ष्यमा व्यवस्थित सडकले यी क्षेत्रहरूलाई जोड्न सकेमा आगामी दिनमा यी क्षेत्रहरूमा पर्यटन व्यवसायलाई समेत उद्यमका रूपमा विकास गर्न सकिने प्रशस्त सम्भावना देखिन्छ ।

## सिन्धुली जिल्लामा कृषि प्रसार गर्ने निकाय

सिन्धुली जिल्ला कृषि क्षेत्रमा जुनार फलको लागि देशभरि ख्याती कमाएको जिल्ला हो । यसका अलावा यहाँ अन्य सुन्तलाजात फलफूल लगायत अन्नबाली, तरकारी र अरु फलफूलहरूको समेत व्यावसायिक खेती गरिन्छ । यस जिल्लामा कार्यरत कृषि प्रसारमा सकृय सरकारी कार्यालयहरूको छोटो विवरण यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

### १. कृषि ज्ञान केन्द्र, सिन्धुली र विगतको जिल्ला कृषि विकास कार्यालय

कृषि प्रविधिहरूको प्रचार प्रसार गर्ने उद्देश्यले जिल्ला स्तरीय प्रमुख निकायको रूपमा जिल्ला कृषि विकास कार्यालयको स्थापना वि.सं. २०२४ सालमा भएको हो । कृषि विभागको पटक पटक परिवर्तन पछि भएको सांगठनिक ढाँचा अनुसार कहिले कृषि विकास कार्यालय त कहिले कृषि शाखा हुँदै वि.सं. २०५२ साल देखि यस कार्यालयले जिल्ला कृषि विकास कार्यालय सिन्धुलीको नामबाट यस जिल्लामा आफ्ना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएकोमा आ.व. २०७५/७६ बाट यस कार्यालय हटेको छ । सिन्धुलीमाढीमा अवस्थित साविकको जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा आ.व. २०७५/७६ देखि प्रदेश नं. ३, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय, कृषि विकास निर्देशनालय अन्तर्गत रहने गरी कृषि ज्ञान केन्द्रको स्थापना भएको हो । यस केन्द्रले सिन्धुली जिल्लाका सबै स्थानीय निकायहरूसँगको समन्वयमा कृषि विशेषज्ञको सेवा प्रदान गर्ने जिम्मेवारी पाएको छ ।

## २. कन्दमूल तरकारी विकास केन्द्र

वि.सं. २०३१ साल भाद्र १ गते यस केन्द्रको विधिवत स्थापना भएको थियो । २०६०/६१ सम्म बागवानी फार्मको रूपमा रहेको यस केन्द्र तसपश्चात् कन्दमूल तरकारी विकास केन्द्रको रूपमा रहेको छ । यस केन्द्र कमलामाई न.पा. वडा नं. ४, मधुटारमा ६.६५ हेक्टर क्षेत्रफलमा फैलिएको छ र समुद्री सतहबाट करिब ४५० मि. उचाइमा अवस्थित छ । कन्दमूल तरकारी संकलन, संरक्षण तथा सम्बर्द्धन गर्नका साथै उच्च गुणस्तरका फलफूलका बिरुवा, तरकारी विउ तथा वेर्नाहरू उत्पादन गरि विक्री वितरण गर्ने काम यस केन्द्रले गर्दै आएको छ । आ.व. २०७५/७६ देखि यस केन्द्र प्रदेश नं. ३, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय मातहत रहने गरी संरचना परिवर्तन गरिएको छ ।

## ३. स्थानीय निकायहरू

नेपालको संविधान २०७२ ले कृषि प्रसारको प्रमुख जिम्मेवारीलाई स्थानीय तहमा हस्तान्तरण गर्ने कुरा उल्लेख गरे बमोजिम २०७४ सालको स्थानीय तह निर्वाचन बमोजिम यस जिल्लामा गठन भएका ९ वटा स्थानीय तहहरूले आ.व. २०७४/७५ देखि कृषि शाखा मार्फत् कृषि प्रसारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी रहेका छन् ।

## ४. जुनार सुपरजोन

वि.सं. २०७३ सालमा यस जिल्लामा प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना मार्फत जुनार कृषकहरू माझ कृषि प्रसार गर्नका लागि जुनार जोनको स्थापना गरियो । सोही कार्यालयको क्षेत्राधिकार बृहत् बनाइ यसलाई आ.व. २०७४/७५ बाट जुनार सुपरजोनको रूपमा स्तरोन्नति गरियो । हाल, सिन्धुली जिल्लाका ४ वटा स्थानीय तहहरूका विभिन्न ९ वटा वडाहरूमा यस कार्यालयले आफ्ना गतिविधिहरू अघि बढाइरहेको छ ।

यसका साथै यस जिल्लामा विभिन्न गैर सरकारी संस्थाहरू, कृषक समूह, सहकारी, उद्यमीहरू कृषि क्षेत्रमा सकृय रहेका छन् ।

# कृषि विकास रणनीति र प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना

नेपालको आगामी २० वर्षिय कृषि विकासलाई मार्गदर्शन गर्ने रणनीतिको रूपमा कृषि विकास रणनीति सन् २०१५ देखि २०३५ सम्म लागु गरिएको छ । यस रणनीतिले आत्मनिर्भर, दिगो, प्रतिस्पर्धी एवं समावेशी कृषि विकास गरि देशको आर्थिक समृद्धि तथा कृषकहरूको जिवनस्तर उकास्ने सोच राखेको छ । यसै रणनीति कार्यान्वयनको लागि सहयोगी परियोजनाको रूपमा नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषदबाट स्वीकृत भइ प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना आ.व. २०७३/७४ देखि देशभरि नै लागु गरिएको छ । नेपाल सरकारको आफ्नै लगानीमा सञ्चालित यस परियोजना स्वदेशी सोच, स्वदेशी लगानी तथा स्वदेशी जनशक्ति परिचालन गरि सम्पन्न गर्ने गरि कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ ।

परियोजना दस्तावेजले कृषि क्षेत्रमा आशातित उपलब्धि हासिल हुन नसक्नुका कारणहरूमा आर्थिक रूपले सकृय जनशक्ति दिनानुदिन विदेशिने क्रम बढ्दै जाँदा कृषि क्षेत्रमा बढ्दै गईरहेको श्रम शक्तिको अभाव, कृषि उत्पादनमा बढ्दो लागत, बढ्दो जग्गाको खण्डिकरण तथा घडेरीकरण, उर्वर कृषि भूमिको गैर कृषि प्रयोग, जलवायु परिवर्तको नकारात्मक प्रभाव, उत्पादनका सामग्रीहरूको अपर्याप्त आपूर्ति, ग्रामीण भौतिक पूर्वाधारहरूको अपर्याप्तता, साना, खण्डित र अव्यवस्थित भू-उपयोगको अवस्था, आवश्यक ज्ञान, प्रविधि तथा श्रमशक्ति सर्वसुलभ नहुनु, कृषि उत्पादन विविधिकरण, प्रतिस्पर्धी र बजारमुखी हुन नसक्नु, जीवनाशक विषादीको सुरक्षित प्रयोगबारे पर्याप्त जानकारी नहुनु, अनुसन्धान, शिक्षा र प्रसार बीचको त्रीपक्षीय सम्बन्धलाई मजबुत तुल्याई अनुसन्धानबाट विकास भएका प्रविधिहरू पर्याप्त मात्रामा विस्तार हुन नसक्नु उल्लेख गरेको छ ।

गुणस्तरीय कृषि उत्पादन सामग्रीहरूको उपलब्धता सुनिश्चित गर्न नसक्नु, कृषि उपज उत्पादनमा यान्त्रिकरण अवलम्बन हुन नसक्नु र कृषि विकासका लागि आवश्यक सिंचाई, कृषि सडक, ग्रामिण विद्युतिकरण, कृषि उद्योगहरूसँगको समन्वयको अभाव रहँदै आएको तथा बजारमुखी उत्पादन हुन नसकेकाले कृषिलाई व्यवसायका रूपमा नभई परम्पराका रूपमा मात्र अवलम्बन गरिँदै आइएको छ ।

यिनै पृष्ठभूमिलाई मध्यनजर गर्दै कृषि क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने स्पष्ट मार्गचित्रका साथ कृषि उपजको उत्पादनका लागि आवश्यक प्रविधि तथा उत्पादन सामग्रीको व्यवस्था, बाली/वस्तु उत्पादनमा यान्त्रिकरण, प्रशोधन तथा बजारीकरणको लागि आवश्यक पूर्वाधारको व्यवस्था जस्ता प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाका कृयाकलाप मार्फत कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरणको परिकल्पना गरिएको छ । यस परियोजनाका सोच, लक्ष्य लगायत विषयहरू तल उल्लेख गरिएका छन् ।

## सोच

कृषिमा आधारित अर्थतन्त्रबाट कृषिजन्य उद्योगमा रूपान्तरित आधुनिक, व्यावसायिक दिगो एवं आत्मनिर्भर कृषि क्षेत्रको विकास गर्ने ।

## लक्ष्य

समग्र कृषि मूल्य श्रृंखलाका अवयवहरूको एकीकृत संयोजन र परिचालन मार्फत खाद्य पोषण सुरक्षा सुनिश्चित गर्दै कृषि औद्योगिकरणमा उन्मुख दिगो आर्थिक अवयवहरू श्रृजना गरि राष्ट्रको समग्र विकासमा टेवा पुऱ्याउने ।

## उद्देश्यहरू

- प्रमुख कृषि उपजहरूको विशिष्टकृत क्षेत्रहरू निर्माण गर्ने,
- निर्यातयोग्य कृषि वस्तुहरूको मुल्य अभिवृद्धि गर्दै प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
- कृषिलाई सम्मानजनक नाफामुखी व्यवसायका रूपमा विकास गर्दै रोजगारीका अवसरहरू सृजना गर्ने, र
- बहुसरोकारवाला निकायहरूबिचको कार्यमुलक समन्वय मार्फत प्रभावकारी सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्ने ।

## रणनीति

- भूमिको वैज्ञानिक उपयोग
- आधुनिक कृषि प्रविधिहरूको अवलम्बन
- कृषिमा यान्त्रिकरण
- कृषि उपजहरूको प्रशोधन तथा बजारिकरण पूर्वाधारहरूको विकास
- कृषि अनुसन्धान-शिक्षा-प्रसार प्रणालीको सुदृढ समन्वय एवं आधुनिकीकरण
- प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन प्रणालीको अवलम्बन
- गुणस्तर नियन्त्रण तथा खाद्य स्वच्छता अभिवृद्धि
- वातावरण परिवर्तन अनुकूलित कृषि प्रणाली अवलम्बन

## परियोजनाका सम्भागहरू

१. साना व्यावसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट) विकास कार्यक्रम- न्यूनतम १० हे. क्षेत्रफल
२. व्यावसायिक कृषि उत्पादन केन्द्र (ब्लक) विकास कार्यक्रम- न्यूनतम १०० हे. क्षेत्रफल

३. व्यावसायिक कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन केन्द्र (जोन) विकास कार्यक्रम- न्युनतम ५०० हे. क्षेत्रफल
४. बृहत व्यावसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम - न्युनतम १००० हे. क्षेत्रफल

## परियोजना सञ्चालनका अवधारणाहरु

- कृषियोग्य जमीनको चक्लाबन्दी
  - विशिष्टिकृत व्यवसायीकरण
  - उन्नत प्रविधि र गुणस्तरीय पूर्वाधार विकास
  - अन्तर्राष्ट्रियरूपमा बजारमा प्रतिस्पर्धी कृषि र औद्योगिकरण
  - उपलब्धिमा आधारित सहजीकरण (Smart Output based Facilitation)
- ✓ परियोजनाको अवधि- २०७३ श्रावण-२०८२ असार (१० वर्ष)
  - ✓ परियोजना अवधिभरको कुल अनुमानित लागत- रु. १ खर्व ३० अर्व ७४ करोड २० लाख
  - ✓ आ.व. २०७३/७४ मा स्थापना गरिएका सम्भागहरु - पकेट-१००, ब्लक-१५०, जोन- ३०, सुपरजोन-७
  - ✓ परियोजनाको अन्तिम वर्ष आ.व. २०८२/८३ मा जम्मा स्थापना गरिने सम्भागहरु- पकेट-१५०००, ब्लक-१५००, जोन- ३००, सुपरजोन-२१

परियोजना सञ्चालन गर्ने निकाय: नेपाल सरकार, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

## सहयोगी निकायहरु

- अर्थ मन्त्रालय
- उर्जा, जलस्रोत तथा सिंचाई मन्त्रालय
- वन तथा वातावरण मन्त्रालय
- उद्योग, वाणिज्य तथा आपूर्ति मन्त्रालय
- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय
- सहरी विकास मन्त्रालय
- भौतिक पूर्वाधार तथा यातायात मन्त्रालय
- शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय

## परियोजना कार्यान्वयन गर्ने संरचनाहरु

- कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय

- परियोजना निर्देशक समिति: अध्यक्ष - मा. कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्री
- परियोजना कार्यान्वयन समिति: अध्यक्ष - कृषि सचिव
- परियोजना कार्यान्वयन निकाय: कृषि विभाग, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभाग, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्, सिंचाई विभाग, उद्योग विभाग, वन विभाग र ग्रामिण पूर्वाधार तथा सडक विकास विभाग
- परियोजना व्यवस्थापन इकाई
- राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय
- प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रीपरिषद्को कार्यालय
- सरोकारवाला मन्त्रालयहरू
- जिल्लास्थित कार्यालयहरू
- परियोजना कार्यान्वयन इकाई - जोन/सुपरजोन

## परियोजना दस्तावेजमा बृहत व्यावसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम

राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानीय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको पूर्वाधारहरू भएको र तोकिएको बाली/वस्तुमा न्यूनतम १००० हेक्टरमा सञ्चालन भएको बृहत व्यावसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्रका रूपमा सुपरजोनहरू रहनेछन्। सुपरजोनमा समावेश गरिएको बाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु, सुपरजोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रिकरण, कृषि पूर्वाधार विकास एवं व्यावसायिकरण प्रबर्द्धन, प्रशोधन केन्द्रहरूको स्थापना, मूल बीउ उत्पादन तथा कृषि अनुसन्धान केन्द्र र अध्ययन संस्थान स्थापना मार्फत कृषि आधुनिकीकरण गर्दै आत्मनिर्भर कृषि अर्थतन्त्रको आधारशिला निर्माण गर्नु यस्ता (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम सञ्चालनका उद्देश्यहरू रहने छन्।

परियोजना सञ्चालनको प्रथम वर्षमा प्रत्येक प्रदेशमा ७ वटा यस्ता व्यावसायिक कृषि उत्पादन तथा औद्योगिक केन्द्रहरू रहने छन्। परियोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा सुपरजोनहरूको संख्या न्यूनतम २१ पुऱ्याइने छ। बाली विशेषको सम्भाव्यता, माग र औचित्य हेरी यो संख्या बढाउन सकिनेछ। सम्बन्धित सञ्चालक समितिको सहमति तथा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईको सिफारिशमा परियोजना व्यवस्थापन इकाईले आपसका जोडिएका क्षेत्रहरू समेटी सुपरजोन क्षेत्र विस्तार गर्न सक्नेछ। यस कार्यक्रमबाट व्यावसायिक कृषक समूहहरू तथा सहकारीहरू, जल उपभोक्ता समूहहरू, निजी कृषि उद्यमी तथा व्यवसायीहरू (कानून बमोजिम दर्ता भएका कम्पनीहरू), कृषि उपज बजार सञ्चालक समितिहरू लाभान्वित हुनेछन्।

सुपरजोनमा श्रोत केन्द्र स्थापना सहयोग अन्तर्गत प्रजनन बीउ उत्पादन, नियामक प्रयोगशालाहरू स्थापना, प्राङ्गारिक मल कारखानाहरूको स्थापना तथा सवलीकरण, जैविक विषादी उत्पादन केन्द्र,

ठूला कृषि बजारहरू, ठूला सिंचाई पूर्वाधारहरू, कृषि तालिम केन्द्र, कृषि अनुसन्धान केन्द्र, कृषि अध्ययन संस्थान/कलेज स्थापना, कृषिजन्य उद्योगहरू स्थापना लगायतका आवश्यक पूर्वाधारहरू निर्माण गरि कृषि आधुनिकीकरण उन्मुख बनाइनेछ ।

सुपरजोन कार्यक्रम व्यवस्थापनका लागि सुपरजोनस्तरमा सुपरजोन व्यवस्थापन समिति रहनेछ भने समग्र कार्यक्रमको सहजीकरण तथा अनुगमन सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई मार्फत हुनेछ । सुपरजोन कार्यक्रम सञ्चालनको लागि विस्तृत रूपमा एक कार्यविधि बनाई लागु गरिएको छ । परियोजना सञ्चालनमा सहजीकरणका लागि बाह्य परामर्शदाताका रूपमा परियोजना सञ्चालनको पहिलो वर्ष १४ जना विषय विशेषज्ञहरू र ३० जना कृषि विज्ञहरू नियुक्ति गरिनेछ । उक्त परामर्शदाताहरूको संख्या प्रस्तावित जोन र सुपरजोनको संख्या वृद्धि सँगै बढ्दै गई परियोजना सञ्चालनको तेस्रो वर्षमा अधिकतम १८ जना विषय विशेषज्ञहरू र ९० जना कृषि स्नातकहरू रहनेछन् भने त्यस पछिका वर्षहरूमा परामर्शदाताको संख्या क्रमशः घट्दै परियोजनाको अन्तिम वर्ष जम्मा १२ जना विषय विशेषज्ञहरू र ९० जना कृषि स्नातकहरू रहनेछन् ।

पहिलो वर्षको जोन र सुपरजोनमा समावेश हुन नसकेका दलहन, तेलहन, च्याउ, मौरी, रबर लगायत आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धनका लागि महत्वपूर्ण बाली/वस्तुहरू भौगोलिक सम्भाव्यता र कृषकहरूको मागको आधारमा आवश्यकता अनुसार थप गर्दै लगिनेछ ।

## सुपरजोन सम्भागको मुख्य मुख्य विशेषताहरू

क्र.सं.	विवरण	विशेषता
१	क्षेत्रफल हे.	कम्तिमा १०००
२	कार्यमूलक सम्बन्ध	उपज उत्पादन, बीउ तथा प्रांगारिक मल उत्पादन, प्रयोगशाला सेवा, प्रशोधन तथा बजारीकरण, प्रविधि विस्तार
३	लाभान्वित वर्ग	व्यावसायिक कृषक, सहकारीहरू, जल उपभोक्ता समितिहरू, निजी कृषि उद्यमी व्यवसायीहरू
४	लाभान्वित हुन सक्ने वर्गहरू	आसपास तथा कच्चा सामग्री आपूर्ति गर्ने कम्तिमा ५०० जना
५	कार्यक्रमको प्रकार	बीउ, विरुवा, माछा भुरा, मल तथा विषादी, यान्त्रिकरण, सिंचाई, सडक, विद्युत, कृषि उद्योग विकास सरकारी सहयोग, ऋण, बाली सुरक्षण, निती सहजीकरण र क्षमता विकास
६	निर्माण प्रकृया	जिल्लाबाट भौगोलिक सम्भाव्यताका रूपमा पहिचान भइ आएका बालीहरूको पहिलो वर्षका लागि प्रत्येक प्रदेशमा १ वटाका दरले जम्मा ७ वटा र आयोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा २१ वटा सुपरजोन पुग्ने

क्र.सं.	विवरण	विशेषता
७	सञ्चालन प्रकृया	सुपरजोन व्यवस्थापन समितिबाट
८	कार्यान्वयन इकाई	सुपरजोन कार्यान्वयन इकाई
९	सञ्चालन कार्यविधि	कृषि औद्योगिक क्षेत्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि- २०७३

## परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन)

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाअन्तर्गत आ.व. २०७३/७४ मा सिन्धुली जिल्लाका जुनार पकेट क्षेत्रहरू समेटी जुनार जोनको स्थापना गरिएको थियो । सोही कार्यालयको क्षेत्राधिकार बृहत् बनाइ यसलाई आ.व. २०७४/७५ बाट जुनार सुपरजोनको रूपमा स्तरोन्नति गरियो । परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन) को मुख्य कार्यालय जिल्ला सदरमुकाम सिन्धुलीमाढीबाट २३ कि.मी. उत्तर गोलन्जोर गा.वि.स. वडा नं. ५, खनियाखर्कमा अवस्थित छ भने यसको सम्पर्क कार्यालय सिन्धुलीमाढी स्थित कृषि ज्ञान केन्द्रको भवनमा रहेको छ । यस इकाईको लक्ष्य जुनार खेतीमा संलग्न कृषकहरूको जीवनस्तर उकास्नु रहेको छ । जुनार सुपरजोन कार्यालयका उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- सुपरजोन क्षेत्रभित्र जुनार फलको उत्पादन एवं उत्पादकत्व बढाउने
- जुनार कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गरि जुनार क्षेत्र अझ विस्तार गर्ने
- सुपरजोन क्षेत्र भित्रका स्थानीय तह लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग समन्वय गरि कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
- जुनारमा देखिएका रोगकीराहरूको एकीकृत व्यवस्थापन गर्न ठोस कदम चाल्ने
- जुनार सुपरजोन क्षेत्रमा सिंचाई पूर्वाधारको यथेष्ट व्यवस्था मिलाउने
- जुनार खेतीको मूल्य शृङ्खलाका विभिन्न अवयवहरूमा सहयोग गरि जुनारको बजार व्यवस्थित बनाउने
- आवश्यकतानुसार कृषकमाझ तुरुन्त लागु गर्न सकिने खालका Adaptive research हरू सञ्चालन गर्ने
- कृषि आधुनिकीकरण गर्दै आत्मनिर्भर कृषि अर्थतन्त्रको आधारशिला निर्माण गर्ने ।

जुनार सुपरजोनमा परिणत भएपछि यस कार्यालयको अझ क्षेत्र विस्तार भएको हो । हाल निम्न क्षेत्रहरू जुनार सुपरजोनभित्र पर्दछन् ।

गोलन्जोर गा.पा.-१, डुँडभञ्जयाङ्ग गोलन्जोर गा.पा.-४, तिनकन्या कमलामाई न.पा.-३, जलकन्या  
 गोलन्जोर गा.पा.-२, बितिजोर गोलन्जोर गा.पा.-५, रतनचुरा सुनकोशी गा.पा.-७, मझुवा  
 गोलन्जोर गा.पा.-३, भुवनेश्वरी गोलन्जोर गा.पा.-६, बाशेश्वर तिनपाटन गा.पा.-७, तोश्रामखोला

सुन्तलाजात फलफूलहरूमा सिन्धुली जिल्ला स्वादिलो जुनारको लागि प्रख्यात रहेको तथ्यलाई आत्मसाथ गर्दै परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन) ले "सुन्दर सिन्धुली, स्वादिलो जुनार; कृषि आधुनिकीकरण, समृद्धिको आधार" भन्ने नारा तय गरेको छ । परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन) को आ.व. २०७५/७६ को दरबन्दी निम्नानुसार रहेको छ ।

### परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन) को दरबन्दी विवरण

#### वरिष्ठ कृषि अधिकृत, रा.प.द्वि.(प्रा.) कृषि सेवा-१

प्रविधि विस्तार शाखा	खाद्य अनुसन्धान शाखा	आर्थिक प्रशासन शाखा
<p><b>कृषि अधिकृत</b>                      रा.प.तृ.(प्रा.) कृषि सेवा-१  <b>प्राविधिक सहायक</b> (रा.प.अनं.प्र.प्रा.) वा  <b>नायव प्राविधिक सहायक</b>                      (रा.प.अनं.द्वि.प्रा.)-२  <b>कृषि स्नातक</b> (Intern)-३  <b>स्थानीय श्रोत व्यक्ति</b>-१                      (सेवा करारबाट)</p>	<p><b>खाद्य अनुसन्धान अधिकृत</b>-१                      रा.प.तृ.(प्रा.)  <b>प्राविधिक सहायक</b>                      (रा.प.अनं.प्र.प्रा.) वा  <b>नायव प्राविधिक सहायक</b>                      (रा.प.अनं.द्वि.प्रा.)-१</p>	<p><b>नायव सुब्बा</b>                      (रा.प.अनं.प्र.प्र.)-१  <b>लेखापाल</b>                      (रा.प.अनं.प्र.प्र.)-१  <b>कम्प्युटर अपरेटर</b>-१                      (सेवा करारबाट)  <b>ह.स.चा.</b>-१,  <b>का.स.</b>-२ (सेवा करारबाट)</p>

### हालसम्मका कार्यालय प्रमुखहरूको नामावली

क्र.सं	नाम, पद	अवधि
१	ललन कुमार सिंह, वरिष्ठ कृषि अधिकृत	२०७३ कार्तिक देखि २०७५/७/२५
२	देवराज अधिकारी, वरिष्ठ कृषि अधिकृत	२०७५/७/२६ देखि हालसम्म

## हाल कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम	पद	स्थायी ठेगाना	शैक्षिक योग्यता
१.	देवराज अधिकारी	वरिष्ठ कृषि अधिकृत	भरतपुर-१४, चितवन	M.Sc.Ag., MASICM
२.	रवि किरण अधिकारी	कृषि अधिकृत	इलाम न.पा.-१०, इलाम	M.Sc.Ag. (Horticulture)
३.	प्रभुराम सुनुवार	लेखापाल	गोलन्जोर-१, सिन्धुली	BA
४.	थल कुमार गौतम	नायब सुब्बा	कमलामाई न.पा.-२, सिन्धुली	+2
५.	विनोदराज भण्डारी	नायब प्राविधिक सहायक	सुनकोसी, सिन्धुली	SLC, JTA Training
६.	लक्ष्मी पोखेल	नायब प्राविधिक सहायक	सुनकोसी, सिन्धुली	JTA / BEd
७.	लक्ष्मी श्रेष्ठ	कम्प्युटर अपरेटर (करार)	कमलामाई न.पा.-३, सिन्धुली	BBS running
८.	चन्द्र प्रसाद चौलागाई	स्थानीय स्रोत व्यक्ति (करार)	कमलामाई न.पा.-३, सिन्धुली	SLC
९.	तुलसीराम पराजुली	हलुका सवारी चालक (करार)	गोलबजार न.पा.-१, सिराहा	SLC
१०.	जयनाथ सिंह	कार्यालय सहयोगी (करार)	मनराशिसुवा नपा-१, महोत्तरी	SLC
११.	दिपक थापा	कार्यालय सहयोगी (करार)	कमलामाई न.पा.-६, सिन्धुली	SLC

## परियोजना समिति संरचना

माननीय कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रीज्यूको अध्यक्षतामा रहेको कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयन समितिले प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजनाको हकमा परियोजना निर्देशक समितिको रूपमा कार्य गर्दछ तथा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका सचिवज्यूको अध्यक्षतामा कृषि विकास रणनीतिमा व्यवस्था भएको केन्द्रिय कृषि विकास कार्यान्वयन समितिले परियोजना कार्यान्वयन समितिको कार्य गर्दछ। यसैगरि सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईको कार्यक्रम सहजिकरण गर्नका लागि ९ सदस्यीय सुपरजोन सञ्चालक समितिमा संयोजक, उपसंयोजक, सचिव र सहसचिव तथा ५ जना सदस्य रहने प्रावधान छ। यी पदहरू मध्ये प्रमुख कार्यकारी पदहरू मध्ये कम्तिमा १ जना सहित ३३% महिला रहनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। तोकिएको क्षेत्रफलको व्यवस्थापन गरि कृषि उद्यमी, कम्पनी वा फर्म एकलैले सञ्चालन गर्ने सुपरजोन क्षेत्रको हकमा भने त्यस्तो कृषि उद्यमी, कम्पनी वा फर्म स्वयंले नै सुपरजोन सञ्चालक समितिको भूमिका निर्वाह गर्नेछ। यस परियोजना

कार्यान्वयन हुने सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख यस समितिको आमन्त्रित सदस्यको रूपमा रहनेछन् । सुपरजोन कार्यान्वयनमा खटिने तोकिएको वरिष्ठ कृषि अधिकृत, नजिकको कृषि सेवा केन्द्र, फार्म केन्द्र, कृषि तालिम केन्द्र, प्रयोगशाला र कृषि अनुसन्धान केन्द्रका प्रतिनिधिहरू, सरोकारवाला निकायका जिल्ला स्थित कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरू, क्षेत्रीय स्तरका कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरू समेत सुपरजोन सञ्चालक समितिको सल्लाहकारका रूपमा रहनेछन् । समितिका पदाधिकारी र सदस्यहरूको पदावधि २ वर्षभन्दा बढी हुने छैन । समितिमा एकै परिवारबाट एक भन्दा बढी व्यक्ति रहन सक्ने छैन र एकै व्यक्ति लगातार एक कार्यकाल भन्दा बढी एकै पदमा रहन सक्ने छैन । तर सदस्यको हकमा यो व्यवस्था लागु हुने छैन ।

### परियोजनाबाट उपलब्ध सेवा/सुविधाहरू

परियोजना मार्फत सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरूका लागि निम्नानुसार उपलब्धिमा आधारित सहजिकरण सेवा उपलब्ध छन् ।

क्र.सं.	विवरण	सहजिकरण
१.	कृषि उत्पादन सामग्रीहरू-बेर्ना, विरुवा लगायत	५०%
२.	प्राविधिक सहयोग	१००%
३.	प्रयोगशाला सेवाहरू	८५%
४.	कृषि औजार तथा उपकरणहरू	५०%
५.	साना सिंचाई तथा उपकरणहरू	८५%
६.	उत्पादनोपरान्त तथा कृषि व्यवसाय सेवा पूर्वाधारहरू	८५%

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको च.नं. ३ मिति २०७६।०४।०२ को पत्रानुसार आ.व. २०७६।७७ को स्वीकृत कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्दा कृषि क्षेत्रको लागि अनुदान दिने प्रयोजनको लागि कुल लागतको ५० प्रतिशत भन्दा बढी नहुने गरी उपलब्ध गराउनु पर्ने प्रावधान रहेको ।

## पकेट, ब्लक, जोन र सुपरजोन बीचको अन्तरसम्बन्ध

परियोजनाका सम्भागहरूको कार्यमूलक अन्तरसम्बन्ध देहाय बमोजिम रहेको छ ।

### सुपरजोन

- औद्योगिक कार्य: अन्तिम रूपमा उपभोग्य वस्तुको उत्पादन
- अनुसन्धान कार्य: नव प्रवर्तन तथा अनुसन्धान
- शैक्षिक कार्य: मानव संशाधन विकास (कृषि प्राविधिक र उद्यमी)
- बजारीकरण कार्य: प्रशोधित उपजको बजारीकरण
- नियामक कार्य: गुणस्तर नियन्त्रण र अनुसन्धान

### जोन

- बजारीकरण कार्य: कृषि उद्योगजन्य उद्योगका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थको बजारीकरण
- प्रशोधन कार्य: उद्योग संचालनका लागि आवश्यक कच्चा पदार्थ उत्पादनका लागि प्राथमिक प्रशोधन
- भण्डारण कार्य: संकलन
- श्रोत केन्द्र विकास कार्य: उत्पादन सामग्री उत्पादन

### ब्लक

- उद्यम विकास कार्य: फार्म रजिष्ट्रेशन तथा कृषि व्यवसाय विकास
- वृद्धि प्रवर्द्धन कार्य: उत्पादकत्व अभिवृद्धि
- मानव स्रोत साधन व्यवस्थापन कार्य: कृषि उद्यम विकास

### पकेट

- उत्पादन कार्य: कृषि वस्तुहरूको प्राथमिक उत्पादन
- प्रविधि प्रसार कार्य: नविनतम कृषि प्रविधिको प्रसार

# आ.व. २०७५/०७६ को वार्षिक प्रगति विवरण

## जुनार सुपरजोनको वार्षिक प्रगति विवरण

### भारित प्रगति

कार्यक्रम	वार्षिक		
	लक्ष्य भार	प्रगति भार	भारित प्रगति प्रतिशत
चालु	१००.०	९९.८२	९९.८४
जम्मा	१००.०	९९.८२	९९.८४

### वित्तीय प्रगति

बजेट रू. लाखमा

कार्यक्रम	वार्षिक विनियोजन	वार्षिक	
		खर्च	खर्च प्रतिशत
चालु	३३८.५३	३०९.४८	९१.४२
जम्मा	३३८.५३	३०९.४८	९१.४२

## जोन/सुपर जोन विकास कार्यक्रम तर्फ प्रगति नपुग कारण

क्र. सं.	क्रियाकलाप	इकाई	लक्ष्य परिमाण	प्रगति परिमाण	नपुग परिमाण	कारण
१	स्थानीय भत्ता	संख्या	६	०	६	स्थानीय भत्ता शिर्षकमा विनियोजित रकम खर्च गर्न नमिल्ने भएकाले
२	भकारो सुधार (अन्य)	पटक	२००	१८१	१९	सम्झौताअनुरूप कार्य सम्पन्न गर्न दोश्रो पक्षले नसकेको। सम्झौता गरेपनि कार्यसम्पन्न गरे नगरेको बारेमा सम्पर्कमा नआएको।

## शीर्षकगत वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन (बजेट रू. लाखमा)

क्र. स.	कार्यक्रम	वार्षिक बजेट	लक्ष्य		प्रगति		वार्षिक खर्च	वार्षिक खर्च प्रतिशत	भारित प्रगति	
			परिमाण	भार	परिमाण	भार				
१	स्थानीय भत्ता (स्थानीय भत्ता)	०.५४	संख्या	६	०.१६	०	०.००	०	०.००	०.००
२	खरिद समिति र अन्य बैठक (बैठक भत्ता)	०.६०	पटक	५	०.१८	५	०.१८	०.५९	९८.३३	१००
३	स्थानीय श्रोत व्यक्ति परिचालन (व्यक्ति करार)	२.१६	संख्या	१	०.६४	१	०.६४	२.१६	१००.००	१००
४	रा.प.द्वितिय (प्रा.) (स्थायी कर्मचारी)	५.५९	जना	१	१.६५	१	१.६५	६.८४	१२२.३६	१००
५	रा.प.तृतिय (प्रा.) (स्थायी कर्मचारी)	४.७८	जना	१	१.४१	१	१.४१	४.८०	१००.४२	१००
६	रा.प.अनं.प्रथम (प्र.) (स्थायी कर्मचारी)	८.१४	जना	२	२.४०	२	२.४०	५.९२	७२.७३	१००
७	रा.प.अनं.प्रथम (प्रा.) (स्थायी कर्मचारी)	८.१४	जना	२	२.४०	२	२.४०	५.१५	६३.२७	१००
८	महंगी भत्ता (महंगी भत्ता)	०.८६	संख्या	६	०.२५	६	०.२५	१.२२	१४१.८६	१००
९	निजामती कर्मचारीको पोशाक (पदाधिकारी, निजामती कर्मचारी)	०.६८	संख्या	९	०.२०	९	०.२०	०.४०	५८.८२	१००
१०	पानी तथा विजुली खर्च (धारको महशुल)	१.०१	महिना	१२	०.३०	१२	०.३०	०.८४	८३.१७	१००
११	टेलिफोन महसुल (टेलिफोन महसुल)	०.७२	महिना	२	०.२१	२	०.२१	०.६२	८६.११	१००
१२	ईमेल/इन्टरनेट/वेवासाइट (इन्टरनेट/ईमेल/वेवासाइट)	०.४८	महिना	२	०.१४	२	०.१४	०.४८	१००.००	१००
१३	कार्यालयको घर भाडा (कार्यालयको घर भाडा)	३.९६	महिना	१२	१.१७	१२	१.१७	३.९६	१००.००	१००
१४	मोटरसाइकलको लागि पेट्रोल (कार्यालयको लागि इन्धन)	१.०१	लिटर	९६०	०.३०	९६०	०.३०	१.०१	१००.००	१००
१५	गाडीका लागि डिजल (कार्यालयको इन्धन)	२.४०	लिटर	३०००	०.७१	३०००	०.७१	२.४०	१००.००	१००
१६	गाडी र मोटरसाइकलका लागि मोबिल (कार्यालयको इन्धन)	०.७८	लिटर	१२०	०.२३	११२	०.२३	०.७८	१००.००	१००
१७	ग्यास सिलिन्डर (कार्यालयको इन्धन)	०.२४	बटा	४८	०.०७	४८	०.०७	०.२३	९५.८३	१००

क्र. सं.	कार्यक्रम	वार्षिक बजेट	इकाई	लक्ष्य		प्रगति		वार्षिक खर्च	वार्षिक खर्च प्रतिशत	भारित प्रगति
				परिमाण	भार	परिमाण	भार			
१८	चार पांग्रे सवारी मर्मत (सवारी साधन मर्मत)	२.४०	संख्या	६	०.७१	६	०.७१	२.४०	१००.००	१००
१९	दुई पांग्रे सवारी साधन मर्मत (सवारी साधन मर्मत)	०.३२	संख्या	४	०.०९	४	०.०९	०.३२	१००.००	१००
२०	मेशिनरी उपकरण मर्मत (मेशिनरी उपकरण मर्मत)	०.१६	संख्या	४	०.०५	४	०.०५	०.१६	१००.००	१००
२१	Comprehensive विमा (विमा सवारी साधन)	०.६०	संख्या	५	०.१८	२	०.१८	०.४०	६६.६७	१००
२२	कार्यालय मसलन्द सामान खर्च	१.५०	पटक	१	०.४४	१	०.४४	१.५०	१००.००	१००
२३	छपाई खर्च (छपाई खर्च)	०.५०	पटक	१	०.१५	१	०.१५	०.५०	१००.००	१००
२४	पत्रपत्रिका तथा पुस्तिका खरिद (पत्रपत्रिका तथा पुस्तिका)	०.२५	महिना	१	०.०७	१	०.०७	०.२५	१००.००	१००
२५	विज्ञापन तथा सूचना प्रकाशन	०.५०	पटक	१	०.१५	१	०.१५	०.५०	१००.००	१००
२६	ओभरसियर सेवा (करार व्यक्ति करार)	४.००	जना	१	१.१८	१	१.१८	३.३८	८४.५०	१००
२७	सवारी चालक करारमा लिने (सेवा करार)	२.४७	जना	१	०.७३	१	०.७३	२.४७	१००.००	१००
२८	कार्यालय सहयोगी सेवा करार (सेवा करार)	४.४२	संख्या	२	१.३१	२	१.३१	३.३२	७५.११	१००
२९	कम्प्युटर अपरेटर करार (सेवा करार)	३.०६	संख्या	१	०.९०	१	०.९०	३.०५	९९.६७	१००
३०	स्थलागत तालिम (उन्नत प्रविधि/बजारीकरण/मूल्य श्रृंखला विकास)(उद्यमशीलता, रोजगारी मुलक/सशक्तिकरण/सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	१.००	संख्या	५	०.३०	९	०.३०	१	१००.००	१००
३१	कृषि यन्त्र, औजार उपकरण सञ्चालन तथा मर्मत तालिम (उद्यमशीलता, रोजगारी मुलक/सशक्तिकरण/सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२.००	संख्या	२	०.५९	२	०.५९	२	१००.००	१००
३२	योजना तर्जुमा (गोष्ठी तथा कार्यशाला)	०.६०	संख्या	१	०.१८	१	०.१८	०.६०	१००.००	१००

क्र. सं.	कार्यक्रम	वार्षिक बजेट	इकाई	लक्ष्य		प्रगति		वार्षिक खर्च	वार्षिक खर्च प्रतिशत	भारित प्रगति
				परिमाण	भार	परिमाण	भार			
३३	फिल्डस्टरमा सिजनल योजना तर्जुमा गोष्ठी (गोष्ठी र कार्यशाला)	०.५०	संख्या	२	०.१५	२	०.१५	०.५०	१००.००	१००
३४	संचालन समिति, सल्लाहाकार स्थानीय सरोकारवाला निकायविच कार्यमुलक अन्तकृया (गोष्ठी तथा कार्यशाला)	०.६०	संख्या	१	०.१८	१	०.१८	०.६०	१००.००	१००
३५	वार्षिक कार्यक्रम पुस्तिका एवं प्रोफाइल अपडेट (प्रचार प्रसार तथा सामग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	१.००	पटक	१	०.३०	१	०.३०	०.९८	९८.००	१००
३६	कृष कटिङ्ग (फलफूल)-स्थलगत तालिम समेत (फलफूल विकास कार्यक्रम)	१.८०	संख्या	६०	०.५३	६०	०.५३	१.८०	१००.००	१००
३७	सहभागितात्मक व्यवसायिक उत्पादन तथा प्रशोधन प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम-जोन (कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम)	१२.००	पटक	६	३.५४	१२	३.५४	११.६२	९६.८३	१००
३८	भिडियो डकुमेन्ट्री तयारी तथा प्रसार (कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार कास कार्यक्रम)	०.५०	संख्या	१	०.१५	१	०.१५	०.४८	९६.००	१००
३९	मेला/महोत्सवमा सहयोग तयारी (अन्य)	०.५०	पटक	१	०.१५	१	०.१५	०.५०	१००.००	१००
४०	परियोजना प्रचार प्रसार सामग्री तयारी (अन्य)	०.५०	पटक	१	०.१५	१	०.१५	०.४९	९८.००	१००
४१	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण रेडियो कार्यक्रम (अन्य)	१.०५	पटक	३	०.३१	३	०.३१	१.०३	९८.१०	१००
४२	भकारो सुधार (अन्य)	२४.००	संख्या	२००	७.०९	१८१	७.०९	२१.६१	९०.०४	१००
४३	संचालन समितिका पदाधिकारी, सरोकारवाला र उत्कृष्ट कृषक अध्ययन अवलोकन भ्रमण (अन्य)	४.००	पटक	१	१.१८	१	१.१८	४	१००.००	१००
४४	प्राङ्गारिक मल/जैविक मल प्रदर्शन (Biobacterial, Biozyme, Soil conditioner लगायत (अन्य)	०.७५	संख्या	५	०.२२	५	०.२२	०.७५	१००.००	१००
४५	जुनारमा लाग्ने औसा कीराको नियन्त्रण अभियान कार्यक्रम	१२.००	पटक	१	३.५४	१	३.५४	११.८२	९८.५०	१००

क्र. सं.	कार्यक्रम	वार्षिक बजेट	इकाई	लक्ष्य		प्रगति		वार्षिक खर्च	वार्षिक खर्च प्रतिशत	भारित प्रगति
				परिमाण	भार	परिमाण	भार			
४६	सुपरजोन अनुगमन तथा मूल्यांकन खर्च (अनुगमन मूल्यांकन तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन भ्रमण खर्च)	२.४६	पटक	४८	०.७३	४८	०.७३	२.४६	१००.००	१००
४७	अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि भ्रमण खर्च (आन्तरिक)	४.५०	पटक	३०	१.३३	३०	१.३३	४.५०	१००.००	१००
४८	ब्लक/जोन/सुपरजोन दैनिक चियापान तथा विविध खर्च	१.५०	महिना	१२	०.४४	१२	०.४४	१.५०	१००.००	१००
४९	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान (दैविक प्रकोप वा अन्य कारणले संस्थालाई दिइने अनुदान)	१५.००	हेक्टर	१५०	४.४३	१५०	४.४३	१५	१००.००	१००
५०	स्वैक्षिक चक्राबन्दी र लीजमा जुनार खेती विस्तार सहयोग (विरुवा, मल, रोग किरा व्यवस्थापन) (अभियान अन्य)	१०.००	हेक्टर	२०	२.९५	२०	२.९५	९.९९	९९.९०	१००
५१	जुनार बगैँचा व्यवस्थापन अभियान (अन्य)	१५.००	पटक	१	४.४३	१	४.४३	१५	१००.००	१००
५२	हाईटेक फलफूल विरुवा उत्पादन नर्सरी स्थापना (नर्सरी वा ब्याड निर्माण/वायोइन्जिनियर कार्य)	१०.००	संख्या	१	२.९५	१	२.९५	९.५०	९५.००	१००
५३	पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना सहयोग (पोष्ट हार्भेष्ट सेवा)	१०.००	पटक	१	२.९५	१	२.९५	९.९०	९९.००	१००
५४	साना सिँचाई निर्माण तथा मर्मत सम्भार	७५.००	पटक	५०	२२.१५	५२	२२.१५	७३.७१	९८.२८	१००
५५	साना मोशिनरी तथा औजार उपकरण ५० अनुदान (अन्य)	२०.००	पटक	१	५.९१	१	५.९१	६.४१	३२.०५	१००
५६	प्राङ्गारिक मल कारखाना स्थापना तथा सञ्चालन (अन्य)	२०.००	पटक	१	५.९१	१	५.९१	१८.३७	९१.८५	१००
५७	जुनार प्रशोधन उद्योग स्थापना (अन्य)	१०.००	पटक	१	२.९५	१	२.९५	९.३७	९३.७०	१००
५८	आधुनिक जुनार एग्रोमार्ट स्थापना तथा सञ्चालन न.पा. र जुनार विकास संघको सहकार्यमा (अन्य)	२०.००	पटक	१	५.९१	१	५.९१	१८.३४	९१.७०	१००
	जम्मा	३३८.५३			९९.९८		९९.८२	३०९.४८	९१.४२	९९.८४

## कार्यक्रमगत प्रगति विवरण (बजेट रू. लाखमा)

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानप्राप्ती संस्था (संख्या)				जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मुख्य मूख्य उपलब्धिहरु (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		विनियोजित	खर्च	समूह सहकारी	जलउपभोक्ता समिति	उद्यमी			
१	स्थलगत तालिम (उन्नत प्रविधि/बजारीकरण/मूल्य श्रृंखला विकास) (उद्यमशीलता, रोजगारी मुलक/सशक्तिकरण/सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	१.००	१.००					२४६	८ वटा तालिममार्फत जुनार सुपरजोन क्षेत्रभित्रका २४६ जना जुनार कृषकहरुलाई जुनार बगैँचा व्यवस्थापन र भकारी सुधार सम्बन्धी सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक सीप सिकाइएको। खासगरी गोठेमलमा Effective Microorganisms (EM) को प्रयोग गर्न सिकाइएको।
२	कृषि यन्त्र, औजार उपकरण सञ्चालन तथा मर्मत तालिम (उद्यमशीलता, रोजगारी मुलक/सशक्तिकरण/सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	२.००	२.००					१७	विगतमा कष्टम हाथरिङ्ग सेन्टरमार्फत अनुदान तथा लागत सहभागितामा प्राप्त होते ट्याक्टरलगायतका मेशिनरी सामानहरुको सञ्चालन तथा मर्मत गर्नका लागि सुपरजोन क्षेत्रभित्रका १७ जना कृषकहरुलाई कृषि यन्त्र परिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र, सर्लाहीका वैज्ञानिकको मुख्य प्रशिक्षणमा तालिम सम्पन्न गरियो।
३	योजना तर्जुमा (गोष्ठी तथा कार्यशाला)	०.६०	०.६०					४०	सुपरजोन क्षेत्रका माननीयज्यूको उपस्थितिले सहभागीहरु थप उत्साहित भएका।

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानप्राप्ति संस्था (संख्या)			जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मुख्य मूख्य उपलब्धिहरु (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		बिनियोजित	खर्च	समूह सहकारी	जलउपभोक्ता समिति	उद्यमी		
४	फिल्डस्तरमा सिजनल योजना तर्जुमा गोष्ठी (गोष्ठी तथा कार्यशाला)	०.५०	०.५०				१४७	जम्मा १४७ जना जुनार कृषक तथा सरोकारवाला निकायहरुको सहभागिता रहेको। यस कार्यक्रमबाट कृषकहरुको मागाका साथै कार्यालयको सूचना प्रवाह लगायत कृषकको जिज्ञासा तथा गुनासो सम्बोधन गरिएको।
५	संचालन समिति, सल्लाहाकार स्थानीय सरोकारवाला निकायविच कार्यमुलक अन्तकृया (गोष्ठी तथा कार्यशाला)	०.६०	०.६०				८२	मा. कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्री चक्रपाणी खनाल, पूर्व कृषि मन्त्री एवं प्रतिनिधी सभा सदस्य श्री हरिबोल गजुरेल लगायत ३ नं. प्रदेश सभा सदस्यहरु, सञ्चालक समिति, जुनार सहकारीका सदस्यहरु तथा स्थानीय जुनार कृषकहरुको उपस्थितिमा अन्तरकृयक गोष्ठी सम्पन्न तथा आ.व. २०७५/७६ को कार्यक्रम सार्वजनिकीकरण
६	वार्षिक कार्यक्रम पुस्तिका एवं प्रोफाइल अपडेट (प्रचार प्रसार तथा सामग्री उत्पादन तथा प्रकाशन र वितरण)	१.००	१.००				०.९८	जुनार सुपरजोनको बारेमा तथा कार्यालयले आ व २०७४/७५ मा सम्पादन गरेका कार्यक्रमहरुको बारेमा तथ्यांकहरु समावेश गरि प्रगति पुस्तक प्रकाशित गरिएको।
७	ऋप कटिङ्ग (फलफूल)- स्थलगत तालिम समेत (फलफूल विकास	१.८०	१.८०				४५	आएका नतिजा विश्लेषण गर्दा जुनारको उत्पादकत्व १२.२५ मे.ट. प्रति हेक्टर रहेको। सिन्धुली जिल्लाको तिनकन्या क्षेत्रबाट

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानप्राप्ती संस्था (संख्या)			जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मुख्य मूख्य उपलब्धिहरु (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		वित्तियोजित	खर्च	समूह सहकारी	जलउपभोक्ता समिति	उद्यमी		
	कार्यक्रम)							मंसिर १५ गते लिइएको जुनारको नमूनामा भएको भिटामिन सी को औसत मात्रा १०५.४५ मि.ग्रा. प्रति १०० ग्राम पाइयो। त्यस्तै, फलको कुल घुलनशील ठोस र अम्लियपनाको अनुपात औसतमा ९.४२ पाइयो। फलको Antioxidant क्षमता ९४.१७ प्रतिशत पाइयो। माटोमा प्राङ्गरीक तत्वको मात्रा कम पाइएको।
८	सहभागितात्मक व्यवसायिक उत्पादन तथा प्रशोधन प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम-जोन (कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकार कार्यक्रम)	१२.००	१२.००				२३३	२१ जना कृषकहरुलाई जुनार बगैचा रेखाङ्कन तथा बिरुवा रोपण सम्बन्धी ३ दिने तालिम सञ्चालन। ३९ जना सहभागी रहेको तालिममा १८ जना स्प्रेकर्ताहरु तयार पार्न व्यवहारिक कक्षाहरु सञ्चालन गरिएको। त्यस्तै, प्रशोधनसँग सम्बन्धित तालिमहरु तथा औसा कीरा व्यवस्थापनसम्बन्धी स्थलगत तालिमहरु समेत सञ्चालन गरिएको।
९	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण रेडियो कार्यक्रम (अन्या)	१.०५	१.०३	७ वटा रेडियो			२६ सञ्चारकर्मी तथा हजारौं श्रोता कृषकहरु	सिन्धुली जिल्लाका स्थानीय रेडियो सञ्चारकर्मीहरूसँग अभिमुखिकरण गोष्ठी सम्पन्न। मिति २०७५/०९/०९। ५ वटा विभिन्न एफ एम का प्रतिनिधिहरु सहभागी। प्र.म.कृ.आ.प. र जुनार सुपरजोन तथा प्र.म.

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानप्राही संस्था (संख्या)			जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मुख्य मूख्य उपलब्धिहरु (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		त्रिनियोजित	खर्च	समूह	सहकारी	जलउपभोक्ता समिति		
१०	भकारी सुधार (अन्य)	२४.००	२१.६१				१८१	कृषि रेडियो कार्यक्रम बारे अभिमुखीकरण सम्पन्न । सिन्धुलीका विभिन्न रेडियोहरु मार्फत् जुनारसम्बन्धी कार्यक्रमहरु प्रशारण भई हजारौं कृषकहरुले सूचना एवं जानकारी पाएका । १८१ घरधुरी जुनार कृषक लाभान्वित भएको र जुनारमा प्रयोग हुने मलको गुणस्तरमा वृद्धि हुने । पशुमूत्रको प्रयोगले बालीलाई थप मात्रामा नाइट्रोजन प्राप्त हुने । मललाई वर्षाको भेल र घामबाट जोगाउने भएकाले खाद्यतत्वको चुहावटमा कमी आउने ।
११	संचालन समितिका पदाधिकारी, सरोकारवाला र उत्कृष्ट कृषक अध्ययन अवलोकन भ्रमण (अन्य)	४.००	४.००				३२	सहभागीहरुको सिप विकास, धारणामा परिवर्तन एवं नयाँ प्रविधिहरुको अवलोकन ।
१२	प्राङ्गारिक मल/जैविक मल प्रदर्शन (Biobacterial, Biozyme, Soil conditioner लगायत (अन्य)	०.७५	०.७५				१४४	सहभागी १४४ जना कृषकहरुलाई माटोको संरचना, प्राङ्गारिक तत्वको महत्त्व, रासायनिक विषादी न्यूनिकरण सचेतनाका साथै ट्राईकोडर्मा बारे प्राविधिक जानकारी र ट्राईकोकम्पोष्ट बनाउने विधिबारे स्थलगत प्रदर्शन तालिम सञ्चालन गरिएको ।

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानप्राप्ति संस्था (संख्या)			जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मूख्य मूख्य उपलब्धिहरु (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		बिनियोजित	खर्च	समूह सहकारी	जलउपभोक्ता समिति	उद्यमी		
१३	जुनारमा लाग्ने औसा कीराको नियन्त्रण अभियान कार्यक्रम (अन्य)	१२.००	११.८२				९७८	<p>बृहत् क्षेत्रगत नियन्त्रण कार्यक्रम AWCP को थालनी भई १० देखि १२ हप्तासम्म लाग्ने प्रोटिन बेट छर्ने कार्य सम्पन्न भएको। जस अन्तर्गत २०७६ वैशाख ७ गतेदेखि मझुवा, १० गतेदेखि जलकन्या, १४ गतेदेखि तिनकन्या, भुवनेश्वरी र वित्तोजोर, १५ गतेदेखि नयाँखर्क, चिसापानी र हिदिङ्ग, १६ गतेदेखि खनियाखर्क र २१ गतेदेखि तोश्रामखोलामा स्प्रे कार्य सुरु गरिएको। जसमा कार्यालयबाट खटाइएका फिल्ड कृषि प्राविधिकको नेतृत्वमा जम्मा २६ जना स्प्रेकर्ताहरु परिचालित गरिएका थिए।</p> <p>२०७६/२/३० गते खुमलटार, ललितपुरस्थित प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना व्यवस्थापन इकाईको हलमा जुनार सुपरजोन, सिन्धुलीद्वारा आयोजित सुन्तलाजात फलफूलमा औसा पार्ने झिँगा सम्बन्धी राष्ट्रिय प्राविधिक गोष्ठी कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका सह-सचिव एवं परियोजना निर्देशक लक्ष्मण प्रसाद पौडेलज्यूको अध्यक्षता तथा प्लान्ट क्वारान्टिन तथा विषादी व्यवस्थापन केन्द्रका प्रमुख डा. डिल्लीराम शर्माज्यूको प्रमुख आतिथ्यतामा सम्पन्न गरियो।</p>

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानग्राही संस्था (संख्या)				जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मूख्य मूख्य उपलब्धिहरु (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		बिनियोजित	खर्च	समूह सहकारी	जलउपभोक्ता समिति	उद्यमी			
१४	साना सिँचाई निर्माण तथा मर्मत सम्भार (साना सिँचाई निर्माण)	७५.००	७३.७१	४	०	७	४०	४००	जुनार खेतीमा सिँचाई सुविधाको थप विस्तार भई करिब १३०० रोपनी क्षेत्रफलमा वर्षैभरि सिँचाई सुविधा पुग्ने। सामुहिक पोखरीमार्फत माछापालन तथा कीरा व्यवस्थापन एवं वातावरण संरक्षणमा समेत टेवा पुग्ने।
१५	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान (दैवि प्रकोप वा अन्य कारणले संस्थालाई दिइने अनुदान)	१५.००	१५.००					१२७८	प्रोत्साहन अनुदान रकम वितरणको कार्य जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिमार्फत सम्पन्न भई समितिको कोषमा समेत नियमानुसार रकम जम्मा भएको।
१६	स्वैक्षिक चकलाबन्दी र लीजमा जुनार खेती विस्तार सहयोग (बिरुवा, मल, रोग किरा व्यवस्थापन) (अभियान अन्य)	१०.	९.९९	०	०	१	०	४५	२० हेक्टर थप क्षेत्रफलमा जुनार रोपिएको जसले गर्दा वि पी राजमार्ग आसपासका क्षेत्रहरुमा समेत जुनार वृक्षारोपण हुन गई कृषि पर्यटनको क्षेत्रमा टेवा पुग्ने। जुनारको उत्पादनमा केही वर्षको अन्तरालमा प्रत्यक्ष रुपमा सकारात्मक असर पर्ने।
१७	हाईटेक फलफूल विरुवा उत्पादन नर्सरी स्थापना (नर्सरी वा ब्याड निर्माण/वायोइन्जिनियर कार्य)	१०.	९.५०	०	०	०	१	५०	तोश्रामखोलालगायत डुँडभञ्ज्याङ्ग क्षेत्र तथा जुनार सुपरजोन बाहिरका क्षेत्रहरुमा समेत गुणस्तरीय जुनार विरुवा उत्पादन गर्न सहयोग पुग्ने। अबको दुईवर्षभित्र करिब वार्षिक १० हजार विरुवा उत्पादन गर्न सकिने।

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानप्राप्ति संस्था (संख्या)				जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मुख्य मूख्य उपलब्धिहरू (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		त्रिनियोजित	खर्च	समूह सहकारी	जलउपभोक्ता समिति	उद्यमी			
१८	पोष्ट हार्भेट सेन्टर स्थापना सहयोग (पोष्ट हार्भेट सेवा)	१०.	९.९०	१	०	०	१८	५००	जुनार फल टिपेपछि बजारीकरण नगर्दासम्मको लागि चाहिने भण्डारण, तौलिने मेसिन, प्याकेजिङ गर्ने कार्टुन तथा ढुवानीको साधनलगायतका कार्यहरू गरिने। भण्डारण कक्ष, डिजिटल व्यालेन्स तथा सिन्धुलीको जुनारको पहिचान हुने गरि ५ के.जी. को र १० के.जी. क्षमताको कार्टुन छपाई कार्य सञ्चालन भएको
१९	प्राङ्गारिक मल कारखाना स्थापना तथा सञ्चालन (अन्य)	२०.	१८.३७	०	०	०	१	७५	वार्षिक करिब २०० मेट भर्मिकम्पोष्टको उत्पादन हुने र त्यसको प्रयोगबाट जुनारमा खाद्यतत्व व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण योगदान हुने
२०	जुनार प्रशोधन उद्योग स्थापना (अन्य)	१०.	९.३७	०	०	०	१	२५	जुनार फल पाइने सिजनमा जुनारका विभिन्न फ्रेस तथा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरूको उत्पादन हुने जसले गर्दा जुनार कृषकहरू तथा उपभोक्ताहरू लाभान्वित हुने तथा जुनारको मूल्य अभिवृद्धि गराउन सहयोग हुने।
२१	आधुनिक जुनार एग्रोमार्ट स्थापना तथा सञ्चालन न.पा. र जुनार विकास संघको सहकार्यमा (अन्य)	२०.	१८.३४	०	०	०	१	५००	एग्रोमार्टको स्थापनापश्चात् जुनारका विभिन्न उत्पादनहरू एकैस्थानमा ठूलो परिमाणमा उपलब्ध हुने। यसले जुनार कृषकहरूलाई बजारीकरणमा सहयोग पुग्ने साथै उपभोक्ताहरू पनि लाभान्वित हुने। जुनारको मूल्य अभिवृद्धि गराउन सहयोग हुने।

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमको नाम	वार्षिक अनुदान बजेट रकम		अनुदानप्राही संस्था (संख्या)			जम्मा लाभान्वित कृषक संख्या	मुख्य मुख्य उपलब्धिहरु (क्षेत्रफल, उत्पादन, रोजगारी, मेशिनरी औजार उपकरण तथा भौतिक संरचना लगायतको विवरण)
		वित्तियोजित	खर्च	समूह सहकारी	जलउपभोक्ता समिति	उद्यमी		
२२	साना मेशिनरी तथा औजार उपकरण ५० अनुदान (अन्य)	२०.	६.४१	०	०	६	३६	जुनार कृषक/समूह/सहकारी/उद्यमी गरि जम्मा ४९ रहेका जसले उत्पादन देखि बजारसम्म आवश्यक पर्ने विभिन्न साना औजार उपकरणहरु प्राप्त गरेका ।
		२५१.३	२२९.३०	५	०	६७	५०५५	

### चालु तथा पूँजीगत अनुदानका मुख्य गतिविधिहरु

क्र.सं.	स्वीकृत कार्यक्रम	सम्पन्न क्रियाकलाप	बजेट रु. लाख	उपलब्धी
१	चालु अनुदान			
२	स्थलगत तालिम (उन्नत प्रविधि/ वजारीकरण/मूल्य श्रृंखला विकास) ( उद्यमशीलता, रोजगारी मुलक/ सशक्तिकरण/सीप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	जुनार सुपरजोन क्षेत्रभित्रका विभिन्न वडाहरुमा १० वटा स्थलगत तालिमहरु सञ्चालन भएका	१	२ वटा तालिममार्फत ६५ जना कृषकहरु व्यवसायिक जुनार खेती तथा बजारीकरण सम्बन्धी तालिममा सहभागी भएका । त्यस्तै ८ वटा तालिममार्फत जुनार सुपरजोन क्षेत्रभित्रका २४६ जना जुनार कृषकहरुलाई जुनार बगैँचा व्यवस्थापन र भकारो सुधार सम्बन्धी सैद्धान्तिक तथा प्रयोगात्मक सीप सिकाइएको । खासगरी गोठमलमा Effective Microorganisms (EM) को प्रयोग गर्न सिकाइएको ।
३	कृषि यन्त्र, औजार उपकरण सञ्चालन तथा मर्मत तालिम	२०७६ असार ७ र ८ गते सिन्धुलीमाढीमा २ दिने कृषि यन्त्र, औजार	२	विगतमा कष्टम हाथिरङ्ग सेन्टरमार्फत अनुदान तथा लागत सहभागितामा प्राप्त हाते ट्र्याक्टरलगायतका मेशिनरी

क्र.सं.	स्वीकृत कार्यक्रम	सम्पन्न क्रियाकलाप	बजेट रु. लाख	उपलब्धी
	स्वीकृत कार्यक्रम (उद्यमशिलता, रोजगारी मुलक/सशक्तिकरण/सिप विकास तथा क्षमता अभिवृद्धि तालिम)	उपकरण सञ्चालन तथा मर्मत तालिम सम्पन्न गरिएको।		सामानहरूको सञ्चालन तथा मर्मत गर्नका लागि सुपरजोन क्षेत्रभित्रका ३९ जना कृषकहरूलाई कृषि यन्त्र परिक्षण तथा अनुसन्धान केन्द्र, सर्लाहीका वैज्ञानिकको मुख्य प्रशिक्षणमा तालिम सम्पन्न गरियो।
४	योजना तर्जुमा (गोष्ठी तथा कार्यशाला)	आगामी वर्षको कार्यक्रमको योजना बनाउनका लागि चैत्र ४ गते सञ्चालक समिति, सल्लाहकार र स्थानिय सरोकारवालाहरू बीच कार्यमुलक अन्तरकृया गोष्ठी सञ्चालन गरिएको।	०.६	सुपरजोन क्षेत्रका माननीयज्यूको उपस्थितिले सहभागीहरू थप उत्साहित भएका।
५	फिल्डस्टरमा सिजनल योजना तर्जुमा गोष्ठी (गोष्ठि तथा कार्यशाला)	माघ २४ तथा फागून १६, १८ र २६ गते गरी चारवटा फिल्डस्टरमा सिजनल योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन गरिएको। सो गोष्ठीहरूबाट आगामी आ.व. को कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने सम्बन्धमा कृषक तथा सरोकारवाला निकायहरूका सुझाव, सल्लाह संकलन गरिएको। सो बमोजिम आगामी कार्यक्रम बनाउन सहयोग पुग्ने।	०.५	जम्मा १४७ जना जुनार कृषक तथा सरोकारवाला निकायहरूको सहभागिता रहेको। यस कार्यक्रमबाट कृषकहरूको मागका साथै कार्यालयको सूचना प्रवाह लगायत कृषकहरूको जिज्ञासा तथा गुनासो सम्बोधन गरिएको।
६	संचालन समिति, सल्लाहाकार स्थानीय सरोकारवाला निकायविच कार्यमुलक अन्तकृया (गोष्ठी तथा कार्यशाला)	गोलन्जोर-४, तिनकन्यामा मिति २०७५/०६/१८ गते कार्यक्रम सम्पन्न भएको	०.६	माननिय कृषि तथा पशुपन्ध्री विकास मन्त्री चक्रपणी खनालज्यूको प्रमुख आतिथ्यता एवं पूर्व कृषि विकास मन्त्री, प्रतिनिधि सभा एवं प्रदेश सभा सदस्यहरू, परियोजना निर्देशक श्री लक्ष्मण पौडेलज्यू, प्रमुख जिल्ला अधिकारी लगायत विशिष्ट व्यक्तित्वहरूको उपस्थितिमा सरोकारवाला

क्र.सं.	स्वीकृत कार्यक्रम	सम्पन्न क्रियाकलाप	बजेट रु. लाख	उपलब्धी
७	ऋप कटिङ्ग (फलफूल)- स्थलगत तालिम समेत (फलफूल विकास कार्यक्रम)	६० वटा ऋप कटिङ्ग कार्य सम्पन्न गरि २०७६ बैशाख १५ गते जुनार बालीको ऋप कटिङ्ग कार्यक्रममा प्राप्त फल तथा बगौचाको माटोको फल विज्ञेपणको नतिजा सम्बन्धी सरोकारवालाहरुसँगको गोष्ठी गोलन्जोर-५, खनियाखर्कमा आयोजना भएको ।	१.८	निकायहरुसँग गोलन्जोर गा.पा.-४, तिनकन्यामा अन्तरकृया कार्यक्रम सम्पन्न । साथै मा. मन्त्रीज्यू बाट सुपरजोनको अनुदान सहयोगमा निर्मित साना सिंचाई योजनाको समुद्राटन एवं जुनार बगौचा निरीक्षण । आएका नतिजा विज्ञेपण गर्दा जुनारको उत्पादकत्व १२.२५ मे.ट. प्रति हेक्टर रहेको । सिन्धुली जिल्लाको तिनकन्या क्षेत्रबाट मंसिर १५ गते लिइएको जुनारको नमूनामा भएको भिटामिन सी को औसत मात्रा १०५.४५ मि.ग्रा. प्रति १०० ग्राम पाइयो । त्यस्तै, फलको कुल घुलनशील ठोस र अम्लियपनाको अनुपात औसतमा ९.४२ पाइयो । फलको Antioxidant क्षमता ९.४.१७ प्रतिशत पाइयो । माटोमा प्राङ्गरीक तत्वको मात्रा कम पाइएको ।
८	सहभागितात्मक व्यवसायिक उत्पादन तथा प्रशोधन प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत तालिम- जोन (कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास कार्यक्रम)	विभिन्न पटक गरि १२ वटा तालिमहरु सम्पन्न । त्यस्तै, १६ हप्ते जुनार सहकर्ता पाठशाला सञ्चालन भएको ।	१२	११५ जना कृषकहरु व्यवसायिक जुनार खेती, बगौचा व्यवस्थापन तथा प्रशोधन प्रविधि सम्बन्धी तालिममा सहभागी भई तत् तत् विषयमा ज्ञान तथा सीप हासिल गरेका । त्यस्तै, २१ जना कृषकहरुलाई जुनार बगौचा रेखाङ्कन तथा विरुवा रोपण सम्बन्धी ३ दिने तालिम सञ्चालन । त्यस्तै, करिब ३०० जना कृषक/व्यवसायीहरुलाई फलमा औँसा पर्ने झिँगा व्यवस्थापन बारे तालिम प्रदान तथा औँसा व्यवस्थापनका लागि प्लाष्टिक वितरण । १५ जना जुनार सहजकर्ताहरु प्रशिक्षित भएका छन् ।

क्र.सं.	स्वीकृत कार्यक्रम	सम्पन्न क्रियाकलाप	बजेट रु. लाख	उपलब्धी
९	मेला/महोत्सवमा सहयोग तयारी (अन्य)	प्रादेशिक महोत्सव २०७५, प्रदेश नं. ३ को सिन्धुलीमा मिति २०७५/०९/१३ देखि २२ गतेसम्म आयोजना भएकोमा सो महोत्सवमा सहभागी भएको।	०.५	जुनार सुपरजोनले आफ्नो एउटा स्टल तथा सुपरजोनको प्रायोजनमा अन्य ३ वटा कृषक उद्यमी/सहकारीलाई स्टल उपलब्ध गराएको साथै उक्त महोत्सवमा सह-आयोजकको भूमिका निभाएको।
१०	भकारी सुधार (अन्य)	१८१ वटा भकारी सुधार योजना सम्पन्न भई भुक्तानी समेत भइसकेको। २०० वटा सँग सम्झौता भएको।	२०	१८१ घरधुरी जुनार कृषक लाभान्वित भएको र जुनारमा प्रयोग हुने मलको गुणस्तरमा वृद्धि हुने। पशुमूत्रको प्रयोगले बालीलाई थप मात्रामा नाइट्रोजन प्राप्त हुने। मललाई वर्षाको भेल र घामबाट जोगाउने भएकाले खाद्यतत्वको चुहावटमा कमी आउने।
११	संचालन समितिका पदाधिकारी, सरोकारवाला र उत्कृष्ट कृषक अध्ययन अवलोकन भ्रमण (अन्य)	चैत्र १५-१८ सम्म सञ्चालक समिति पदाधिकारी, सरोकारवाला, उत्कृष्ट कृषक अध्ययन अवलोकन भ्रमण सञ्चालन गरिएको। पश्चिम नेपालका चितवन, नवलपरासी, बुटवल, पोखरा, स्याङ्गजा, पाल्पा लगायतका स्थानहरूको अवलोकन गरिएको।	४	सहभागीहरूको सिप विकास, धारणामा परिवर्तन एवं नयाँ प्रविधिहरूको अवलोकन।
१२	प्राङ्गारिक मल/जैविक मल प्रदर्शन(Biobacterial, Biozyme, Soil conditioner लगायत (अन्य)	माघ ६ गते देखि १० गते सम्म गोलन्जोर गा.पा-५ को खनियाखर्क, विजयछाप, विसापानी, नयाँखर्क र कमलामाई न.पा-३ को बाटो निगाले गरी पाँच स्थानमा प्राङ्गारिक मल/जैविक मल प्रदर्शन कार्यक्रम सम्पन्न भएको।	०.७५	सहभागी १४४ जना कृषकहरूलाई माटोको संरचना, प्राङ्गारिक तत्वको महत्त्व, रासायनिक विषादी न्यूनिकरण सचेतनाका साथै ट्राईकोडर्माबारे प्राविधिक जानकारी र ट्राईकोकम्पोष्ट बनाउने विधिबारे स्थलगत प्रदर्शन तालिम सञ्चालन गरिएको।

क्र.सं.	स्वीकृत कार्यक्रम	सम्पन्न क्रियाकलाप	बजेट रु. लाख	उपलब्धी
१३	बगैँचा व्यवस्थापन कार्यक्रम तथा जुनारमा लाग्ने औँसा कीराको नियन्त्रण अभियान कार्यक्रम (अन्य)	कृषकहरुको ५० प्रतिशत लागत सहभागितामा रकम संकलन गरि २६ जना स्प्रेक्रेतामार्फत प्रत्येक हप्ता प्रोटिन बेट स्प्रे कार्य गरी जम्मा ५१८० स्पेटमा छर्ने काम सम्पन्न भएको र यसले करिब ५१.८ हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको। स्प्रेकर्ताहरुलाई अभिमुखीकरण तालिम, जुनार बगैँचाधनीहरुलाई अभिमुखीकरण तालिम, स्प्रेकर्ताहरुलाई पुनर्ताजगी तालिम समेत सम्पन्न। सुरक्षात्मक सामग्री वितरण। राष्ट्रिय गोष्ठी काठमाडौँमा २०७६ जेठ ३० गते सम्पन्न गरियो।	२७	बृहत् क्षेत्रगत नियन्त्रण कार्यक्रम AWCPC को थालनी भई १० देखि १२ हप्तासम्म लाग्ने प्रोटिन बेट छर्ने कार्य सम्पन्न भएको। जस अन्तर्गत २०७६ बैशाख ७ गतेदेखि मङ्गुवा, १० गतेदेखि जलकन्या, १४ गतेदेखि तिनकन्या, भुवनेधरी र बिस्तिजोर, १५ गतेदेखि नयाँखर्क, चिसापानी र हिर्दिङ्ग, १६ गतेदेखि खनियाखर्क र २१ गतेदेखि तोश्रामखोलामा स्प्रे कार्य सुरु गरिएको। जसमा कार्यालयबाट खटाइएका फिल्ड कृषि प्राविधिकको नेतृत्वमा जम्मा २६ जना स्प्रेकर्ताहरु परिचालित गरिएका थिए। २०७६/२/३० गते खुमलटार, ललितपुरस्थित प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना व्यवस्थापन इकाईको हलमा जुनार सुपरजोन, सिन्धुलीद्वारा आयोजित सुन्तलाजात फलफूलमा औँसा पर्ने झैँगा सम्बन्धी राष्ट्रिय प्राविधिक गोष्ठी कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका सह-सचिव एवं परियोजना निर्देशक लक्ष्मण प्रसाद पौडेलज्यूको अध्यक्षता तथा प्लान्ट क्वारान्टिन तथा विषादी व्यवस्थापन केन्द्रका प्रमुख डा. डिल्लीराम शर्माज्यूको प्रमुख अतिथ्यतामा सम्पन्न गरियो। सो कार्यक्रममा नेपाल सरकारका सह-सचिव, नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका विभिन्न ओहोदामा रही काम गरिरहनुभएका उप-सचिवहरु, अधिकृतहरु तथा अन्य प्राविधिकहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो। साथै, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्का वैज्ञानिकहरु एवं विषयविज्ञहरुको समेत सहभागिता रहेको उक्त कार्यक्रम सफलतापूर्वक सम्पन्न भएको थियो। कार्यक्रमको प्रस्तुतिकरण सत्रमा विभिन्न चारवटा महत्वपूर्ण विषयहरुमा प्रस्तुतिहरु गरिएका थिए।

क्र.सं.	स्वीकृत कार्यक्रम	सम्पन्न क्रियाकलाप	बजेट रु. लाख	उपलब्धी
१४	साना सिंचाई निर्माण तथा मर्मत सम्भार (साना सिंचाई निर्माण)	५२ वटा योजनाहरूको निर्माण सम्पन्न भई भुक्तानी भएको।	७५	जुनार खेतीमा सिंचाई सुविधाको थप विस्तार भई करिब १३०० रोपनी क्षेत्रफलमा वर्षैभरि सिंचाई सुविधा पुग्ने। सामुहिक पोखरीमार्फत माछापालन तथा कीरा व्यवस्थापन एवं वातावरण संरक्षणमा समेत टेवा पुग्ने।
१५	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान (वैवि प्रकोप वा अन्य कारणले संस्थालाई दिइने अनुदान)	प्रति बोट रु ९ का दरले १२७८ जुनार कृषकलाई प्रोत्साहन अनुदान रकम वितरण गरिएको।	१५	प्रोत्साहन अनुदान रकम वितरणको कार्य जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिमार्फत सम्पन्न भई समितिको कोषमा समेत नियमानुसार रकम जम्मा भएको।
१६	स्वैक्षिक चक्लाबन्दी र लीजमा जुनार खेती विस्तार सहयोग (विरुवा, मल, रोग किरा व्यवस्थापन) (अभियान अन्य)	महाभारत कृषक सहकारी संस्था, गोलन्जोर-५, रतनचुराको आयोजनामा मिति २०७६/०३/१४ गते पूर्व कृषि मन्त्री एवं प्रतिनिधि सभा सदस्य माननिय हरिबोल गजुरलले जुनारको विरुवा रोपेर सुरु गर्नुभएको चक्लाबन्दी कार्यक्रम अन्तर्गत खनियाखर्क क्षेत्र आसपास ६ हजार जुनारका विरुवा रोपिएको र त्यसरी रोपिएका प्रत्येक विरुवामा ट्यागा लगाइएको।	१०	२० हेक्टर थप क्षेत्रफलमा जुनार रोपिएको जसले गर्दा विपी राजमार्ग आसपासका क्षेत्रहरूमा समेत जुनार वृक्षारोपण हुन गई कृषि पर्यटनको क्षेत्रमा टेवा पुग्ने। जुनारको उत्पादनमा केही वर्षको अन्तरालमा प्रत्यक्ष रूपमा सकारात्मक असर पर्ने।
१७	हाइटिक फलफूल विरुवा उत्पादन नर्सरी स्थापना (नर्सरी वा ब्याड निर्माण/वायोइन्जिनियर कार्य)	तिनपाटन-७, तोश्रामखोलामा जुनार विरुवा उत्पादन गर्नको लागि तिनपाटे फलफूल नर्सरीले कार्यालयको अनुदान सहयोगमा सकृनहाउसको निर्माण कार्य गरेको।	१०	तोश्रामखोलालगायत डुँडभञ्ज्याङ्ग क्षेत्र तथा जुनार सुपरजोन बाहिरका क्षेत्रहरूमा समेत गुणस्तरीय जुनार विरुवा उत्पादन गर्न सहयोग पुग्ने। अबको दुईवर्षभित्र करिब वार्षिक १० हजार विरुवा उत्पादन गर्न सकिने।
१८	पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना सहयोग (पोष्ट हार्भेष्ट सेवा)	गोलन्जोर-५, रतनचुरामा जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिमार्फत पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टरको स्थापना	१०	जुनार फल टिपेपछि बजारीकरण नगर्दासम्मको लागि चाहिने भण्डारण, तौलिने मेसिन, प्याकेजिङ गर्ने कार्टुन तथा ढुवानीको साधनलगायतका कार्यहरू गरिने। भण्डारण कक्ष, डिजिटल

क्र.सं.	स्वीकृत कार्यक्रम	सम्पन्न क्रियाकलाप	बजेट रु. लाख	उपलब्धी
१९	प्राङ्गणिक मल कारखाना स्थापना तथा सञ्चालन (अन्य)	गोलन्जोर-४, तिनकन्यास्थित सिन्धुलीगढी बंगुर फर्मलाई भर्मिकम्पोष्ट उत्पादन गर्ने उद्योगको स्थापनामा ५० प्रतिशत अनुदान सहयोग गरेको।	२०	व्यालेन्स तथा सिन्धुलीको जुनारको पहिचान हुने गरि ५ के.जी. को ६६५० र १० के.जी. क्षमताको ३००० वटा कार्टुन छुपाई कार्य सञ्चालन भएको। वार्षिक करिब २०० मे ट भर्मिकम्पोष्टको उत्पादन हुने र त्यसको प्रयोगबाट जुनारमा खाद्यतत्व व्यवस्थापन गर्न महत्वपूर्ण योगदान हुने
२०	जुनार प्रशोधन उद्योग स्थापना (अन्य)	गोलन्जोर-३, ग्वालटारमा लता एग्रो फर्ममार्फत् स्थापना भएको	१०	जुनार फल पाइने सिजनमा जुनारका विभिन्न फ्रेस तथा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरूको उत्पादन हुने जसले गर्दा जुनार कृषकहरू तथा उपभोक्ताहरू लाभान्वित हुने तथा जुनारको मूल्य अभिवृद्धि गराउन सहयोग हुने।
२१	आधुनिक जुनार एग्रोमार्ट स्थापना तथा सञ्चालन न.पा. र जुनार विकास संघको सहकार्यमा (अन्य)	गोलन्जोर-५, खनियाखर्क बजारमा जिल्ला जुनार उत्पादक सहकारी संघमार्फत जुनार एग्रोमार्टको लागि अनुदान सहयोग गरिएको	२०	एग्रोमार्टको स्थापनापश्चात् जुनारका विभिन्न उत्पादनहरू एकै स्थानमा ठूलो परिमाणमा उपलब्ध हुने। यसले जुनार कृषक हरूलाई बजारीकरणमा सहयोग पुग्ने साथै उपभोक्ताहरू पनि लाभान्वित हुने। जुनारको मूल्य अभिवृद्धि गराउन सहयोग हुने।
२२	साना मेशिनरी तथा औजार उपकरण 50 अनुदान (अन्य)	सुपरजोन क्षेत्रभित्रका जुनार कृषक/समूह/सहकारी/उद्यमी हरूलाई अधिकतम अनुदान सिमा तोकेर विभिन्न साना औजार उपकरणहरू वितरण गरेको।	२०	जुनार कृषक/समूह/सहकारी/उद्यमी गरि जम्मा ४९ रहेका जसले उत्पादन देखि बजारसम्म आवश्यक पर्ने विभिन्न साना औजार उपकरणहरू प्राप्त गरेका।
२	पूँजीगत अनुदान			
	कृयाकलापहरू पूँजीगत अनुदानसँग सम्बन्धित भए तापनि सबै बजेट चालू खर्च शिर्षकमा विनियोजन भएको			

## आ.व. २०७५/७६ मा सञ्चालन गरेका मुख्य मुख्य कार्यक्रमहरूको विवरण

### साना सिंचाई निर्माण तथा मर्मत सम्भार कार्यक्रम

यस कार्यक्रममार्फत जुनार सुपरजोनभित्रका ४ वटा स्थानीय तहका ९ वटा वडाहरूमा जुनार खेतीमा सिंचाई सुविधाको थप विस्तार भई करिब १३०० रोपनी क्षेत्रफलमा वर्षभरि सिंचाई सुविधा पुग्नेगरी पूर्वाधारहरूको निर्माण भएका छन्। सामुहिक पोखरीमार्फत माछापालन तथा कीरा व्यवस्थापन एवं वातावरण संरक्षणमा समेत टेवा पुग्ने भएकाले यसबाट कृषकहरू थप लाभान्वित हुनसक्छन्। यस कार्यक्रमबाट जम्मा करिब ३१३ जना दलित, ९२६ जनजाति र ६५५ जना अन्य गरि जम्मा १८९४ जना प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित हुने देखिन्छ, जसमा ९०२ जना महिला र ९९२ जना पुरुष रहेका छन्। सिंचाई सुविधा प्राप्त गर्ने कृषकहरूको विस्तृत विवरण अनुसूचीमा राखिएको छ।



जुनार सुपरजोनको सहयोगमा निर्मित सामूहिक सिंचाई पोखरी

### जुनारमा लाग्ने औंसा कीराको बृहत् क्षेत्रगत नियन्त्रण कार्यक्रम

यस कार्यक्रमको सुरुवात नेपालमै पहिलोपल्ट आ.व. २०७४/७५ देखि यसै कार्यालयको अगुवाईमा भएको थियो। गोलन्जोर-४, तिनकन्या क्षेत्रको करिब ८०० रोपनीमा यो कार्यक्रम २०७५ बैशाख देखि असारसम्म सञ्चालन गरिएको थियो। यस कार्यक्रमको प्रभाव विश्लेषण गर्दा औंसा कीराले २०७४ सालमा पुऱ्याएको क्षति औंसत ५७ प्रतिशतलाई घटाएर ११ प्रतिशतमा झार्न सफल भएको

पाइयो। यसरी तुलनात्मक रूपले सफल देखिएको यो प्रविधिलाई आ.व. २०७५/७६ मा पनि दोहोर्‍याइएको थियो र त्यसका लागि कृषकले व्यहोर्‍नुपर्ने ५० प्रतिशत वापतको रकम पनि उत्साहजनक रूपले जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति मार्फत् उठेको थियो।

फलमा औँसा पार्ने पोथी झिँगा निस्किएको १५ दिनजति प्रोटिनयुक्त आहार लिएर मात्र भाले लाग्न तयार हुने अवस्थामा पुग्ने भएकाले सोही अवस्थामा प्रोटिनको चारो दिएर कीरालाई फन्दामा पार्न सकिने र त्यसलाई मार्न सकिने हुन्छ। सो कार्यक्रमको लागि प्रयोग गरिएको प्रोटिनको चारो चीनको इकोम्यान बायोटेक भन्ने कम्पनीले निकालेको र त्यसमा प्रोटिन हाइड्रोलाइसेट २५ प्रतिशत तथा विषादी एबोमेक्टिन ०.१ प्रतिशतको समिश्रण हुन्छ। सो प्रविधि अन्तर्गत फलेका तीनवटा बोटहरू मध्येमा १ वटामा मात्र करिब ०.५ वर्ग मी.को क्षेत्रफलमा पातको तल्लो भागमा एउटा रुखमा एकै ठाउँमा मात्र पर्ने गरी विषादी छर्कनुपर्ने हुन्छ। यसबाट पोथी कीरा प्रोटिनतर्फ आकर्षित भई प्रोटिन खान आउँदा विषादी पनि खाने भएकाले उसको मृत्यु हुने गर्छ। यो प्रविधि अन्तर्गत हप्तामा एक पटक विषादी छर्कनुपर्ने हुन्छ र यो क्रम १० देखि १२ हप्तासम्म दोहोर्‍याउनुपर्ने हुन्छ। २०७६ बैशाख ७ गते मझुवाबाट सुरुवात भएको यस कार्यक्रम १२ हप्तासम्म चल्दै असारमा सकिएको थियो। यसपटक यस कार्यक्रममा सुपरजोन क्षेत्रभित्रका ९ वटा वडाहरूमध्ये बाशेश्वर बाहेक अन्य सबै ८ वटा वडाहरूमा सञ्चालन गरिएको थियो। प्रोटिन बेट स्प्रे गर्ने कार्य २६ जना स्प्रेकर्ताहरूमार्फत गरिएको थियो।

त्यस्तै सुन्तलाजात फलफूलमा औँसा पार्ने झिँगा सम्बन्धी राष्ट्रियस्तरको प्राविधिक गोष्ठी २०७६ जेठ ३० गते ललितपुरमा सम्पन्न गरिएको थियो। त्यस्तै औँसा पार्ने झिँगा व्यवस्थापन सम्बन्धी एक पुस्तिका समेत प्रकाशन गरिएको थियो।



स्प्रेकार्यमा संलग्न एक स्प्रेकर्ता

## ऋप कटिङ्ग कार्यक्रम

ऋप कटिङ्ग भन्नाले कुनैपनि बाली विशेषको उत्पादकत्व निर्धारण गर्ने एक पद्धति भन्ने बुझाउँछ। यो एक किसिमको नमूना अध्ययन विधि हो। जिल्लास्थित कार्यालयहरूले बाली विशेषमा गरेका ऋप कटिङ्गको नतिजाका आधारमा राष्ट्रिय उत्पादकत्व निर्धारण गरिन्छ। ऋप कटिङ्गबाट प्राप्त गरिने नतिजा यथार्थपरक हुने भएकाले यसलाई एक विश्वसनीय विधिको रूपमा लिइन्छ। यहाँ जुनारको उत्पादकत्व साथै फल र माटोको गुणस्तर परीक्षणको नतिजा प्रस्तुत गरिएको छ। जुनार सुपरजोनको कार्यक्षेत्रभित्रका २२ वटा घरधुरीका जुनार बगैँचाहरू ऋप कटिङ्गका लागि छनौट गरिएका थिए। छानिएका बगैँचाहरूमध्ये एउटा बगैँचामा बढीमा ३ वटा जुनारको बोट छनौट गरिएको थियो। एउटा बोटलाई एक इकाईको रूपमा गणना गरि जम्मा ६० वटा बोटको नमूना लिइएको थियो। २०७५ मंसिर र पौष महिनामा विभिन्न मितिमा सो कृषकलाप सञ्चालन गरिएको थियो। प्राप्त फलमध्ये तिनकन्या क्षेत्रका विभिन्न उचाईका जम्मा ५ वटा बगैँचाका फलहरूको खुमलटारस्थित नार्कको प्रयोगशालामा गुणस्तर परीक्षण गरिएको थियो। साथै, सोही उचाईका बगैँचाको माटोको नमूनालाई हरिहरभवनस्थित केन्द्रिय कृषि प्रयोगशालामा परीक्षण गरिएको थियो।



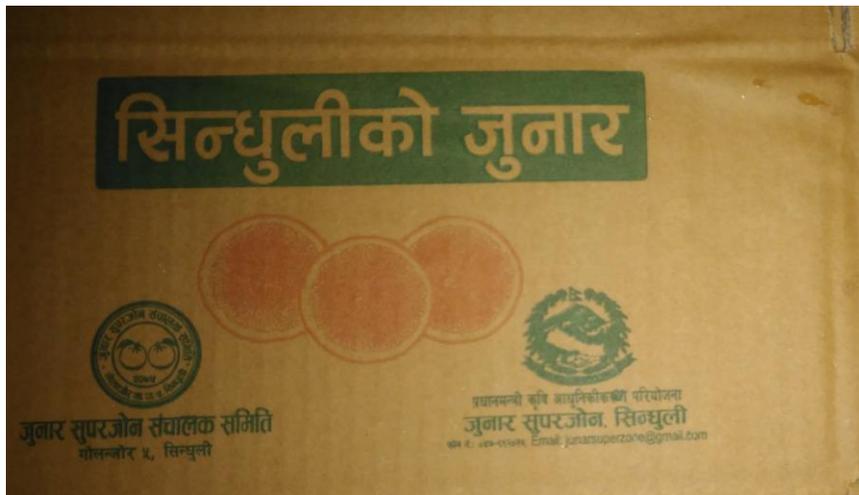
गोलन्जोर-४, तिनकन्यामा ऋप कटिङ्ग कार्यक्रमको क्रममा किसानको बगैँचामा फल टिप्दै

औसतमा हेर्दा आ.व. २०७५/७६ मा जुनारको उत्पादकत्व १२.२५ मे.ट. प्रति हे. पाइयो। जसअनुसार जुनार सुपरजोन क्षेत्रभित्र ४०० हेक्टर उत्पादनशिल बगैँचाबाट करिब ४९०० मे.ट. जुनार उत्पादन भएको देखिन्छ जसबाट कृषकको बगैँचामा पाउने मूल्य औसत रु.५० प्रति के.जी. का दरले रु. २४ करोड ५० लाख हुन आउँछ। फलको गुणस्तर परीक्षणको नतिजा हेर्दा तिनकन्या

क्षेत्रबाट मंसिर १५ गते लिइएको जुनारको नमूनामा भएको भिटामिन सी को औसत मात्रा १०५.४५ मि.ग्रा. प्रति १०० ग्राम पाइयो। त्यस्तै, फलको कुल घुलनशील ठोस र अम्लियपनाको अनुपात औसतमा ९.४२ पाइयो। फलको Antioxidant क्षमता ९४.१७ प्रतिशत पाइयो। त्यस्तै, माटोमा माथिल्लो १ फिटको औसत प्राङ्गारिक तत्व २.१२ प्रतिशत मात्र पाइयो जुन कम मानिन्छ। माथिल्लो १ फिटमा औसतमा ०.१०५ प्रतिशत नाइट्रोजन तत्व जसलाई मध्यम मानिन्छ। माथिल्लो १ फिटको माटोको पि.एच. मान ६.६३ पाइयो जुन तटस्थ मानिन्छ र सिफारीस गरिएको पि एच ५.५-६.५ भन्दा अलिक ज्यादा हो।

### पोष्टहार्भेष्ट सेन्टर स्थापना सहयोग

जुनार फल टिपेपछि बजारीकरण नगर्दासम्मको लागि चाहिने भण्डारण, तौलिने मेसिन, प्याकेजिङ्ग गर्ने कार्टुन तथा ढुवानीको साधनलगायतको व्यवस्था गर्न सहजताको लागि यस केन्द्रको स्थापनामा सहयोग गरिएको हो। यस आ.व. मा भण्डारण कक्ष, डिजिटल व्यालेन्स तथा सिन्धुलीको जुनारको पहिचान हुने गरि ५ के.जी. को ६६५० वटा र १० के.जी. क्षमताको ३००० वटा कार्टुन छपाई कार्य सञ्चालन भएको। सो कार्य जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिमार्फत ८५ प्रतिशत अनुदानमा सम्पन्न गरिएको थियो।



सिन्धुलीको जुनारको पहिचान हुने गरी छापिएको कार्टुन

### फलफूल बिरुवा उत्पादन नर्सरी स्थापना

स्वस्थ बिरुवा उत्पादन गर्नका लागि कीरा छिर्न नसक्ने जालीघरभिन्न बिरुवा उत्पादन गर्न जरूरी हुन्छ। त्यस्ता सुरक्षित किसिमको नर्सरीहरू प्रायजसो गोलन्जोरको रतनचुरा क्षेत्रमा मात्र रहेको सन्दर्भमा यस कार्यक्रममार्फत् गोलन्जोर गाउँपालिका बाहिर तिनपाटन गाउँपालिकामा एक जुनार उत्पादन गर्ने सकृनहाउसको स्थापना गरिएको थियो। तोश्रामखोलालगायत ढुँडभञ्जयाङ्ग क्षेत्र तथा

जुनार सुपरजोन बाहिरका क्षेत्रहरुमा समेत गुणस्तरीय जुनार बिरुवा उत्पादन गर्न सहयोग पुग्ने गरि तोश्रामखोलास्थित तिनपाते फलफूल नर्सरीलाई सहयोग गरिएको थियो। अबको दुईवर्षभित्र करिब वार्षिक १० हजार बिरुवा उत्पादन गर्न सकिने क्षमता उक्त नर्सरीको रहेको छ।



जुनार बिरुवा उत्पादन गर्न जुनार सुपरजोनको अनुदान सहयोगमा तोश्रामखोलास्थित निर्मित स्कृनहाउस

### स्वेच्छिक चकलावन्दी कार्यक्रम

यस कार्यक्रम अन्तर्गत गोलन्जोर- ५, खनियाखर्कस्थित महाभारत कृषक सहकारी संस्था लि. ले ६ हजार जुनारको बिरुवा रोपेको छ। साथै, सिंचाईको लागि आवश्यक एक पक्की ट्याङ्की पनि बनाएको छ। यसले गर्दा २० हेक्टर थप क्षेत्रफलमा जुनार विस्तार भई केही वर्षको अन्तरालमा उत्पादनमा वृद्धि हुने



पूर्व कृषि मन्त्री एवं प्रतिनिधि सभा सदस्य माननीय हरिबोल गजुरेल जुनारको बिरुवा रोपेर चकलाबन्दी कार्यक्रमको सुरुवात गर्नुहुँदै

देखिन्छ। वि.पी. राजमार्ग आसपासका क्षेत्रहरूमा वृक्षारोपण हुन गई कृषि पर्यटनको क्षेत्रमा समेत टेवा पुग्ने देखिन्छ। यसमा जुनार सुपरजोन कार्यालयले ५० प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराएको थियो। महाभारत कृषक सहकारी संस्था, गोलन्जोर-५, रतनचुराको आयोजनामा मिति २०७६/०३/१४ गते पूर्व कृषि मन्त्री एवं प्रतिनिधि सभा सदस्य माननिय हरिबोल गजुरेलले जुनारको बिरुवा रोपेर सुरु गर्नुभएको चक्लाबन्दी कार्यक्रमअन्तर्गत खनियाखर्क क्षेत्र आसपास ६ हजार जुनारका बिरुवा रोपिएको र त्यसरी रोपिएका प्रत्येक बिरुवामा ट्याग लगाइएको थियो।

### प्राङ्गारिक मल कारखाना स्थापना तथा सञ्चालन कार्यक्रम

यस कार्यक्रमअन्तर्गत गोलन्जोर- ४, तिनकन्यामा भर्मिकम्पोष्ट (गड्यौली मल) उत्पादन गर्ने कारखानाको लागि अनुदान सहयोग उपलब्ध गरिएको थियो। तिनकन्यास्थित सिन्धुलीगढी बंगुर फर्मलाई सो कारखाना स्थापनाको लागि ५० प्रतिशत सहजिकरण गरिएको थियो। उक्त कारखानामा वार्षिक ६० मे.ट. सम्म भर्मिकम्पोष्ट उत्पादन हुनसक्छ। यसबाट तिनकन्या क्षेत्रका कृषकहरूका साथै आसपासका वडाका कृषकहरूसमेत लाभान्वित हुने देखिन्छ।



तिनकन्यामा स्थापना गरिएको गड्यौली मल उत्पादन गर्ने कारखाना

## जुनार प्रशोधन उद्योग स्थापना

जुनार खानको लागि स्वादिलो हुने समय पौषबाट सुरु हुने भएकाले सो समयपश्चात् फल टिप्न उपयुक्त मानिन्छ। उक्त समयमा बजारमा समेत अत्याधिक रूपमा फल आउने हुँदा सबै फल विक्री हुन समस्या हुनेगर्छ। उपभोक्ताले छानेर लगेका फलहरू सकिएपछि स-साना र आकार नमिलेका बाङ्गाटिङ्गा फलहरू रहन्छन्। त्यस्ता फलहरू तथा अन्य राम्रा फलहरूसमेतलाई प्रशोधन गर्नसके मूल्य अभिवृद्धि भई कृषकहरूको आयमा वृद्धि हुनसक्छ। यसै कुरालाई मध्यनजर गर्दै जुनार फल पाइने सिजनमा जुनारका विभिन्न फ्रेस तथा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरूको उत्पादन गर्दै औद्योगिकीकरणमा जान जरुरी छ। जसले गर्दा जुनार कृषकहरू तथा उपभोक्ताहरू समेत लाभान्वित हुन सक्छन्। यसै कुरालाई मध्यनजर गर्दै जुनार सुपरजोनको ८५ प्रतिशत अनुदान सहयोगमा गोलन्जोर-३, ग्वालटारमा लता एग्रो फर्मले प्रशोधन उद्योगको स्थापना भएको छ।



जुनार सुपरजोनको अनुदान सहयोगमा प्रशोधन उद्योगले खरिद गरेको जुसर तथा फ्रिजहरू

## जुनार एगृमार्ट स्थापना

जुनारका गुणस्तरीय फलहरू र विभिन्न प्रशोधित वस्तुहरू एकै ठाउँमा आधुनिक ढङ्गबाट विक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले जुनार सुपरजोनको ८५ प्रतिशत अनुदान सहयोगमा जुनार एगृमार्टको स्थापना भएको छ। जुनारका विभिन्न उत्पादनहरू एकैस्थानमा उपलब्ध हुने भएकाले यसले जुनार कृषकहरूलाई बजारीकरणमा सहयोग पुग्ने साथै उपभोक्ताहरू पनि लाभान्वित हुने देखिन्छ। जुनारको मूल्य अभिवृद्धि गराउन सहयोग हुने यस एगृमार्टको स्थापना गोलन्जोर-५, खनियाखर्कमा जिल्ला जुनार सहकारी संघ, सिन्धुलीको लागत साझेदारीमा भएको हो। २०७६ सालको जुनार बजारमा आइसकेपछि यस एगृमार्टको सञ्चालन हुने देखिन्छ।



**जुनार सुपरजोनको सहयोगमा सञ्चालित जुनार एगृमार्ट**

### प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान वितरण कार्यक्रम



**कृषकलाई प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान वितरण गर्दै जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिका संयोजक**

जुनार कृषकहरूलाई जुनार उत्पादन गर्न तथा क्षेत्र विस्तार गर्न थप प्रेरित गर्नका लागि यस किसिमको प्रोत्साहन अनुदान वितरण कार्यक्रम कार्यान्वयन भएको हो। यस कार्यक्रममार्फत् जुनार सुपरजोन अन्तर्गतका कृषकहरूले प्रति जुनार बोट रु ९ का दरले जम्मा १२७८ जुनार कृषकलाई प्रोत्साहन अनुदान रकम वितरण गरिएको थियो। प्रोत्साहन अनुदान रकम वितरणको कार्य जुनार

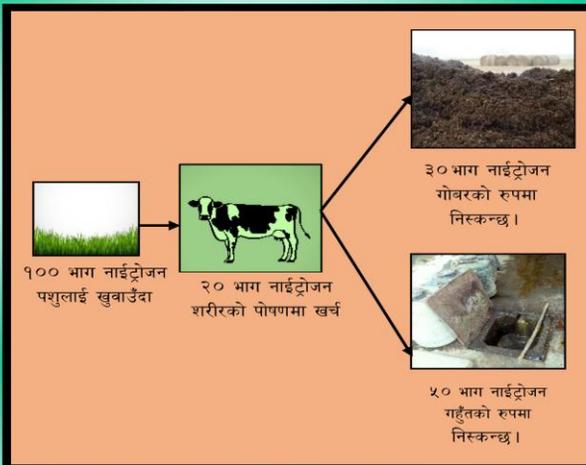
सुपरजोन सञ्चालक समितिमार्फत सम्पन्न भई समितिको कोषमा समेत नियमानुसार ३० प्रतिशत रकम जम्मा भएको थियो। समितिले स्थानीय सरकारका प्रतिनिधि तथा जुनार सुपरजोन कार्यालयका प्रतिनिधिहरुको रोहबरमा सो कार्य सम्पन्न गरेको थियो।

## भकारो सुधार कार्यक्रम

### भकारो सुधार किन र कसरी??

बालीनालीलाई आवश्यक पर्ने १६ वटा खाद्यतत्वहरु मध्ये नाईट्रोजन एक प्रमुख खाद्यतत्व हो। यसले बिरुवालाई हरियो बनाउन र वृद्धि विकासमा मद्दत गर्छ। गाईवस्तुको गोबर र गहुँतमा नाईट्रोजन लगायत बोटविरुवालाई आवश्यक पर्ने सबै खाद्यतत्वहरु संतुलित मात्रामा पाइन्छन्। तर, राम्रोसँग नपचेको वा नपाकेको मलको प्रयोग गर्दा यी तत्वहरु नष्ट भई बोटविरुवाले प्राप्त गर्न सक्दैनन्।

एउटा गाई वा भैँसीको गोबरमलबाट प्राप्त हुने नाईट्रोजनको तुलनामा मुत्रमा गोबरको भन्दा झन्डै दुई गुणा बढि हुन्छ। गोबरमललाई सिधै घाम वा पानीको सम्पर्कमा राख्दा चुहिएर तथा हावामा उडेर यो तत्वको नोक्सानी हुन्छ तर सुधारिएको भकारोको संरचनाले यी सबै नोक्सानीलाई घटाई मलको गुणस्तर बढाउँछ जसले गर्दा रासायनिक मलको प्रयोगलाई पनि घटाउँछ।



३० भाग नाईट्रोजन गोबरको रूपमा खाडलमा जम्मा गर्ने तर ५० भाग नाईट्रोजन प्राप्त हुने गहुँतलाई बेवास्ता गर्दा खाद्यतत्व खेर गइरहेको छ। साथै, शुपारिएको गोबरलाई घाम र पानीबाट जोगाउनु पर्दछ।

### भकारो सुधार कार्यक्रमका लाभग्राहीहरुले अनिवार्य रूपमा गर्नु पर्ने कार्यहरु:



१. गाईगोठमा ६ इन्चको ढुङ्गाको सोलिड गरेपछि त्यसमा ४ इन्चको प्लास्टर (पि.सि.सि) गर्ने, एउटा गोठको संरचनामा १५ फिट लम्बाई र ७ फिट चौडाईको क्षेत्रफल हुनु पर्ने



२. मूत्रलाई बाहिर बग्ने नदिनका लागि कुलेसो द्वारा सिमेन्ट तथा बालुवाले प्लास्टर गरेको खाडल वा ठूलो ड्रममा जम्मा गर्ने



३. गोठमललाई घामपानीबाट जोगाउनका लागि छापको व्यवस्था गर्ने



प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना  
परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन)  
खनियाखर्क, सिन्धुली

प्रकाशन बर्षः  
२०७५/७६



**भकारो सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत ढलान गरि तयार पारिएको गोठ**



**भकारो सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत भुईँ ढलान गरि मललाई घामपानीबाट जोगाउन बनाइएको छहारी देखाउँदै सुनकोसी-७ की एक कृषक**

## जुनार कृषक परिचय-पत्र

सिन्धुली जिल्लामा विगत लामो समयदेखि व्यवसायिक जुनार खेती भई आएको छ । यसका लागि स्थानीय जुनार कृषकहरू, कृषक समूह, सहकारी, विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू मार्फत कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा आएको पाईन्छ । जुनार, सुन्तलाजात फलफूल अन्तर्गत पर्ने एक बहुबर्षे फल हो । यसको आधुनिक खेतीका लागि बगैँचा व्यवस्थापनमा नियमित रूपमा ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ । त्यसका लागि प्रत्येक बगैँचामा भएका उत्पादनशिल बोटहरू, नयाँ तथा पुराना बोटहरू सबैको तथ्यांक अध्यावधिक हुन जरुरी छ । यसका लागि जुनार सुपरजोन सिन्धुलीले आ.व. २०७५/७६ देखि जुनार कृषक परिचय-पत्र कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । जसमा कृषकको नाम, ठेगाना, सम्पर्क नं., बगैँचाको ठेगानाहरू, बगैँचाको उचाई, विभिन्न बर्षहरूमा फल कुहाउने औँसा कीराले गर्दा पुगेको क्षतिको प्रतिशत, सुन्तलाजात फलफूलहरू (जुनार, निबुवा, कागती र सुन्तला) को फल्ने र नफल्ने साथै जम्मा बोट संख्या, बगैँचाधनीको हस्ताक्षर, संलग्न संस्था (समूह/सहकारी) जस्ता विवरणहरू उल्लेखित छन् । ती विवरणहरू स्थानीय वडा मार्फत प्रमाणित गराउनु पर्ने हुन्छ ।

जुनार कृषक परिचय-पत्रको खाली कार्ड जुनार सुपरजोन कार्यालयबाट लिई व्यक्तिगत रूपमा या समूह सहकारी मार्फत यथार्थ विवरण भरेर स्थानीय वडाबाट प्रमाणित गराई सुपरजोन कार्यालयमा बुझाउनु पर्दछ । कार्यालयमा विवरणहरू कम्प्युटरमा प्रविष्टि गराई, कृषकको कोड हालिन्छ र त्यसलाई कार्यालयले प्रमाणित गरि सकेपछि कृषकहरूलाई फिर्ता गरिन्छ । जुनार कृषक परिचय-पत्र जुनारको यथार्थ तथ्यांक नियमित अध्यावधिक गर्न उपयोगी हुने देखिन्छ । यसले जुनारको बगैँचा व्यवस्थापनका कार्यहरू, व्यवसायिक योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनका लागि आधारभूत तथ्यांक उपलब्ध गराउँदछ ।



**जुनार कृषक परिचय पत्र**

[ ]

कृषकको नाम: .....

ठेगाना: सिन्धुली जिल्ला, ..... गाउँ/नगरपालिका

वडा नं.: ..... गाँउ/टोलको नाम: .....

सम्पर्क नं.: .....

बगैँचाको ठेगाना/हुर: .....

बगैँचाको उचाई: .....

नेपाल सरकार  
 कृषि तथा पशुपक्षी विकास अन्वयित  
 पशुपशुको कृषि अनुसन्धान तथा प्रविष्टि विभाग  
 पशुपशुको कृषि अनुसन्धान विभाग  
 जुनार सुपरजोन, सिन्धुली

सुन्तलाजात फलफूल खेती विवरण												
वर्ष (आधा बोट)	जुनार बोट संख्या		निबुवा बोट संख्या		कागती बोट संख्या		सुन्तला बोट संख्या		सम्बन्ध संख्या	प्रति इलाका	संलग्न संस्था (समूह/सहकारी)	वडाको प्रमाणित
	फल्ने	नफल्ने	जम्मा	फल्ने	नफल्ने	जम्मा	फल्ने	नफल्ने				
२०७५												
२०७६												
२०७७												
२०७८												
२०७९												
२०८०												
२०८१												
२०८२												
२०८३												
२०८४												

## जुनार सहजकर्ता पाठशाला

आ.व. २०७५/७६ को कार्यक्रम अनुसार जुनार बगैचा व्यवस्थापन तथा मुल्य श्रृंखला अभिवृद्धिका लागि स्थानीय स्रोत व्यक्ति तयार गर्ने साथै स्थलगत सिकाई केन्द्र संचालन गर्ने उद्देश्यका साथ जुनार सहजकर्ता पाठशाला मिति २०७५ पौष दखि २०७६ असार सम्म कमलामाई नगरपालिका ३ जलकन्या बाटोनिगालेमा कनपा ३ जलकन्या र सुनकोशी ७ मझुवाका जुनार कृषकहरु संलग्न स्थलगत व्यावहारिक तालिम संचालन गरिएको थियो ।

### पाठशालामा समेटिएका बिषयवस्तुहरु:

सुन्तलाजात फलफूल र जुनार बारेको जानकारी, फल टिप्ने र फल टिपे पश्चात्का कार्यहरु, बगैचा व्यवस्थापनका कर्महरु: काँटछाँट र तालिम, बोर्डो मिश्रण, पेष्ट, मलखाद व्यवस्थापन, गोडमेल, सिंचाई र छापो दिने, जुनारको रोगहरु, कीराहरु, फल कुहाउने औँसा पार्ने भिगाँ - *व्याक्टोसेरा सिन्याक्स*, शुष्मखाध्यतत्व व्यवस्थापन, माटोको नमुना लिने, माटो शिविर र वाली उपचार शिविर बारे जानकारी, बगैचा स्थापनाको लागि जग्गाको छनौट, रेखांकन, खाडल खन्ने, मलखाद व्यवस्थापन, जुनार बगैचा व्यवस्थापनको वार्षिक पात्रो, स्वस्थ विरुवा उत्पादनका लागि नर्सरी, अन्तरवाली, मौरीपालन -परागसेचन, जुनार फल भन्डारण प्रविधि र बजारिकरण आदी ।



### जुनार सहजकर्ता पाठशालाले फर्काइदिएको खुशी

**पुष्कर बापा**

सिन्धुली - जुनार कृषकलाई व्यावसायिक कृषक बनाउने उद्देश्यले कमलामाई नगरपालिका -३ जलकन्यामा जुनार सहजकर्ता पाठशाला संचालन गरिएको छ ।

जिल्लाको जुनार कृषकका बगैचाका रोगकिरा नियन्त्रण हुन सक्छ, मलखाद विपरिणत प्रयोग गर्न सक्छ, व्यावसायिक रूपमा जुनार फलाउने कृषकले हेरानी साथै खेजु पाँके छैट, बसोस जुनार उत्पादन घट्टुको साथै स्वस्थ जुनार उत्पादनमा योग्य बन्ने भएको छ ।

कमलामाई नगरपालिका -३, बाटोनिगालेमा दसम बहादुर भेषले वी रोपनी क्रममा १०३ खेत जुनार लगाएका छन् । सिन्धुली रोपवाट प्राप्त भेषले आफ्नो पोखरा तथा उपचार खर्च त्यसै जुनार बेचेर धानिएको इनी बताउछन् । तर, एघारौँ वर्षीय उनीको बगैचाका जुनारका खेतका सुनम फालेरैछ जुनार उत्पादन

पछिको बेघरले बापा । उनी न रोग त्यसबारी उपरले बृद्ध हुने एघार बेघर रर हुनुहुने पनि बगैचाका काम गर्न सक्छन् र पनि आफ्नो बगैचाका फलाउने उनलाई जुनार उत्पादन नै गर्नुपर्ने बापला छ । उनी भन्छन्, "बिस्तार बेलुका छ

काक टर्ने पन्ध्रे, खेतबारीको काम गर्न सकिदैन ।" सिन्धुलीदेखि सुकै गरा फल दिन छोडेको जुनारका खेत हेरेर विरासत बनेका बेघ, *बसोस ३* र *बसोस*



प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन), सिन्धुली

## फिल्डस्तरमा सिजनल/योजना तर्जुमा गोष्ठी

फिल्डस्तरमा सिजनल योजना तर्जुमा गोष्ठी कार्यक्रमअन्तर्गत चार वटा गोष्ठी सम्पन्न गरियो। यसका लागि विगतमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालित प्रभावकारी कार्यक्रमहरूको पहिचान तथा आगामी दिनमा सञ्चालन गर्नुपर्ने कार्यक्रमहरू समेत सामान्य प्रश्नावली मार्फत संकलन गर्न सकिने भएकाले निम्नानुसारको प्रश्नावली राखेर कृषकहरूको धारणा बुझिएको थियो।

जुनार सुपरजोनले सञ्चालन गरेको र तपाईंलाई पनि राम्रो लागेको कार्यक्रम कुन हो?	जुनार सुपरजोनले आगामी वर्षको कार्यक्रममा के के कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सुझाव दिनुहुन्छ?
अन्य केही गुनासो, सल्लाह वा सुझाव?	

गोष्ठीहरू निम्नानुसार विभिन्न स्थान र मितिमा सम्पन्न गरिएका थिए।

क्र.सं.	मिति	स्थान	जम्मा सहभागी	महिला	पुरुष	दलित	जनजाती	मधेशी	अन्य
१	२०७५/१०/२४	नयाँखर्क	३१	११	२०	५	११	०	१५
२	२०७५/११/१५	खनियाखर्क	२८	९	१९	४	१०	०	१४
३	२०७५/११/१८	हाईटेक नर्सरी	२६	६	२०	४	५	०	१७
४	२०७५/११/२६	तिनकन्या	६२	८	५४	५	५२	१	४
कूल जम्मा			१४७	३४	११३	१८	७८	१	५०

संकलित रायसुझावका आधारमा प्रतिवेदन तयारी गरियो। सोको आधारमा आगामी आ.व. को कार्यक्रम प्रस्ताव गरी पुनः सरोकारवाला निकायहरूको सुझाव तथा प्रतिक्रियाको लागि योजना तर्जुमा गोष्ठीमा पेश गरियो।

योजना तर्जुमा गोष्ठी कार्यक्रम सिन्धुली जिल्ला, जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख श्री शंकर बर्मा तिवारीज्यूको सभापतित्व तथा प्रदेश नं ३ का प्रदेश सभा सदस्य माननीय प्रदिप कटुवालज्यूको प्रमुख आतिथ्यता एवं सिन्धुली जिल्लाका तत्कालिन प्रमुख जिल्ला अधिकारी ज्ञानप्रसाद ढकालज्यूको विशेष आतिथ्यतामा गोलन्जोर-५, खनियाखर्कमा आयोजना गरिएको थियो। कार्यक्रममा जिल्लास्थित कृषिका अन्य सरोकारवाला कार्यालयहरू: कृषि ज्ञान केन्द्र तथा कन्दमुल तरकारी विकास केन्द्रका प्रमुखहरूको समेत सहभागिता रहेको थियो। त्यस्तै कार्यक्रममा सुपरजोन लागू भएका क्षेत्रहरूको स्थानीय तहका प्रमुखका साथै वडाध्यक्षहरूलाई समेत आमन्त्रण गरिएकोमा तिनपाटन गाउँपालिकाका प्रमुख तथा विभिन्न ३ वटा वडाहरूको वडाध्यक्षज्यूहरूको उपस्थिति रहेको थियो। कार्यक्रम संयोजक

जुनार सुपरजोनका वरिष्ठ कृषि अधिकृत हुनुहुन्थ्यो र उक्त कार्यक्रम २०७५ चैत्र ४ गते आयोजना गरिएको थियो।

विभिन्न चार स्थानहरूमा गरिएका गोष्ठीबाट आएका मुख्य मुख्य कुराहरूलाई यहाँ समेटिएको छ। जसअन्तर्गत नयाँखर्कमा सञ्चालित गोष्ठीमा निम्न कुराहरू आएका थिए।

विगतका वर्षहरूमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालित प्रभावकारी कार्यक्रमहरूको विवरण	जुनार सुपरजोनबाट आगामी दिनमा गरिने कार्यक्रमहरू अझ प्रभावकारी बनाउन केके गर्नुपर्ला?
<ul style="list-style-type: none"> <li>साना सिंचाई कार्यक्रम</li> <li>भकारो सुधार कार्यक्रम</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>सूचनाको प्रभावकारी प्रवाह</li> <li>थोपा सिंचाई/पाईप सिंचाई लगायतका कार्यक्रमहरू</li> </ul>
यस क्षेत्रमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालन गर्न सकिने आवश्यक कार्यक्रमहरू	
<ul style="list-style-type: none"> <li>सिंचाई</li> <li>कीरा व्यवस्थापन</li> </ul>	

त्यस्तै खनियाखर्कमा आयोजित गोष्ठीबाट प्राप्त गरिएका विषयहरू तल प्रस्तुत गरिएको छ।

विगतका वर्षहरूमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालित प्रभावकारी कार्यक्रमहरूको विवरण	जुनार सुपरजोनबाट आगामी दिनमा गरिने कार्यक्रमहरू अझ प्रभावकारी बनाउन केके गर्नुपर्ला?
<ul style="list-style-type: none"> <li>साना सिंचाई कार्यक्रम <ul style="list-style-type: none"> <li>करेसापोखरी</li> <li>सिंचाई पोखरीहरू</li> </ul> </li> <li>भकारो सुधार कार्यक्रम</li> <li>प्रशोधन घर निर्माण</li> <li>बोर्डोपिष्ट अभियान</li> <li>साना स्कृन हाउस</li> <li>तालिमहरू- प्रशोधन, प्रविधि, बगैँचा व्यवस्थापन</li> <li>प्रोत्साहन अनुदान वितरण</li> <li>क्षेत्रगत कीरा नियन्त्रण अभियान कार्यक्रम</li> <li>बिरुवा वितरण कार्यक्रम</li> <li>कीरा निस्कने समय अध्ययनको लागि</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>सूचनाको प्रभावकारी प्रवाह</li> <li>पूर्व अनुगमन गरी सुविधा पाइसकेकालाई दोहोरिन नदिने</li> <li>सुपरजोनबाट अनुगमन बढाउनुपर्ने</li> <li>कार्यालय र सञ्चालक समितिबाट अनुगमन, मूल्यांकन गरी दण्ड तथा पुरस्कारको व्यवस्था गरिनुपर्ने</li> <li>रोग कीरा नियन्त्रण गर्नका लागि अनुदान दिनुपर्ने</li> <li>निर्माण गरिएका सिंचाई आयोजनाहरूको स्तरोन्नति</li> <li>ढुवानी गर्ने सवारी साधन सहयोग</li> <li>चक्लावन्दीको कार्यक्रममा प्राङ्गारीक मल तथा रोग कीरा व्यवस्थापनलाई बढी प्राथमिकता दिने</li> </ul>

<p>विगतका वर्षहरूमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालित प्रभावकारी कार्यक्रमहरूको विवरण</p>	<p>जुनार सुपरजोनबाट आगामी दिनमा गरिने कार्यक्रमहरू अझ प्रभावकारी बनाउन केके गर्नुपर्ला?</p>
<p>गरिएको स्थलगत परीक्षण</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• सामग्री ढुवानीको लागि सवारी साधनको उपलब्धता</li> <li>• कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर स्थापना</li> <li>• जुनार प्रशोधन उद्योग स्थापना तथा पोष्टहार्भेष्ट सेन्टर स्थापना</li> <li>• कृषि भ्रमण कार्यक्रम</li> </ul>	
<p>यस क्षेत्रमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालन गर्न सकिने आवश्यक कार्यक्रमहरू</p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• कृषि सडक स्तरोन्नती गर्ने</li> <li>• स्वस्थ र गुणस्तरीय बिरुवा उत्पादन गर्न सहयोग गर्ने</li> <li>• हाईटेक फलफूल बिरुवा नर्सरी</li> <li>• अनुदानमा मल, बीउबिजन तथा औजार उपकरण उपलब्ध गराउने</li> <li>• चक्लाबन्दी खेती विस्तारमा थप सहयोग गर्ने</li> <li>• पोष्टहार्भेष्ट कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने- Juicer लगायतको मेसिन</li> <li>• प्रशोधन र बजारीकरण गर्न थप रकमको व्यवस्था गर्ने</li> <li>• जुनार खेती विषयक पाठ्यक्रम तयारी एवं प्राविधिक शिक्षालय मार्फत् लागू गर्ने गरी गर्नुपर्ने</li> <li>• प्राविधिक शिक्षालयलाई सहयोग गर्ने</li> <li>• चक्लाबन्दी खेतीमा अन्तरबालीको लागि सहयोग गर्ने</li> <li>• सिंचाई तथा औजार उपकरणको लागि सहयोग गर्ने</li> <li>• जुनार व्यवसायीहरूको लागि तालिम सञ्चालन गर्ने</li> <li>• सामान ढुवानीको लागि सवारीसाधन</li> </ul>	



### गोष्ठीमा प्रस्तुती गर्दै जुनार सुपरजोनका वरिष्ठ कृषि अधिकृत

त्यस्तै, हाईटेक जुनार फलफूल नर्सरी, फुङ्गसेमा आयोजित गोष्ठीबाट प्राप्त भएका कुराहरु तल प्रस्तुत गरिएको छ।

विगतका वर्षहरुमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालित प्रभावकारी कार्यक्रमहरुको विवरण	जुनार सुपरजोनबाट आगामी दिनमा गरिने कार्यक्रमहरु अझ प्रभावकारी बनाउन केके गर्नुपर्ला?
<ul style="list-style-type: none"> <li>• साना सिंचाई कार्यक्रम               <ul style="list-style-type: none"> <li>➢ करेसापोखरी</li> <li>➢ सिंचाई पोखरीहरु</li> </ul> </li> <li>• भकारो सुधार कार्यक्रम</li> <li>• प्रशोधन घर निर्माण</li> <li>• बोर्डोपिष्ट अभियान</li> <li>• साना स्कृन हाउस</li> <li>• तालिमहरु- प्रशोधन, प्रविधि, बगैँचा व्यवस्थापन</li> <li>• प्रोत्साहन अनुदान वितरण</li> <li>• क्षेत्रगत कीरा नियन्त्रण अभियान कार्यक्रम</li> <li>• बिरुवा वितरण कार्यक्रम</li> <li>• कीरा निस्कने समय अध्ययनको लागि</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• सूचनाको प्रभावकारी प्रवाह</li> <li>• पूर्व अनुगमन गरी सुविधा पाइसकेकालाई दोहोरिन नदिने</li> <li>• सुपरजोनबाट अनुगमन बढाउनुपर्ने</li> <li>• कार्यालय र सञ्चालक समितिबाट अनुगमन, मूल्यांकन गरी दण्ड तथा पुरस्कारको व्यवस्था गरिनुपर्ने</li> <li>• रोग कीरा नियन्त्रण गर्नका लागि अनुदान दिनुपर्ने</li> <li>• निर्माण गरिएका सिंचाई आयोजनाहरुको स्तरोन्नति</li> <li>• ढुवानी गर्ने सवारीसाधन सहयोग</li> <li>• चक्लावन्दीको कार्यक्रममा प्राङ्गरीक मल तथा</li> </ul>

<p>विगतका वर्षहरूमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालित प्रभावकारी कार्यक्रमहरूको विवरण</p>	<p>जुनार सुपरजोनबाट आगामी दिनमा गरिने कार्यक्रमहरू अझ प्रभावकारी बनाउन केके गर्नुपर्ला?</p>
<p>गरिएको स्थलगत परीक्षण</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• सामग्री ढुवानीको लागि सवारी साधनको उपलब्धता</li> <li>• कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर स्थापना</li> <li>• जुनार प्रशोधन उद्योग स्थापना तथा पोष्टहार्भेष्ट सेन्टर स्थापना</li> <li>• कृषि भ्रमण कार्यक्रम</li> </ul>	<p>रोग कीरा व्यवस्थापनलाई बढी प्राथमिकता दिने</p>
<p>यस क्षेत्रमा जुनार सुपरजोनबाट सञ्चालन गर्न सकिने आवश्यक कार्यक्रमहरू</p>	
<ul style="list-style-type: none"> <li>• कृषि सडक स्तरोन्नती गर्ने</li> <li>• स्वस्थ र गुणस्तरीय बिरुवा उत्पादन गर्न सहयोग गर्ने</li> <li>• हाईटेक फलफूल बिरुवा नर्सरी</li> <li>• अनुदानमा मल, बीउबिजन तथा औजार उपकरण उपलब्ध गराउने</li> <li>• चक्लाबन्दी खेती विस्तारमा थप सहयोग गर्ने</li> <li>• पोष्टहार्भेष्ट कार्यक्रम प्रभावकारी बनाउने- Juicer लगायतको मेसिन</li> <li>• प्रशोधन र बजारीकरण गर्न थप रकमको व्यवस्था गर्ने</li> <li>• जुनार खेती विषयक पाठ्यक्रम तयारी एवं प्राविधिक शिक्षालय मार्फत् लागू गर्ने गरी गर्नुपर्ने</li> <li>• प्राविधिक शिक्षालयलाई सहयोग गर्ने</li> <li>• चक्लाबन्दी खेतीमा अन्तरबालीको लागि सहयोग गर्ने</li> <li>• सिंचाई तथा औजार उपकरणको लागि सहयोग गर्ने</li> <li>• जुनार व्यवसायीहरूको लागि तालिम सञ्चालन गर्ने</li> <li>• सामान ढुवानीको लागि सवारीसाधन</li> </ul>	

त्यस्तै, गोलन्जोर-४, तिनकन्यामा आयोजित फिल्डस्तरमा सिजनल योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट आएका कुराहरू तल प्रस्तुत गरिएको छ।



तिनकन्यामा आयोजित फिल्डस्तरमा सिजनल योजना तर्जुमा गोष्ठी कार्यक्रमका सहभागीहरु

कृषकहरुको आवश्यकता / मागहरुको सूचि	कार्यक्रमहरुको माग
<ul style="list-style-type: none"> <li>• गोठ सुधार</li> <li>• ठेलागाडा - मल बोक्न तथा व्यवस्थापन गर्न</li> <li>• कीरा नियन्त्रण तालिम</li> <li>• कीरा नियन्त्रण गर्ने पासोहरु</li> <li>• हाते ट्रयाक्टर</li> <li>• साना सिंचाई <ul style="list-style-type: none"> <li>➢ करेसापोखरी</li> <li>➢ प्लाष्टिक पोखरी</li> </ul> </li> <li>• बिरुवा वितरण</li> <li>• फल टिप्ने भर्याङ्ग</li> <li>• विषादी छर्कने ट्याङ्की</li> <li>• कीरा नियन्त्रण कार्यक्रम</li> <li>• विषादी</li> <li>• स्कृन हाउस</li> <li>• निलो तुथो र चुना</li> <li>• प्लाष्टिक क्रेट</li> <li>• फल जोखे काँटा</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• कृषि सडक स्तरोन्नति</li> <li>• कोल्ड स्टोर</li> <li>• नर्सरी व्यवस्थापन</li> <li>• संकलन केन्द्र</li> <li>• अत्याधुनिक जुनार विक्री बजार</li> <li>• एग्रोमार्ट</li> <li>• प्राङ्गारीक मल</li> <li>• जुस तथ प्रशोधन उद्योग</li> <li>• बगैँचा व्यवस्थापन तालिम</li> <li>• तालिम केन्द्र स्थापना- प्रशोधन, मेसिनरी मर्मत लगायत</li> <li>• जुनार बगैँचाको लागि थोपा सिंचाई कार्यक्रम</li> <li>• लिफ्ट सिंचाई</li> <li>• शित भण्डार</li> <li>• ढुवानीको साधन- पिकअप</li> <li>• फल धुने तथा ग्रेडिङ मेसिन</li> <li>• कृषि र पर्यटनको एकीकृत विकास</li> </ul>

यसरी हेर्दा एक ठाउँमा राम्रो कार्यक्रमको रूपमा देखिएको जुनार सुपरजोनको कृषाकलाप अर्को ठाउँका कृषकहरूको माग बनेको देख्न पाइयो। जस्तो कि:

कीरा नियन्त्रण अभियान तथा प्रोत्साहन अनुदान वितरण कार्यक्रमलाई तिनकन्याका सहभागीहरूले सुपरजोनले गरेको राम्रो कार्यक्रमको रूपमा लिइएको पाइयो भने सोही कार्यक्रम अन्य स्थानका कृषकहरूको आगामी वर्षको मागका रूपमा आयो। त्यस्तै सुपरजोनबाट उपलब्ध ढुवानीको साधन बारे भने ठीक विपरीत धारणा आयो। भकारो सुधार र साना सिंचाइलाई प्रभावकारी कार्यक्रमको रूपमा सबै क्षेत्रमा लिइएको पाइयो।

### विभिन्न प्राविधिक तालिमहरू

आ.व. २०७५/७६ मा जुनार सुपरजोनले विभिन्न खाले तालिमहरू सञ्चालन गरेको थियो। कृषकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने तथा विभिन्न उपयोगी सीपहरू सिकाउने खालका तालिमहरूको आयोजना गरिएको थियो। कृषकहरूकै घरआँगन र बगैँचामा स्थलगत तालिम तथा जिल्लास्तरीय तालिमहरू सञ्चालन भएका थिए। जुनारको उत्पादनदेखि लिएर रोगकीरा व्यवस्थापन तथा बजारिकरण र नर्सरी सञ्चालनसम्मका विषयहरू समेटेर उक्त तालिमहरू आयोजित गरियो। स्थलगत तालिमहरूमा जुनारको फल कुहाउने औँसा पार्ने झिँगाका साथै अन्य कीरा तथा रोगहरूको व्यवस्थापनसम्बन्धी विषयहरूमा गोलन्जोर गाउँपालिका तथा सुनकोसो र तिनपाटन गाउँपालिकाका वडाहरूमा कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो। त्यस्तै भकारो सुधार कार्यक्रमअन्तर्गत भकारो सुधार किन र कसरी गर्ने भन्ने विषयका साथै प्रभावकारी सुक्ष्मजीवहरूको बारेमा स्थलगत तालिम सञ्चालन भएको थियो। त्यस्तै बृहत् क्षेत्रगत नियन्त्रण कार्यक्रमको व्यवस्थापन तथा बगैँचाधनीहरूलाई अभिमुखीकरण सम्बन्धी स्थलगत तालिम सञ्चालन भएको थियो। विषादी स्प्रेकर्ताहरूलाई अभिमुखीकरण तालिम र क्षमता अभिवृद्धि तालिम गरि दुईवटा लक्षित जिल्लास्तरीय तालिमहरू पनि आयोजना गरिएका थिए। त्यस्तै, नर्सरीधनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिमका साथै बगैँचा व्यवस्थापन सम्बन्धी जिल्लास्तरीय तालिम पनि सञ्चालन भएका थिए।

कृषि यन्त्र, औजार उपकरण मर्मत सम्बन्धी २ वटा जिल्लास्तरीय तालिमहरू सञ्चालन गरिएका थिए भने जुनारको फल प्रशोधन सम्बन्धी स्थलगत तालिम तिनकन्या र तोश्रामखोलामा आयोजना भएको थियो। यी सबै तालिमहरूमा सहभागीहरू छनौट गर्दा आवश्यकतानुसार स्थानीय सरकारका वडा कार्यालयको सिफारीसमा तथा जुनार सुपरजोन सञ्चालक समितिको सिफारिसमा गरिएको थियो। जिल्लास्तरीय तालिमहरूमा विषय विज्ञहरूलाई ल्याएर सहभागीहरूलाई बढीभन्दा बढी प्रभावकारी ढङ्गबाट सिक्न सक्ने वातावरण बनाउनका लागि कार्यालयले जोड दिएको थियो।



प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन) सिन्धुली  
आ.व. २०७५/७६को प्रशोधन प्रविधि प्रदर्शन तथा स्थलगत (स्क्वास र जुस) तालिम  
२०७५/०९/१६ र २५ गते मझुवा र तिनकन्या

तालिमका मुख्य क्रियाकलापहरु

- जुनारको स्क्वास र जुस प्रशोधन बारे सैद्धान्तिक तथा व्यवहारिक सिकाई
- जुनारको फल र जुस भण्डारण गर्ने विधिबारे जानकारी
- GMP (Good Manufacturing practice) र
- GHP (Good Hygienic Practice) को बारे जानकारी
- जुनार भण्डारण पश्चात् देखिन सक्ने समस्याहरु, तिनका कारणहरु र व्यवस्थापन बारे जानकारी
- जुनार प्रशोधनको सम्भावना, महत्व र लाभ, लागत बारे जानकारी



लैङ्गिक तथा सामाजिक सहभागिता

महिला	पुरुष	दलित	आदिवासी, जनजाती	अन्य (खस/आर्य)	जम्मा
२९	३९	४	२६	३८	६८



औजार उपकरण मर्मत तालिमअन्तर्गत प्रयोगात्मक सिकाईको कक्षामा मिनिटिलर खोल्दै सहभागीहरू

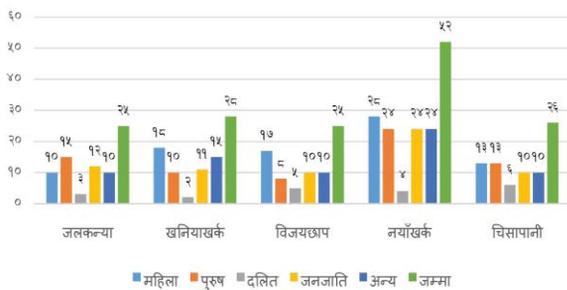
## जैविक मल प्रदर्शनी कार्यक्रम

### प्राङ्गारिक मल/जैविक मल प्रदर्शन

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन), सिन्धुलीको आ.व. २०७५/७६ को कार्यक्रम अन्तर्गत प्राङ्गारिक मल/जैविक मल प्रदर्शनको लागि ट्राईकोडर्मा दुसीको प्रयोग सम्बन्धी तालिम र प्रदर्शन विभिन्न क्षेत्र (खनियाखर्क, जलकन्या/बाटो निगाले, चिसापानी, नयाँखर्क, विजयछाप)मा मिति २०७५ माघ ६ देखि १० गते सम्म सम्पन्न भएको थियो।



ट्राईकोडर्माको प्रयोग सम्बन्धी तालिममा उपस्थित कृषकहरूको विवरण



### ट्राईकोडर्मा सम्बन्धी प्राविधिक जानकारी

- ट्राईकोडर्मा जैविक नियन्त्रण विधिमा प्रयोग हुने एक बहुउपयोगि दुसी हो।
- ट्राईकोडर्माको प्रयोगले माटो जनित दुसीजन्य रोगहरूको प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गर्न सकिन्छ।
- यसको प्रयोगले रासायनिक विषादीको प्रयोग न्यूनिकरण हुन्छ। विषादीको प्रयोगबाट मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा हुने नकारात्मक प्रभावलाई ट्राईकोडर्मा जस्तो जैविक नियन्त्रण विधिको प्रयोगले कम गर्न सकिन्छ।
- यसले बालीनालीमा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमतामा वृद्धि गर्नुको साथै माटोको गुणस्तर र उत्पादकत्व समेत बढाउँछ।
- यसले जराको विकास र गहिराई बृद्धि गर्न मद्दत गर्छ। यसले बोटको वृद्धि र विकासलाई सहयोग गर्छ।
- यसले माटोमा भएको खाद्यतत्वको घुलनशीलता बृद्धि गर्छ र बोटलाई हुने खाद्यतत्वको उपलब्धतामा वृद्धि गर्छ।



ट्राईकोडर्माको हाईफा



रोगजन्य दुसीलाई नियन्त्रण गर्दै ट्राईकोडर्मा



प्रयोगशालामा ट्राईकोडर्मा



ट्राईकोडर्मास्ट

### प्राङ्गारिक मल / जैविक मल प्रदर्शन



प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना  
परियोजना कार्यान्वयन ईकाई  
जुनार सुपरजोन, सिन्धुली

संचालक समिति, सरोकारवाला तथा उत्कृष्ट कृषक अवलोकन भ्रमण कार्यक्रम

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना  
कार्यान्वयन इकाई (जुनार सुपरजोन), सिन्धुली  
आ.व. २०७५/७६

संचालक समिति पदाधिकारी, सरोकारवाला, उत्कृष्ट कृषक अध्ययन अवलोकन भ्रमण,  
२०७५ चैत्र १५ देखि १८  
(वुटबल-पाल्पा-स्याङ्गजा-पोखरा-बन्दिपुर)



सहभागीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद/व्यवसाय, कार्यालय/ठेगाना
१	देवराज अधिकारी	बरिष्ठ कृषि अधिकृत, जुनार सुपरजोन
२	राजन ढकाल	प्रमुख, कृषि ज्ञान केन्द्र, सिन्धुली
३	हरि गुरुङ	केन्द्र प्रमुख, कन्दमुल तरकारी बिकास केन्द्र
४	शम्भु बहादुर श्रेष्ठ	लेखापाल, जुनार सुपरजोन
५	कविन्द्र सुनार	सब इन्जिनियर, जुनार सुपरजोन
६	सागर दाहाल	प्रा. स, जुनार सुपरजोन
७	लक्ष्मी श्रेष्ठ	कम्प्युटर अपरेटर, जुनार सुपरजोन
८	गोविन्द बहादुर लुङ्गेली	संयोजक, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति
९	लाल बहादुर श्रेष्ठ	उपसंयोजक, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति
१०	शुष्मा भुजेल	सचिव, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति

क्र.सं.	नाम	पद/व्यवसाय, कार्यालय/ठेगाना
११	लाल बहादुर ठाडा	सहसचिव, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति
१२	यज्ञ बहादुर आचार्य	सदस्य, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति
१३	अर्जुन कोइराला	सदस्य, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति
१४	सरिता मस्राङ्गी	सदस्य, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति
१५	उषा हमाल	सदस्य, जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति
१६	कर्ण बहादुर आले	अध्यक्ष, जुनार विकास संघ
१७	दिवाकर नेउपाने	ना.प्रा.स. सुनकोशी गाउपलिका
१८	रन्जना दाहाल	ना.प्रा.स. गोलान्जोर गाउपलिका
१९	सुमन राई	ना.प्रा.स. गोलान्जोर गाउपलिका
२०	सबिना थापा	ना.प्रा.स. कमलामाई नगरपलिका
२१	तुलसी राम पराजुली	ह.स.चा. जुनार सुपरजोन
२२	शन्त बहादुर सिजाली	उद्यमी एवं जुनार कृषक, गोलान्जोर-४, तिनकन्या
२३	रमेश थापा	नर्सरी धनी एवं जुनार कृषक, गोलान्जोर-५, हिर्दिग
२४	गणेश थापा	जुनार कृषक, गोलान्जोर-३, भुवनेश्वरी
२५	चन्द्र बहादुर स्यांगवा	जुनार कृषक, सुनकोशी-७, मझुवा
२६	निर बहादुर थापा	जुनार कृषक, गोलान्जोर-५, हिर्दिग
२७	मोहन बहादुर भुजेल	जुनार कृषक, गोलान्जोर-५, नयाखर्क
२८	रविना लुङ्गेली	जुनार कृषक, गोलान्जोर-६, नकाजोली
२९	यादव बहादुर थापा	जुनार कृषक, गोलान्जोर-२, बित्तियोर
३०	लोकनाथ लामिछाने	जुनार कृषक, गोलान्जोर-१, डुडभंज्याङ्ग
३१	पोष्ट बहादुर ठकुरी	जुनार कृषक, गोलान्जोर-४, तिनकन्या
३२	पूर्ण बहादुर मस्राङ्गी	नर्सरी धनि एवं जुनार कृषक, तिनपाटन-७, तोश्रामखोला

### लैङ्गिक/समावेशी सहभागिता

महिला	पुरुष	आदिवासी जनजाती	अन्य (खस/आर्य)	जम्मा
७	२५	१९	१३	३२

## जिल्लामा जुनार उत्पादन तश्यांक

वर्ष	२०७०/७१	२०७१/७२	२०७२/७३	२०७३/७४	२०७४/७५	२०७५/७६
कूल क्षेत्रफल (हे.)	१११०	१२१०	१२२१	१३२५	१३२७	१३४५
उत्पादनशिल क्षेत्रफल (हे.)	६२३	६४१	६६१	७१६	७२०	७२५
उत्पादन (मे.ट.)	७२१८	७६९८	७९३७	८६१३	८८२०	८८८१
उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)	११.५८	१२.००	१२.०१	१२.०३	१२.२५	१२.२५
वर्ष	२०७१	२०७२	२०७३	२०७४	२०७५	२०७६
औषत क्षति (%)	१७	२१	२२	३०	३५	१५
प्रति केजी मूल्य रु. (बगौचामा)	२७	३०	३५	४५	५०	५५

स्रोत: कृषि ज्ञान केन्द्र, सिन्धुली, २०७६

## सिन्धुलीका जुनार कृषकलाई परिचयपत्र

**'जुनारमा लाग्ने रोग कीराको सम्बन्धमा समेत यसले विस्तृत जानकारी ल्याउने भएकाले किसानका लागि उपयोगी'**

**अमिल भण्डारी**

सिन्धुली, वैशाख १०

जुनार खेती गर्ने किसानलाई नेपाल सरकारको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (जुनार सुपर जोन) ले परिचयपत्र वितरण गर्ने भएको छ। जुनार कृषकको एकीकृत विवरण राख्नका लागि परिचयपत्र वितरण गर्न लागेको हो।

जिल्लामा जुनार खेती गर्ने किसान थपिँदै गए पनि उनीहरूको बगैँचामा कति बोट जुनार छ, कति मेरेको छ, फल कति दिँदै आएको छ भन्ने तथ्यांक नभएकाले जुनार क्षेत्रका कृषकलाई जुनार किसान परिचयपत्र भर्नाका लागि लगाइएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (जुनार सुपर जोन) कार्यालयले जनाएको छ।

कार्यालय प्रमुख देवराज अधिकारीका अनुसार जुनार आधुनिक खेतीका लागि बगैँचा व्यवस्थापनमा नियमित रूपमा ध्यान दिनुपर्ने भएकाले प्रत्येक बगैँचामा भएका उत्पादनशील बोटहरू नयाँ तथा पुराना बोटहरूको तथ्यांक अद्यावधिक गर्नुपर्ने भएकाले जुनार कृषकलाई परिचयपत्र उपलब्ध गराई कार्यान्वयनमा ल्याउन लागिएको हो। कृषक परिचयपत्रमा कृषकको नाम, ठेगाना सम्पर्क नं., बगैँचाको उचाइ, बगैँचामा लागेको विभिन्न रोग, कीराको विवरण तथा त्यसबाट भएको क्षति विवरणलगायतका विवरण भर्नुपर्ने कार्यालयले जनाएको छ।

जुनार सुपर जोनको कार्यक्षेत्र रहेको गोलाञ्जोर गाउँपालिका-१ डुडभन्ज्याङका १६ जना, वडा नं. २ विजिजोरका १ सय ८६ जना, वडा नं. ३ भुवनेश्वरीका १ सय ८ जना वडा नं. ४ तीनकन्याका ५ सय ६५ जना कृषकले जुनार कृषक परिचयपत्र भर्ने कार्यालयमा बुझाइसकेको कार्यालय

प्रमुख अधिकारीले नागरिकलाई जानकारी दिए।

यस्तै गोलाञ्जोर गाउँपालिकाकै वडा नं. ५ रतनचुराका ३ सय ३१ जना, वडा नं. ६ बायोवरका ६० जना, कमलामाई नगरपालिका-३ जलकन्याका १ सय १९ जना र सुनकोशी गाउँपालिका-७ मधुवाका २ सय ५२ जना कृषकले जुनार

जसमा जुनार खेती गर्ने किसानको विवरण राख्नका लागि परिचयपत्र भर्ने व्यवस्था मिलाइएको सुपर जुनार जोन सञ्चालक समीतिका सुभा भुलेलले बताइन्। 'जुनारको सम्पूर्ण विवरण अद्यावधिक गर्नका लागि हामीले यस्तो कार्यक्रम ल्याएका हौं, उनले भनिन्, 'जुनारमा लाग्ने रोग कीराको सम्बन्धमा समेत यसले

विस्तृत जानकारी ल्याउने भएकाले किसानका लागि यो उपयोगी छ।'

जुनार सुपर जोनले परिचयपत्रको फारम किसानलाई उपलब्ध गराउने र उक्त फारम भरेर वडा कार्यालयको सिफारिससहित जुनार सुपर जोन कार्यालयमा विवरण बुझाएपछि कृषकले परिचयपत्र पाउने छन्।

'जुनार सुपर जोनले यो एउटा अभियान मात्रै ल्याएको हो, पछि यो कार्यक्रम स्थानीय सरकारले नै हेर्दा उचित हुन्छ, कार्यालय प्रमुख अधिकारीले भने, 'हामीले अहिले कम्प्युटरमा विवरण राखेका छौं, पछि यसलाई मतदाता परिचयपत्र जस्तै सफ्टवेयर बनाएर विवरण आउने बनाउने लक्ष्य छ।'



कृषक परिचयपत्रको फारम भरेर कार्यालयमा बुझाइसकेका छन्। जिल्लाभर हालसम्म १६ सय ८७ जनाले कार्यालयबाट फारम लगेर भर्ने कार्यालयमा बुझाइसकेका छन् भने फारम लैजाँने कार्य निरन्तर चलिरहेको कार्यालय प्रमुख अधिकारीले जनाए।

जुनार कृषकलाई गण्यले दिने अनुदान र जुनार सुपर जोनले दिने भनिएको प्रोत्साहन अनुदानका लागि समेत कृषक परिचयपत्र भर्नुपर्ने कार्यालयले जनाएको छ। जुनार कृषकलाई दिँदै आएको प्रोत्साहन अनुदानको दोबेदार हुनका लागि आगामी वैशाख १५ भित्र परिचयपत्र भरेर कार्यालयमा बुझाइसक्नुपर्ने कार्यालय प्रमुख अधिकारीले जनाए। परिचयपत्रका लागि फारम निरन्तर भर्ने पाइन्छ, तर प्रोत्साहन अनुदानका लागि वैशाख १५ भित्र भरेर बुझाइसकेको हुनुपर्नेछ, उनले भने।

जिल्लाको १ हजार ३ सय २५ हेक्टर क्षेत्रमा व्यवसायिक रूपमा जुनार खेती हुँदै आएको छ।

S.N.	Name of Work	Span
1	4 Meter	Span 5 Culver Const

मिति २०७५/१२/०८ गते शुरु सुचनामा टेक्का सम्बन्धी विवरण

**SAJHA NEPAL WEEK**

वर्ष ०८ अंक ३७ २०७५ माघ वैशाख २० गते बुधवार

### सत्रसय जुनार किसानले पाए परिचयपत्र

साभना ने पाइ/सिन्धुली सिन्धुलीको जुनार सुपरजोन क्षेत्रका १७ सय किसानले जुनार किसानको परिचयपत्र पाएका छन्। सुन्दर सिन्धुली, स्वार्दिलो जुनार : कृषि आधुनिकीकरण समुहिको आधार भन्ने मूल नारा भएको जुनार किसान परिचयपत्र अवस्था र वास्तविक जुनार उत्पादनको समेत आकलन गर्न सहज हुने अधिकारीले बताए। अधिकारी दिएको जानकारी अनुसार सुनकोशी गाउँपालिका वडा नं. ७ को मधुवा, कमलामाई नगरपालिका वडा नं. ३ को जलकन्या, गोलाञ्जोर गाउँपालिका

बनाउने काम तिब्र भएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन इकाई जुनार सुपरजोन कार्यक्रमका वरिष्ठ कृषि अधिकृत देवराज अधिकारीले बताए। किसानलाई परिचयपत्र दिने काम निरन्तर रहने पनि अधिकारीले बताए। अधिकारीका अनुसार किसानको परिचयपत्रमा जुनार, सुन्तला, कागती निबुवाको बोट सङ्ख्या, फलने र नफलने बोट सङ्ख्या, किसान संलग्न संस्था तथा सहकारी लगाएतको विवरण रहेका हुन्छन्। किसानको परिचय, जुनार बगैँचाको ठेगाना लगाएतका विवरण सहित बनाईने उक्त परिचय पत्रले किसानको

बडा नं. ५ को खनियाँखर्क, निचसापानी र नयाँखर्क, गोलाञ्जोर गाउँपालिका वडा नं. ४ को तिनकन्या, गोलाञ्जोर २ को विजिजोर, गोलाञ्जोर १ को ढुङ्ढभन्ज्याङ र तिनपाटन गाउँपालिका वडा नं. १ को तोश्रामखोलाका किसानको परिचयपत्र बनाउने थालिएको छ। जुनार उत्पादन र किसानको अवस्थाको बारेमा बाहा पाउन पनि परिचयपत्र बनाउने कार्यक्रमले सहयोग गरेको उनले बताए। यस्तै जुनार सुपरजोन क्षेत्रमा हुने सुन्तला जातका अन्य फलफुलका बारेमा समेत थाहा पाउन परिचयपत्र बनाउदा माजिलो भएको अधिकारीले बताए।



# कीरा नियन्त्रण गर्न प्रोटिनबेट छरियो

‘फल दिने जुनारमा स्प्रे गर्दा बोटमै कीरा आएर मर्ने भएकाले विषादी प्रभावकारी’

अतिल भण्डारी

सिन्धुली, जेठ २७

जुनार क्षेत्रमा नमुनाको रूपमा प्रयोग गरिएको क्षेत्रगत कीरा नियन्त्रण कार्यक्रम प्रभावकारी देखिएपछि यस वर्ष थप बगैँचामा प्रोटिनबेट (औषधि) छरिएको छ। जुनारमा लागेको कीरा नियन्त्रण गर्नका लागि अभियानकै रूपमा कार्यक्रम गरी स्प्रेकर्ताहरूलाई पारिश्रमिक दिएर औषधि छरिएको हो।

गत वर्ष यहाँको गोलज्जोर गाउँपालिका-४ तीनकन्यामा नमुनाको रूपमा करिब ८ सय रोपनी क्षेत्रफलको जुनारमा गरिएको नमुना परीक्षण नै प्रभावकारी भएपछि जिल्लाभर एउटै प्रविधिको प्रयोग गरी कीरा नियन्त्रण गर्ने अभियान सुरु गरिएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन एकाइ (जुनार सुपर जोन) कार्यालयले जनाएको छ।

क्षेत्रगत कीरा नियन्त्रण कार्यक्रममा फलमा कीरा देखिएको जुनारको बोटमा प्रोटिनबेट नामक औषधिको प्रयोग गरिएको थियो। नमुना परीक्षणका लागि गरिएको सो औषधि नै प्रभावकारी भएपछि यस वर्ष जुनारको उत्पादन हुने क्षेत्रमा औषधि वितरण स्प्रेकर्ताहरूलाई बगैँचामा स्प्रे गर्न लगाइएको हो।

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन एकाइ (जुनार सुपर जोन) कार्यालयका प्रमुख देवराज अधिकारीका अनुसार यस वर्ष जिल्लाका विभिन्न स्थानका किसानलाई जुनारमा लागेको कीरा मार्नका लागि विषादी वितरण गरी बगैँचामा छरिएको हो। प्रत्येक तीन बोट बराबर एक बोटको केही भागमा औषधि स्प्रे गरिने प्रमुख अधिकारीले जनाए।

कार्यालयको पचास प्रतिशत अनुदानमा उक्त ग्रेट फ्रुट फ्लाइटवेट (हाइड्रोलाइज प्रोटीन) उपलब्ध गराउनका लागि किसानको तर्फबाट पचास प्रतिशत रकम जम्मा भएपछि कार्यालयले थप पचास प्रतिशत बजेटबाट उक्त औषधि खरिद गरी स्प्रेकर्तामार्फत् बगैँचामा पुऱ्याएको हो। जुनारको फल कुहान्ने औँसा पार्ने कीराको पोथी भिँगाएले फूल पार्नका



सिन्धुली गोलज्जोर-५ नयाँखर्कमा जुनार बगैँचामा विषादी छर्दै एक स्प्रेकर्ता। तस्वीर: अतिल भण्डारी/सगरिक

लागि प्रोटिनको आवश्यकता पर्ने र यो सिजनमा कीराले प्रोटिनकै खोजी गर्ने भएकाले प्रोटिनबेट फल दिने जुनारमा स्प्रे गर्दा बोटमै कीरा आएर मर्ने भएकाले विषादी प्रभावकारी भएको प्राविधिक जहानसिंह कार्कीले जनाए। यो सस्तो र भरपर्दो विषादी हो, उनले भने, स्प्रेकर्ताले औषधि स्प्रे गरेको ठाउँमा कीराहरू भूमिमा आउँछन् र मर्छन्।

‘६ हजार बोटमा प्रोटिनबेट छरेपछि १८ हजारबोटलाई काम गर्छ’, प्राविधिक जेटिए कार्कीले भने, जिल्लाभरको जुनार बगैँचामा २६ जना स्प्रेकर्ताहरू परिचालन गरिएको छ। एकबोट बराबर ३ सय ८६ रुपैयाँ खर्च हुने र सो खर्च पचास प्रतिशत कार्यालयले र ५० प्रतिशत किसानको लगानी हुने उनको भनाइ छ। बगैँचामा स्प्रे गर्दै गरेका स्प्रेकर्ता धुव बरालका अनुसार जुनार सखाप पार्ने कीरा मार्नका लागि उक्त औषधि प्रभावकारी देखिएपछि विषादी छर्न किसान हौसिएका हुन्। जुनारको फल दिन सुरु गरेका प्रत्येक किसानले आफ्ना बगैँचामा विषादी स्प्रे गरेका छन्।

गोलज्जोर गाउँपालिका-५ नयाँखर्कका दीपक थापा आफ्नो बगैँचामा भएको १ सय २० बोट जुनारमा औषधि स्प्रे गरिएको बताउँछन्।

जिल्लाकै मुख्य नगदेवालीको रूपमा रहेको जुनारमा चाइनिज सिटस फ्लाई ब्याक्ट्रोसेरा मिन्याक्सले आक्रमण गर्न थालेपछि कीरा नियन्त्रणका लागि जुनार बगैँचामा प्रोटिनबेट छर्नका लागि स्प्रेकर्ता खटाइएको थियो। जुनार सुपर जोन कार्यालयको रोहवरमा जुनार क्षेत्रमा २६ जना स्प्रेकर्ता खटाइएको कार्यालयले जनाएको छ। कार्यालयका अनुसार स्प्रेकर्तालाई एक दिने अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरी बगैँचामा स्प्रे गर्न सिकाइएपछि उनीहरू बगैँचामा स्प्रे गर्न खटिएका हुन्।

जुनारको फल लामै सिजनमा कीराले जुनारमा आक्रमण गर्ने र फलभित्र औँसा परिपछि फलमा गुलियो पस्दै जाँदा कीराले खोक्रो पार्ने समस्या जुनारमा २०७२ सालबाटै सुरु भएको छ। सोही कीरालाई नियन्त्रण गर्नका लागि हाल जुनार सुपरजोन कार्यालय लागिपरेको हो।

# सफ्टवेयरमा जुनार कृषक परिचयपत्र

जिल्लाको १ हजार ३ सय २५ हेक्टर क्षेत्रमा व्यावसायिक रूपमा जुनार खेती हुँदै आएको छ

अनिल भण्डारी

विजुली असार २०८

जुनार खेती गर्ने किसानलाई नेपाल सरकारको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (जुनार सुरज जोन)ले परिचयपत्र वितरण गरेको छ। जुनार कृषकको एकिन विवरण राख्नका लागि परिचयपत्र तयार गरी वितरण गरिएको हो। कृषकलाई वितरण भएको परिचयपत्र सफ्टवेयरमा समेत विकास गरिएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना जुनार सुरज जोन कार्यालयका प्रमुख देवराज अधिकारीले जानकारी दिए।

जिल्लामा जुनार खेती गर्ने किसान थपिँदै गए पनि उनीहरूको बीचामा कति बोट जुनार छ, कति भेरोको छ, फल कति दिँदै आएको छ भने खयोग भन्नेकाहरूले जुनार क्षेत्रका कृषकलाई जुनार किसान परिचयपत्र भएर कार्यालयमा उपलब्ध गराउन लगाएको हो। किसानले उपलब्ध गराएको विवरणअनुसार कृषक परिचयपत्रको छुट्टै सफ्टवेयर तयार गरी सफ्टवेयरमा राखिएको कार्यालयका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकारीले जानकारी दिए।

कार्यालयका अनुसार जुनार आधुनिक खेतीका लागि बीचा व्यवस्थापन निगमले श्यमा ध्यान दिनुपर्ने भएकाले प्रत्येक बीचामा

भएका उत्पादनरील बोटहरू नयाँ तथा पुराना बोटहरूको तथ्यांक अद्यावधिक मुद्रण भएकाले जुनार कृषकलाई परिचयपत्र उपलब्ध गराई कार्यालयमा ल्याउन लागिएको हो।

कृषकलाई उपलब्ध गराइएको परिचयपत्रअनुसार सफ्टवेयरमा राखिएको र परियोजना सर्किएरिड स्थानीय तहलाई सफ्टवेयर हस्तान्तरण गरिने कार्यालयले जनाएको छ। जुनारको बुद्ध तथा विस्तारका लागि योजना बनाउन परिचयपत्रले महत्वपूर्ण भूमिका खेप्ने भन्दै सफ्टवेयरमै विकास गरिएको स्थानीय तहले समेत सहज रूपमा तथ्यांक हेर्न सक्ने कार्यालयले जनाएको छ।

सफ्टवेयरमा राखिएको कृषक परिचयपत्रमा कृषकको नाम, ठेगाना सम्वन्ध नं., बीचाको प्रवाह, बीचामा लागेको विभिन्न बीचाको विवरण तथा व्यवसाय भएको क्षति विवरणलगायतका विवरण राखिएको सफ्टवेयरमा शक्तिशालक सहयोग गरेको हुनाले सोलुन भएरकाहरू सतर्क बोसोले बताए।

जुनार सुरज जोनको कार्यालय रहेको सुनकोशी गाउँपालिकाको बडा नं ० भन्ज्याङका २ सय ५२, कमलामाई नगरपालिका-३ जलकन्याका १ सय १९, गोलजोर गाउँपालिका-१ हुड्कन्ज्याङका ५५ जनाले जुनार कृषक परिचयपत्र भएका छन्। यस्तै



अनारकिया कार्यक्रममा सहभागी।

शिविर, अनिल भण्डारी/जगतीक

गालजोर-२ वित्तियोजका १ सय ८६ बडा नं. ३ भुम्नेचौरका १ सय १०, बडा नं. ४ तीनकन्याका ५ सय ७५, बडा नं ५ तनसुराका ३ सय ५५, बडा नं. ६ चासेचौरका १ सय ६० र तीननाटन गाउँपालिका-७ गोशाम्पोलाका ७२ जना गरी जिल्लामा १८ सय ९२ जना किसानले कृषक परिचयपत्र भएका जुनार सुरज जोन सञ्चालक समितिका अध्यक्ष गोविन्दबहादुर लुङ्गेनीले जानकारी दिए।

जिल्लाको १ हजार ३ सय २५ हेक्टर

क्षेत्रमा व्यावसायिक रूपमा जुनार खेती हुँदै आएको जनाइएको छ। जसमध्ये हालसम्म ८० प्रतिशत जुनार कृषकको विवरण सरी परिचयपत्र तयारी गरिएको कार्यालयले जनाएको छ। कार्यालयका अनुसार परिचयपत्र जुनारको सम्पूर्ण विवरण अद्यावधिक गर्नका लागि सहज हुनुका साथै जुनारमा लाने बीचाको सम्बन्धमा समेत यसले विस्तृत जानकारी प्रदान गरेको किसानका लागि यो उपयोगी छ।

जुनार सुरज जोनले परिचयपत्रको फल

मिलाउँदा उपलब्ध गराउने र उक्त फल भएर बढा कार्यालयको सिफारिसरील जुनार सुरज जोन कार्यालयमा शिवण लुभगएरिड उक्त शिवणका आधारमा कृषक परिचयपत्र तयार गरी सफ्टवेयरमा राखिएको छ। सफ्टवेयरमा राखिएको परिचयपत्रले जुनार कृषकका लागि अनुदान तथा अन्य कृषि जन्य कार्यका लागि नागरिकाका काम गर्ने कार्यालयले जनाएको छ। प्रस्ता नं. ३ का संसद लेखमाथ दाहालले जुनार क्षेत्रका किसानलाई प्रविधीमैत्री बनाउन सफ्टवेयरले सहयोग पुऱ्याएको जनाए। जिल्लामा जुनार खेतीलाई विस्तार मुद्रण भन्दै आवस्यक बजेटको व्यवस्था गर्न सघाउने उल्लेख गरे।

जुनार कृषकलाई प्रोत्साहन

जिल्लाका जुनार कृषकहरूलाई प्रोत्साहन राम्रर उपलब्ध गराइएको छ। जिल्लाका विभिन्न स्थानका १२ सय ७८ कृषकलाई प्रोत्साहन खन स्वस्थ १ सय १० हजार एक सय ७० शैली वितरण गरिएको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, जुनार सुरज जोन कार्यालयका प्रमुख देवराज अधिकारीले जानकारी दिए। उक्त अनुसार प्रोत्साहन खन रिन योग हुनुका लागि समेत यसले विस्तृत जानकारी प्रदान गरेको छ। सोही प्रावधानका आधारमा वितरण गरिएको हो।

## मलको जोहो गर्न भकारो सुधार गर्दै किसान



सिम्रुलीको कम्लामाई नगरपालिका-२ चौपौलीमा भकारो सुधार योजना अंगुमन गर्दै सरोकारवाला।

शिविर, अनिल भण्डारी/जगतीक

अनिल भण्डारी

विजुली असार २०८

मलको जोहो गर्नका लागि यहाँका किसानहरूले भकारो सुधार गर्न थालेका छन्। पशुचौपायाको मल व्यवस्थापन गरी खेतबारीमा लगाउँदा बाली समेत तथा रासायनिक मलको कम प्रयोगबाट उत्पादन बढाउन सकिने भएपछि भकारो सुधार कार्यक्रम किसानले अगाडि सारेका हुन्।

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना (जुनार सुरज जोन) कार्यालयको सहयोगमा जिल्लाका विभिन्न स्थानका किसानले भकारो सुधार गर्न

थालेका हुन्। भकारो सुधार परियोजनाअनुसार चौपायाको गोबर र मूत्रलाई छुट्टाछुट्टै व्यवस्थापन गरी मलको व्यवस्थापन गर्ने गरिन्छ। चौपायाको गोबरलाई समेत छात्रो बनाएर छात्रोमैजुन गोबर संकलन गर्दा मल कडा हुने र धाममा सुक्दा मलको शक्ति गुन सक्ने भएकाले छात्रो बनाएर संकलन गर्ने गरिएको जुनार सुरज जोन कार्यालयका वरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत देवराज अधिकारीले जानकारी दिए।

अधिकारीका अनुसार भकारो सुधार कार्यक्रमले किसानले लगाएको बालीमा व्यवस्थित मलजल गर्न सकिनेछ। एकतर्फ गाईवस्तु बन्ने व्यवस्थासमेत

सहज हुन्छ, छात्राड्याखुल्दा हुँदैन, उनले भने, 'दलान गरेको ठाउँमा बन्ने व्यवस्था हुन्छ, त्यसैगरी मूत्र र गोबरको व्यवस्थापन छुट्टाछुट्टै हुँदा मलको उचित व्यवस्थापनसमेत हुन्छ।

चौपायाको गोबर र मूत्रले छुट्टाछुट्टै मलको काम गर्ने भएकाले व्यवस्थित हुने किसानको भनाइ छ। गाईभैसीको मूत्रले बालीनालीको बीराहरू मार्ने कार्यसमेत हुने भएकाले केही विषादीको कामसमेत सोही मूत्र मलबाट बनाउन सकिने किसानको अनुभव छ। प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना जुनार सुरज जोन कार्यालयबाट चालु आर्थिक वर्षमा दुई सय वटा भकारो सुधारको कार्यक्रम सञ्चालन भएको र दुई सयमध्ये एक सय ७५ जनाले भकारो सुधार गरी रकमसमेत भुक्तानी लिइसकेको कार्यालयले जनाएको छ।

करिव २५ हजार लगानीमा भकारो हुने र सो रकममध्ये १२ हजार कार्यालयले अनुदान दिने व्यवस्था रहेको कार्यालय प्रमुख अधिकारीले जानकारी दिए। गोठको भुईँ दलान गर्ने मूत्र संकलन गर्ने तथा गोबर मललाई उचित वातावरणमा कुटिने व्यवस्था गर्ने कार्य नै भकारो सुधार हो, कार्यालयका सूचना अधिकारी रतिकिरण अधिकारीले भने, 'सोहीअनुसार किसानले काम गरेपछि भुक्तानी दिएका हो।'

भकारो सुधारले मल व्यवस्थापन हुने र शक्ति बढ्ने किसान लातलहादुर श्रेष्ठले बताए। खेर जाने मूत्रसमेत संकलन गरी म्युटुयोग गरेका छौं, उनले भने, 'मूत्रबाट समेत राम्रो मलको उपयोग भएको छ।' बोटकिसानमा गाईवस्तुको मूत्रले उचित स्याहार बढाउन किसानको अनुभव छ। भकारो सुधार देखा सानो काम देखिन्छ, तर हामी किसानका लागि धेरै फलदायी हुने देखिन्छ, उनले भने, 'मूत्र छुट्टै संकलन गर्दा चौपाया बान्ने ठाउँसमेत सधैं सफा र ओभानो हुँदै रोहोछ।

## अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : आ.व. २०७६/७७ मा सूचीकृत भएका समूह/सहकारी/सिंचाई उपभोक्ता समिति/फर्महरूको विवरण

क्र.सं.	समूह/सहकारी/फर्मको नाम	ठेगाना	अध्यक्ष/सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
१	सल्लेरी कृषि सहकारी संस्था लि.	सुनकोशी-७, मझुवा	यज्ञ बहादुर आचार्य	९८४४०४५७७८
२	पाँचपाण्डव महाभारत कृषक समुह	गोलन्जोर-१, कार्तिके	कुल बहादुर रानामगर	९८६०९३९५०७
३	मध्य पहाडी जुनार कृषक समुह	तिनपाटन-७, तोश्रामखोला	पुर्ण बहादुर मश्राङ्गी	९८४४९४३२४३
४	स्वच्छ हरियाली जुनार उत्पादक कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लाल बहादुर ठाडा	९७४९०६०६५०
५	सिर्जनशिल जुनार उत्पादक कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	यज्ञन्द्र बहादुर थापा	९८४४९५६६२३
६	लुङ्गेली व्यवसायिक बाखा फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	प्रकाश लुङ्गेली मगर	९८४९८२२२४२
७	त्रिदेवि कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	रोसन श्रेष्ठ	९८५९०३८२२७
८	गौरि भन्ज्याङ्ग कृषि फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	चित्रलाल श्रेष्ठ	९८४९८६९२९६
९	बालालहरी जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	पूर्ण बहादुर ठाडामगर	९८४४०४३७०८
१०	ललित कृष्ण जुनार फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	डम्बर विक्रम बस्नेत	९८४४०९२३६९
११	कल्पना जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	पदम बहादुर ठाडामगर	९७४४०९४५९३
१२	प्रगति जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	सुनिता ठाडा मगर	९८४४०८५७९९
१३	पाटनदेवि जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	कृष्ण बहादुर थापामगर	९७४४०७००९०
१४	ग्रामिण कृषि नर्सरी व्यवस्थापन फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	कृष्ण प्रसाद गौतम	९८४४४९३३८३
१५	महाभारत पशुपालन फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	कनक बहादुर थापा	९८४४९४३३४५
१६	पहाडी फलफुल नर्सरी	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	चुडा राज शर्मा	९८४४०९२३९९
१७	जुनार उत्पादन सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	निर्मल कुमार रस्तेल	९८५४०४९५९
१८	श्री जुनार उत्पादन सहकारी संस्था लि.	क.न.पा.-३, चपौली	शिव प्रसाद चौलागाई	९८४४०४९८४६
१९	सेतिदेवि जुनार सुन्तला तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	दान बहादुर थापामगर	९७४९३७३३५०
२०	श्रेष्ठ जुस तथा फलफुल सेन्टर	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लाल बहादुर श्रेष्ठ	९८४४०७५९००
२१	अमृत एण्ड गौरव जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	हस्त बहादुर मगर	९८९९६८४५४५

क्र.सं.	समूह/सहकारी/फर्मको नाम	ठेगाना	अध्यक्ष/सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
२२	ठग्नेन्द्र जुनार सुन्तला उत्पादन	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	निर बहादुर मगर	९८६५५७२५४
२३	दिपक फलफुल नर्सरी	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	दिपक कुमार थापा	९८४४०४२३९२
२४	पञ्चवति देवि जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	बेग बहादुर गौदासे मगर	९८४४०८१८१७
२५	डुड्भन्ज्याङ्ग कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-१, डुड्भन्ज्याङ्ग	सोम प्रसाद बराल	९८४४२०६७८३
२६	संदिपा जनरल सप्लायर्स, संदिपा जुनार उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	अर्जुन कोइराला	९८४४१७३७५३
२७	नाकाजोली जुनार एकिकृत फलफुल नर्सरी	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	शेर बहादुर मगर	९८४४१७३७५४
२८	लुङ्गेली मगर जुनार उत्पादन	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	छत्र बहादुर मगर	९८४४१३९५२२
२९	स्वच्छ हरियाली जुनार फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	कर्ण बहादुर आले	९८४४२५१०९६
३०	दिभास्ना जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	भावना कुमारी काफ्ले	९८४४०९५४५०
३१	गोमा जुनार फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	बल बहादुर कामी	९८६९२०७९६३
३२	अनिल जुनार सुन्तला कृषि फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	विष्णु बहादुर मगर	९८४४२९६६९३
३३	हिमालयन अर्गानिक नर्सरी तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	दिपक प्रसाद कोइराला	९८४४०४५३५५
३४	सिजाली जुनार उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	सन्त बहादुर सिजाली	९८४४०८६७९६
३५	गौरा टोल जुनार उत्पादन कृषि फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	दिल बहादुर मगर	९६९४८६६३३५
३६	राजन अर्गानिक तरकारी खेति	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	राजन प्रसाद कोइराला	९८४४२०६८४६
३७	तिलक जुनार उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	तिलक बहादुर मगर	९८४४३२७००६
३८	जनजागृति जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-३, भुवनेश्वरी	नर बहादुर बलम्पाकी	९८४४१६८०५०
३९	धोबिखोला सल्लेरी सिंचाई जल उपभोक्ता समिति	सुनकोशी-७, मझुवा	यज्ञ बहादुर आचार्य	९८४४०४५७७८
४०	गौरि बारी तरकारी तथा फलफूल फर्म	गोलन्जोर-२, वितिजोर	यादव बहादुर थापा	९८४४२५४०२६
४१	आधुनिक जुनार कृषि समुह	गोलन्जोर-२, वितिजोर	यादव बहादुर थापा	९८४४२५४०२६
४२	बाल गणेश एग्रो फर्म	गोलन्जोर-३, भुवनेश्वरी	गणेश बहादुर थापा	९८६०३६९३८५
४३	ओ.भि.ओ.पि. जुनार तथा तरकारी वस्तु विक्री केन्द्र	क.न.पा.-६, सिन्धुली	निर्मल कुमार रम्तेल	९८५४०४९२५९
४४	डम्बर पदम एग्रिकल्चर फर्म प्रा.लि.	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	नेत्र विक्रम थापा	९८५४०४९९३४

क्र.सं.	समूह/सहकारी/फर्मको नाम	ठेगाना	अध्यक्ष/सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
४५	रातमाटे जुनार फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	अम्बरदिप थापा	९८५१२३३४०१
४६	अखण्ड ज्योति गाई फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	तिलक बहादुर थापा	९८४४०४०३५७
४७	जिविकोपार्जन जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	तिलक बहादुर थापा	९८४४०४०३५७
४८	खनियाखर्क फलफूल प्रशोधन	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	डिल बबहादुर सार्की	९८४९५११८७४
४९	महाभारत मिश्रित जुनार बगैँचा फलफूल नर्सरी उद्योग	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	बुद्धि बहादुर पाल्पाली	९८५१०९४९२९
५०	गोविन्द गोमा फलफूल तथा नर्सरी फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	डम्बर कुमारी खड्का	९८५४०४२५५६
५१	गौरिशंकर जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.	सुनकोशी-७, मझुवा	कुमार प्रसाद दहाल	९८४९०८९४४७
५२	मध्य पहाडी कृषि उपभोक्ता सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-१, डुङ्भन्ज्याङ्ग	सुरेश कुमार न्यौपाने	९८५४०४१२८५
५३	प्रगतिशिल तरकारी तथा फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	अग्नेस बस्नेत	९८४४२०६४४८
५४	शिद्धेश्वर जुनार उत्पादन कृषि समुह	गोलन्जोर-१, डुङ्भन्ज्याङ्ग	दिप बहादुर लुङ्गेली	९८६०२६३२२९
५५	मोहन अर्गानिक तरकारी तथा जुनार उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	मोहन बहादुर भुजेल	९८४५२४१०४५
५६	खिल अर्गानिक तरकारी तथा जुनार उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	खिल कुमार भुजेल	९८६४१४१४५२
५७	बितिजोर कृषि उपभोक्ता सहकारी संस्था लि	गोलन्जोर-२, बितिजोर	हरि बहादुर कार्की	९८४४२४५९८९
५८	भुवनेश्वरी कृषि तथा बाखा फर्म	गोलन्जोर-३, भुवनेश्वरी	बृहस्पति थापा	९८४९१२६७८९
५९	लता एग्रो फर्म	गोलन्जोर-३, भुवनेश्वरी	पुष्कर राज बराल	९८४४०४५९६४
६०	किडरिङ्ग जुनार उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	निर बहादुर किडरिङ्ग	९८१९८८१४५७
६१	राज कुमार फलफूल नर्सरी फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	राज कुमार थापा	९८४४०४३५४२
६२	कुमार जुनार सुन्तला कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	कुमार लाल श्रेष्ठ	९८४४०९४५८२
६३	इन्दिरा गाई फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	इन्दिरा कुमारी थापा	९६९६६५३३८०
६४	पवित्रा भैंसी पालन फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	पवित्रा कार्की	९८४४०४३५४२
६५	सिन्धुली जुनार उत्पादन विक्रि तथा शित भण्डार कृषि सहकारी सं लि.	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	दिपक प्रसाद कोइराला	९८४४०४५३५५

क्र.सं.	समूह/सहकारी/फर्मको नाम	ठेगाना	अध्यक्ष/सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
६६	कोपिला जुनार उत्पादन कृषि सहकारी सं.लि.	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	सन्त बहादुर सिजाली मगर	९८४४०८६७९६
६७	प्रगतिशिल जुनार उत्पादन कृषि सहकारी सं.लि.	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लाल बहादुर श्रेष्ठ	९८४४०७५९००
६८	विश्वज्योति जुनार उत्पादन कृषि सहकारी सं.लि.	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लोक बहादुर आले मगर	९८४४१४७०२२ ९७४४०९३३८७
६९	अमृत जुनार उत्पादन कृषि सहकारी सं.लि.	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	ओम बहादुर राना	९८४४१५६९३८
७०	मनिता एण्ड ममता जुनार कृषि फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	बेलमाया आले मगर	९७४४०९३३८७
७१	वि. कु. जुनार तथा नर्सरी	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	विर बहादुर मगर	९८४४१९७४०८
७२	सल्लेरी बाखा पालन फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	कमला थापा	९८६४२०६७०१
७३	बाटोनिगाले जुनार उत्पादन कृषि सहकारी स. सं. लि.	क.न.पा.-३, जलकन्या	लालकाजी श्रेष्ठ	९८४४०९२९१०
७४	देउराली तरकारी तथा फलफुल कृषक समुह	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	पूर्ण बहादुर थापा	९८४४१४३०८१
७५	नेशनल जुनार फार्मिड एण्ड एग्निकल्चर नर्सरी	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	प्रकास मंग्राति	९८४९३३०६५५
७६	पञ्चकन्या जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	फडिल बहादुर पूर्वछाने	
७७	व्यवसाय जुनार फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	सिरि बहादुर आलेमगर	९७४४०३३४५१
७८	निरज अर्गानिक खेती	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	कल्पान भुजेल	९८४४०९२७१८
७९	महाभारत कृषक सहकारी सं. लि.	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	गोविन्द बहादुर लुङ्गेली	९८४०५८२९१६
८०	सुमित्रा फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	रमेश थापा	९८४९००४९००
८१	श्री महाभारत अर्गानिक नर्सरी फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	डम्बर बहादुर थापा	९७४४०५४२४३
८२	अभियान कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	चन्द्रकला श्रेष्ठ	९८४४४०३८०६
८३	बलराम पशुपालन तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, चिसापानी	बलराम बस्नेत	९८४४४३५१७४
८४	उन्नतशिल नर्सरी तथा तरकारी खेति फर्म	गोलन्जोर-५, चिसापानी	विष्णु बहादुर बस्नेत	९८४४०७५६१५
८५	कर्मतारा एग्रो ट्रेड पब्लिक लि.	कोटेश्वर-३२, काठमाडौं	डि.बि. थापा	
८६	खोक्लीङ्ग टापु बाखा तथा फलफूल खेती	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लोकेन्द्र बहादुर ठकुरी	९८४१८३९७८०

क्र.सं.	समूह/सहकारी/फर्मको नाम	ठेगाना	अध्यक्ष/सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
८७	कर्मतारा बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.	कोटेश्वर-३२, काठमाडौं	डि.बि. थापा	
८८	हरि चन्द्र जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	मिन बहादुर गोर्खाली	९८४४२२७००३
८९	सिन्धुलीगढी कृषि तथा पशुपन्ध्री फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	प्रमोद चन्द्र गजुरेल	९८९६८०३२९६
९०	सिन्धुली कृषि फर्म नेपाल	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	विजय कुमार श्रेष्ठ	९८४४०८९४४८
९१	पि. क्यू. जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	भोजराज गरुडु	९८४४०४२४९६
९२	सुनौलो प्राङ्गारिक कृषक समूह	सुनकोशी गा.पा-७, मझुवा	चन्द्र बहादुर स्याङ्वा	९८६०५८६०८०
९३	श्री स्टार बाखा फर्म	सुनकोशी गा.पा-७, मझुवा	राज कुमार स्याङ्वा	९८६२२२५६४८
९४	उच्च पहाडी कृषि सहकारी संस्था	गोलन्जोर-१, डुङ्भन्ज्याङ्ग	क्रिष्टिना थापा	
९५	कुशल फलफूल नर्सरी तथा कृषि फर्म	सुनकोशी गा.पा-७, मझुवा	यज्ञ बहादुर आचार्य	९८६०५८६०८०
९६	विजयछाप पशुलापन तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, विजयछाप	सोम कुमार कार्की	९८९७८५०३९६
९७	अम्बिका कुखुरा फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	बेत कुमार खपाङ्गीमगर	९८६४९३७४५९
९८	शिध्दकाली जुनार खेती	क.न.पा.-३, कुडुले	जुद्ध बहादुर राई	९८४४०४२९९५
९९	संगिता नर्सरी फर्म	गोलन्जोर-५, हिर्दिड	सोम बहादुर बस्नेत	९८४८९९३५९७
१००	कुमार कुखुरा फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	चुडा कुमार सिजाली मगर	९८४०९९८६०३
१०१	मिलिजुली युवा कृषक समूह	गोलन्जोर-३, भुवनेश्वरी	दिपक कुमार थापा	९८४४०७६३५२
१०२	रिता बाखा फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लेख खपाङ्गी मगर	९८४९९७९६९७
१०३	भुमेश्वर एकिकृत उन्नत कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	कृष्ण कुमार थापा	९८५४०४२५५६
१०४	श्याम सुन्दर बाखा पालन फर्म	सुनकोशी गा.पा-७, गौरिगाउँ	श्याम हरि श्रेष्ठ	९८४५९९७२३४
१०५	जुनार सुन्तला उत्पादन उद्योग	गोलन्जोर-५, सिम्पानी	सोम विक्रम थापा	९८६५९९८८९७
१०६	इश्वर जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	शान्त बहादुर गोर्खाली	९८४४२२७००३
१०७	शुभदिप मिश्रित सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-५, खनियाखर्क	श्याम कुमार रम्तेल	९८४४९७३६७७
१०८	सक्षम बहुउद्देश्य कृषि तथा पशुपालन फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	राम बहादुर ठकुरी	९८५४०४९४९७
१०९	नमुना पशुपालन तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	चित्र बहादुर थापा	९८६३०७७०८७
११०	श्रेष्ठ जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लाल बहादुर श्रेष्ठ	९८४४०७५९००
१११	सरस्वती जुनार नर्सरी तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	धनमाया श्रेष्ठ	९८४४२५३६२६

क्र.सं.	समूह/सहकारी/फर्मको नाम	ठेगाना	अध्यक्ष/सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
११२	हायू एग्रो फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	नविन्द्र बहादुर हायू	९८४९१४५८८३
११३	नमुना पशुपालन तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, विजयछाप	दिलिप जंग थापा	९८२५८३५५०३
११४	उन्नती कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, खनियाखर्क	प्रमोदराज सापकोटा	
११५	आर्यन चिसापानी बाखा पालन कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	राजन थापा	९८८०५८७३७३
११६	सुनौलो विहानी उन्नत पशु तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	अम्बरदिप वि.क.	९८४९९६९४९३
११७	दलित उत्थान कृषि सहकारी	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	अम्बरदिप वि.क.	९८४९९६९४९३
११८	सुनखरी जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	राम बहादुर ठकुरी	९८४४४४२६०५
११९	गोलन्जोर अर्गानिक कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	खड्ग बहादुर किडरिड	९६९४८७९७५०
१२०	मनिष पशुपन्छी फलफूल तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	मनिष ठकुरी	९८६५५४७६९३
१२१	हिर्दिङ्ग जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था	गोलन्जोर-५, हिर्दिङ्ग	पृथ्वी नारायण श्रेष्ठ	९८४४९४७२६८
१२२	ऋषि थापा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	ऋषि थापा	९८४४२९३२३५
१२३	हिमकुण्ड जुनार कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	एक विक्रम थापा	९८६२५५७८७०
१२४	खडादेवी पशुपन्छी तथा फलफूल फर्म	गोलन्जोर-४, माझकुभिण्डे	खोर्सानि तामाङ्ग	९८६४५४०६९८
१२५	महाभारत पशुपन्छी तथा फलफूल फर्म	गोलन्जोर-४, माझकुभिण्डे	डण्ड कुमारी ठकुरी	९८४३९९४०७४
१२६	विश्वकर्मा कृषि तथा पशुपालन फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	इन्दिरा वि.क.	९८४९०९८८९३
१२७	तल्लो डुडे जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	भिम बहादुर जोगी	९८६९९४४८८५
१२८	जगत पशुपन्छी तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	जगत बहादुर बस्नेत	९८६६८८२४३३
१२९	हरियाली फलफूल फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	डम्बर कुमारी ठकुरी	
१३०	जल्पादेवी पशुपन्छी तथा फलफूल फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	जित बहादुर ठकुरी	९८४३९९४०७४
१३१	शिवशक्ति पशुपन्छी तथा फलफूल उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	वेग बहादुर ठकुरी	९८४४५५२५४५
१३२	जुनारबोटे फलफूल तथा तरकारी खेती	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	खड्क बहादुर पूर्वछाने	९८४४०८६३९०
१३३	नमुना जुनार तथा फलफूल फर्म	गोलन्जोर-४, माझकुभिण्डे	देवी कुमारी ठकुरी	९८४२७७०५६७
१३४	दिपक जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	हरि बहादुर भुजेल	९८४४४०३०५२

क्र.सं.	समूह/सहकारी/फर्मको नाम	ठेगाना	अध्यक्ष/सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.
१३५	आर्गन जुनार सुन्तला तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	नारायण कुवर	९८८०९१७२२७
१३६	नमुनाज्योति फलफूल तथा तरकारी उत्पादन फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	चन्द्रा कुमारी ठकुरी	९८४४२१५१२९
१३७	लक्ष्मी पशुपन्छी तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, हिर्दिङ्ग	ललिता कुमारी बुढाथोकि	९८४४१७३७२४
१३८	हरियाली फलफूल कृषक समुह	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	चक्र बहादुर ठकुरी	९८४४४२२०८
१३९	थापा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	मन्जु कार्की	९८६९६२१००
१४०	मेनुका बाखा फर्म	गोलन्जोर-५, सिन्धुली	हेम विक्रम थापा	९८४४१४७१२८
१४१	पञ्चकन्या जुनार सुन्तला फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	फडिल पुर्वछाने	९८४६३०७७२५
१४२	लालिगुरास कृषक समूह	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	गणेश बहादुर लामा	९८४४८१७०३
१४३	पत्थर शिलादेवी बाखा पालन फर्म	गोलन्जोर-६, नाकाजोली	दान बहादुर थापामगर	९८६४५०७५३३
१४४	भुजेल जुनार अर्गानिक कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	डिल्ली बहादुर भुजेल	९८६४०४६३११
१४५	अनोज कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	तिर्थमाया थापा	९८४४२२५७२९
१४६	सरस्वती कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	सरस्वती राय	९८४४०९५२१५
१४७	पदम कुमारी कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	पदम कुमारी बराल	९८४४०८५१६४
१४८	कुमार जुनार सुन्तला कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, नयाँखर्क	कुमार लाल श्रेष्ठ	९८४४०९४५८२
१४९	उमा कृषि फर्म	गोलन्जोर-५, हिर्दिङ्ग	डम्बर बहादुर बस्नेत	९८१४८६०३०६
१५०	दिपज्योति व्यवसायिक बाखा पालन तथा तरकारी फर्म	सुनकोशि-७, नागी	नविन कार्की	९८४४०८०२०७
१५१	विनीता अर्गानिक तरकारी तथा खेती	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	विनीता भुजेल	९८६९७९७२०९
१५२	आले जुनार फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	भेष बहादुर आले	९८४३१३४८४६
१५३	लाफा फलफूल तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, माथिल्लो आलेगाउँ	यम कुमार गुर्मछाने	९८४४०८६३१०
१५४	नवप्रगतिशिल जगरखोला जुनार सहकारी	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	अम्बरदिप वि.क.	९८४१९६१४९३
१५५	चिसापानी कृषक समूह	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	जसोदा देवी थापा	९८४४०८२१८५
१५६	चिसापानी जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	कपिल थापा	९८४४०४५१४४
१५७	भोटेखोला सिंचाई आयोजना फर्म	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	डम्बर बहादुर बस्नेत	९६१४८६०३०६

## अनुसूची २ : सुपरजोन क्षेत्र भित्रका जुनार नर्सरीहरुको विवरण

क्र.सं.	फलफूल नर्सरीको नाम	ठेगाना	नर्सरीधनीको नाम	सम्पर्क नं.
१.	जुनार हाईटेक फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५, चिसापानी	जुनार हाईटेक नर्सरी सञ्चालक समिति	९८४४०४२३९२
२.	अमिलोजात फलफूल जुनार नर्सरी (सहकारी मार्फत)	गोलन्जोर-५	अमृतबहादुर रम्तेल	९८६९८२५६४४
३.	शुभदिप मिश्रित कृषि नर्सरी	गोलन्जोर-५	श्याम कु. रम्तेल	९८४४९७३६७७
४.	कल्पना जुनार नर्सरी	गोलन्जोर-४	पदम ब. ठाडा	९८४४०९४५९३
५.	दिपक फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५	दिपक कु. थापा	९८४४०४२३९२
६.	नाकाजोली जुनार एकीकृत फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-६	शेर ब. मगर	९८४४९७३७९४
७.	राजकुमार फलफूल नर्सरी फर्म	गोलन्जोर-५	राज कु. थापा	९८४४०४३५४२
८.	पहाडी फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५	चुडाराज शर्मा	९८४४०९२३९९
९.	महाभारत फलफूल बगैँचा मिश्रित नर्सरी	गोलन्जोर-५	बुद्धि ब. पाल्पाली	९८५९०९४९२९
१०.	प्रगतिशिल फलफूल तथा तरकारी नर्सरी	गोलन्जोर-५	अमेश बस्नेत	९८४४२०६४४८
११.	गोविन्द फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५	कृष्ण कु. थापा	९८५४०४२५५४
१२.	सिन्धुलीगढी मिश्रित फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर- ५	हरिशरण बस्नेत	९८४५४३३६८०
१३.	नेशनल जुनार फार्मिङ एण्ड कृषि नर्सरी	गोलन्जोर-५	राम रम्तेल	९८५४०४९२५९
१४.	उन्नतशितल फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५	विष्णुबस्नेत	९५४४०७५६९५
१५.	सिर्जनशील जुनार उत्पादन कृषि फर्म	गोलन्जोर-५	यज्ञन्द्र व. थापा	९८४४९५६६२३
१६.	दिभास्ना जुनार सुन्तला नर्सरी फर्म	गोलन्जोर-६, बाशेश्वर	दिनेश कोइराला	९८४४०९५४५०
१७.	सुमित्रा फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर-५, हिर्दिङ्ग	रमेश थापा	९८४९००४९००
१८.	तिनपाते फलफूल नर्सरी	तिनपाटन-७, तोश्रामखोला	पुन ब मश्रांगी	९८४८४६७९६३ ९८०९६०२७६८ ९८४४९४३२४३
१९.	कुशल फलफूल तर्सरी तथा पशुपन्छी विकास फर्म	सुनकोसी-७, मझुवा	यज्ञ बहादुर आचार्य	९८४४०४५७७८
२०.	सरस्वती जुनार नर्सरी तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	धनमाया श्रेष्ठ	९८४४२५३६२६

## अनुसूची ३ : जिल्लामा दर्ता भएका जुनार सहकारी संस्थाहरुको विवरण

सि.नं.	सहकारी संस्थाको नाम	संस्थाको ठेगाना	सम्पर्क व्यक्तिको नाम	मोबाईल नं.
१	विजयछाँप जुनार उत्पादन कृषक स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	राजकुमार श्रेष्ठ	९८१६८३७८३४
२	सृजना जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	लालबहादुर थापा	९८४४०९२३३५
३	जुनार नर्सरी कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	अमृतबहादुर रम्तेल	९८४४१४३१३८
४	रतनचुरा जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	चुडराज शर्मा	९८४४०९२३१९
५	खनियाखर्क जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	बद्रिकुमार थापा	९८५४०४१२३८
६	चिसापानि जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	सुवास थापा	९८६४३०८६३४
७	हिर्दिङ्ग जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	पृथ्वी नारायण श्रेष्ठ	९८४४१४२२६८
८	मिर्मिरे पूख्यौली जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	लक्ष्मी कुमारी हायू	९८४४२२६१८७
९	जिविकोपार्जन जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	तिलक बहादुर थापा	९८४४०४०३५७
१०	जुनार प्रशोधन सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	स्याम कुमार रम्तेल	९८४४१७३६७७
११	प्रर्गती जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	डिलबहादुर रम्तेल	९८४९५११८७४
१२	सूर्यदय जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	डम्बर विक्रम वस्नेत	९८४४०९२३६९
१३	नवप्रगतिशिल जगरवोटे जुनार उत्पादन कृषि सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	अम्बरदिय वि.क.	९८४१०७०३९१
१४	सुभदिप मिश्रीत जुनार कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-५	निर्मल कुमार रम्तेल	९८५४०४१२५१
१५	जनशक्ति जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	क.न.पा.-३	गंगालाल गौतम	९६१४८२०००२
१६	बाटो निगाले जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	क.न.पा.-३	लालकाजी श्रेष्ठ	९८४४०९२११०
१७	जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.	क.न.पा.-३	शिव प्रशाद चौलागाइ	९८४४०४१८४७
१८	नमुना जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-६	अर्जुन बहादुर कोइराला	९८४४१७३७५३
१९	नाकाजोजी जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-६	हस्त बहादुर मगर	९८४४२४४५६१
२०	गोलोन्जोर जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-६	भोजबहादुर भूजेल	९८४४०७५७१९
२१	सूर्यमुखी जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-६	वेच बहादुर राई	९८४१०७३७४७
२२	सुनखरी जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	तिलक ठकुरी	९७४४०१८५४२
२३	विश्वज्योती जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	लोकबहादुर आले	९८४४१४७०२२
२४	स्वच्छ हरीयाली जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	तेज बहादुर आले	९८४४४४२७३७
२५	कोपिला जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	यमबहादुर सिंजाली	९८४२२०००६६

सि.नं.	सहकारी संस्थाको नाम	संस्थाको ठेगाना	सम्पर्क व्यक्तिको नाम	मोबाईल नं.
२६	अमृत जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	तृर्थ गुरुङ्ग	९८४४३२०३३२
२७	माहाभारत हरियाली जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	शयाम बहादुर ठकुरी	
२८	प्रगतीशिल जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	पदम बहादुर वि.क.	९८४४७५९००
२९	उपकार जुनार उत्पादन कृषि स.सं.लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	सुरेन्द्र ठकुरी	
३०	गौरिशंकर जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि	सुनकोसि गा.पा.-७	वद्री बहादुर दाहाल	९८६९२२९०९०
३१	कात्तिके मधुवर्नि जुनार कृषि सहकारी संस्था	मरिण गा.पा.-५	मान बहादुर रानामगर	९६९४८८६२८४
३२	सिन्धुली जुनार विक्री तथा शित भण्डारण सहकारी संस्था	क.न.पा.-४	दिपक प्रसाद कोइरला	९८४४०४५३५५
३३	ताम्सालीड जनार कृषि स. संस्था लि.	हरिहरपुरगढी गा.पा.२	भिमबहादुर घिसिं	

श्रोत:- जिल्ला जुनार सहकारी संघ, सिन्धुली २०७५

## अनुसूची ४ : सिन्धुली जिल्लामा हाल सञ्चालनमा रहेका जुनार प्रशोधन उद्योग/ एगृमार्टहरु

क्र.सं.	उद्योग/एगृमार्टको नाम	ठेगाना	प्रोपराइटर/सहकारीको नाम	सम्पर्क नं
१.	लाङ्गाली जुनार उद्योग	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	शन्त बहादुर सिजाली मगर	९८४४०८६७९६
२.	प्रगति जुनार प्रशोधन सहकारी संस्था लि	गोलन्जोर-५, खनियाखर्क	हरि प्रसाद गजुरेल, उद्योग सञ्चालक	९८४४०४५९५९
३.	शित भण्डार सहकारी संस्था लि	कमलामाई न.पा.- ४, तिनकन्या	दिपक कोइराला, अध्यक्ष	९८५९९४७३६३
४.	लता एग्रो फर्म	गोलन्जोर-३, गवालटार	विमला भुजेल	९८४४०४५९६४
५.	आधुनिक जुनार एग्रोमार्ट	गोलन्जोर-५, खनियाखर्क	(जिल्ला जुनार सहकारी संघ), अध्यक्ष, निर्मल कुमार रम्तेल	९८५४०४९२५९

## अनुसूची ५ : कृषि औद्योगिक क्षेत्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि

### खण्ड १. पृष्ठभूमि

प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तरगतका ४ वटा सम्भागहरूमध्ये चौथो सम्भागको रूपमा रहेको कृषि औद्योगिक क्षेत्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयनका सन्दर्भमा परियोजनाको दस्तावेजमा उल्लेख भएको व्यवस्था बमोजिम नेपाल सरकारले यस कृषि औद्योगिक क्षेत्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि -२०७३ कार्यविधि तयार गरी लागु गरेको छ ।

### खण्ड २. संक्षिप्त नाम, प्रारम्भ र परिभाषा

- २.१ यस कार्यविधिको नाम कृषि औद्योगिक क्षेत्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि - २०७३ रहेको छ ।
- २.१ यो कार्यविधि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत भएको मितिबाट लागु हुनेछ ।
- २.२ विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,
- (क) "परियोजना" भन्नाले प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना सम्झनु पर्दछ ।
- (ख) "सुपर जोन" भन्नाले राष्ट्रिय प्राथमिकता र स्थानीय सम्भाव्यताका आधारमा तोकिएको पूर्वाधारहरू भएको तोकिएको बाली/वस्तुमा न्यूनतम १००० हे. क्षेत्रफलमा सञ्चालन भएको कृषि औद्योगिक क्षेत्र सम्झनु पर्दछ ।
- (ग) "समिति" भन्नाले सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समिति सम्झनु पर्दछ ।
- (घ) "पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर" भन्नाले कृषि व्यवसायीकरणका लागि सम्बन्धित सञ्चालक समिति वा अन्य निकायले सञ्चालन गर्ने प्रशोधन केन्द्र, गोदाम घर, ग्रेडिग, प्याकेजिंग तथा संकलन केन्द्र लगायतका उत्पादनोपरान्त आवश्यक पूर्वाधारहरू सहितको सेवा केन्द्र सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) "कस्टम हायरिग सेन्टर" भन्नाले यान्त्रिकरण प्रवर्द्धनका सन्दर्भमा सम्बन्धित सञ्चालक समिति वा अन्य निकायले सञ्चालन गर्ने सम्बन्धित बाली/वस्तुका लागि उत्पादन देखि भण्डारणसम्म आवश्यक पर्ने सबै प्रकारका मेशिनरी औजार उपकरणको सेट सहितको सुविधायुक्त केन्द्र सम्झनु पर्दछ ।
- (च) "कृषिजन्य उद्योग" भन्नाले कृषि उपजलाई कच्चा पदार्थको रूपमा प्रयोग गर्ने उद्योग सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) "व्यवस्थापक" भन्नाले सम्बन्धित सुपरजोन व्यवस्थापक सम्झनु पर्दछ ।

- (ज) "परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU)" भन्नाले यस परियोजना अन्तरगत सुपरजोन क्षेत्रमा रहने प्रशासनिक इकाइ सम्झनु पर्दछ ।
- (झ) "विषय विशेषज्ञ" भन्नाले सुपरजोन क्षेत्रमा प्राविधिक परामर्शका लागि नेपाल सरकारले करारमा नियुक्त गरेको सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ सम्झनु पर्दछ ।
- (ञ) "कार्यदल" भन्नाले यसै कार्यविधिको दफा ४.३ बमोजिमको कार्यदल सम्झनु पर्दछ ।
- (ट) "व्यावसायिक खेती " भन्नाले कम्तिमा देहाय बमोजिमको खेती गरेको सम्झनु पर्दछ ।

बाली	क्षेत्रफल			कैफियत
	उच्च पहाड	मध्य पहाड	तराई	
खाद्यान्न बाली	५ रोपनी	५ रोपनी	१० कठ्ठा	
तरकारी बाली	२ रोपनी	३ रोपनी	१० कठ्ठा	
माछा	१०० व.मी.	२ रोपनी	६ कठ्ठा	जलाशाय
मौरी	१०	२०	२०	आधुनिक घर
कन्य र गोब्रे च्याउ		१० के.जी.	१० के.जी.	बीउको प्रयोग
सिताके च्याउ	५०० मुढा	५०० मुढा	५०० मुढा	
फलफुल	१ रोपनी	१ रोपनी	५ कठ्ठा	
अलैची	५ रोपनी	५ रोपनी	-	
अदुवा/वेसार	१ रोपनी	२ रोपनी	५ कठ्ठा	
ट्राउट माछा	१०० व.मी.	१०० व.मी.		
प्लाष्टिक घर	३०० व.मी.	३०० व.मी.	३०० व.मी.	

### खण्ड ३. उद्देश्य

३.१ कृषि औद्योगिक क्षेत्र (सुपरजोन) विकास कार्यक्रम सञ्चालनका उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम रहेका छन्-

- (क) सुपरजोनमा समावेश गरिएका बाली/वस्तुको उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धिका साथै गुणस्तर एवं मूल्य अभिवृद्धि गर्ने,
- (ख) सुपरजोन क्षेत्रमा कृषि यान्त्रिकरण, कृषि पूर्वाधार विकास एवं व्यवसायीकरण प्रवर्द्धन, प्रशोधन केन्द्रहरुको स्थापना, कृषिजन्य उद्योग स्थापना, मूल बीउ उत्पादन तथा कृषि अनुसन्धान केन्द्र र अध्ययन संस्थान स्थापना मार्फत कृषि आधुनिकीकरण गर्दै आत्मनिर्भर कृषि अर्थतन्त्रको आधारशिला निर्माण गर्ने ।

## खण्ड ४. सुपरजोन निर्माण प्रक्रिया

- ४.१ सुपरजोन क्षेत्र निर्माणका लागि देहायका सेवा/सुविधा/पूर्वाधारहरु भएको हुनुपर्नेछ-
- क) सडकको पहुँच भएको वा हुनसक्ने
  - ख) सिंचाइको उपलब्धता भएको वा हुनसक्ने
  - ग) विद्युतको उपलब्धता भएको वा हुनसक्ने
  - घ) तोकिएको क्षेत्रफल चक्लाबन्दी भएको/हुनसक्ने वा एउटै कोरिडोरमा रहेको
  - ङ) वित्तीय संस्थाहरुको पहुँच भएको
  - च) बजारको उपलब्धता भएको वा हुनसक्ने
- ४.२ यस परियोजना अन्तरगत प्रथम वर्ष अर्थात आ.व २०७३/७४ का लागि परियोजना दस्तावेजको अनुसूची ८ बमोजिमका जिल्लाहरुका तोकिएका क्षेत्रमा तोकिएका बाली/वस्तुका कुल ७ सुपरजोनहरु सञ्चालनमा रहनेछन् । परियोजना अवधिमा सम्भाव्यताका आधारमा २१ यस्ता सुपरजोनहरु मुलुकभरमा निर्माण गरिनेछन् । थप सुपरजोनहरु सम्बन्धी निर्णय परियोजना कार्यान्वयन समितिको सिफारिशमा परियोजना निर्देशक समितिले गर्नेछ ।
- ४.३ सुपरजोन निर्माण गर्दा भौगोलिक तथा प्राविधिक सम्भाव्यताका आधारमा क्षेत्रमा तोकिएका बाली/वस्तुका सुपरजोनहरु निर्माण गर्न चाहने कृषक समूह/सहकारी/जल उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी तथा व्यवसायिहरुको सूची तयार गरिनेछ । सूचीकृतहरु मध्येबाट आवश्यक संख्यामा सुपरजोन छनौटका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU) ले सम्बन्धित विषय विज्ञ/विशेषज्ञको संयोजकत्वमा आवश्यकतानुसार सदस्यहरु रहने गरी एक प्राविधिक कार्यदल बनाइनेछ । उक्त कार्यदलले आवश्यक सूचकहरु तयार गरी र स्थलगत प्रमाणिकरण समेतका आधारमा सिफारिश गरे अनुरूप सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU) ले सुपरजोन क्षेत्रको छनौट गर्नेछ । तोकिएको क्षेत्रमा सुपरजोन सञ्चालन गर्न तोकिएको क्षेत्रफल नपुगेमा सम्भाव्य वरिपरिको क्षेत्र समेत समावेश गर्न सकिनेछ । यसरी सुपरजोन क्षेत्र सञ्चालन गर्न छानिएका कृषक समूह/सहकारी/जल उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमीहरु रहने दफा ५.१ अनुसारको सुपरजोन सञ्चालक समिति र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईका बीच तोकिएका कार्यक्रमहरु सञ्चालनका लागि एक सम्झौता हुनेछ । सञ्चालन गरिने कार्यक्रमका सम्बन्धमा सम्बन्धित सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईको समन्वयमा सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समितिले सम्बन्धित सुपरजोन क्षेत्रका कृषक/कृषक समूह/सहकारी/जलउपभोक्ता समिति/कृषि उद्यमीहरुको मागमा आधारित कार्यक्रमहरुको प्रस्तावना तयार गरी सोही बमोजिम सम्झौता गरिनेछ ।

## खण्ड ५. सुपरजोन सञ्चालन प्रक्रिया

- ५.१ सुपरजोन सञ्चालनका सम्बन्धमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई संग भएको सम्झौता बमोजिमका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने सम्बन्धमा खण्ड ४ मा उल्लेखित प्रक्रियाद्वारा छनौट भइ कृषक समूह/सहकारी/जल उपभोक्ता समूह/फर्म/कृषि उद्यमीद्वारा सञ्चालन गरिने सुपरजोन क्षेत्रको सञ्चालनका लागि सम्बन्धित कृषक समूह/सहकारी/जल उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमीहरू मध्ये वाटै छानिएका व्यक्तिहरूको प्रतिनिधित्व रहने गरी कम्तिमा ३३ प्रतिशत महिला सहितको ९ सदस्यीय सुपरजोन सञ्चालक समिति गठन गरिनेछ । यसको लागि सुपरजोन क्षेत्र छनौट भएपछि सुपरजोन भित्र रहेका कृषक समूह/ सहकारी/कृषि उद्यमी/जल उपभोक्ता समितिहरूलाई सुपरजोन सञ्चालक समिति गठनको लागि ७ दिनको म्याद सहित पत्राचार मार्फत वा अन्य स्थानीय सञ्चार माध्यम मार्फत आव्हान गरिनेछ । कार्यदलको सिफारिश अनुसार एक भन्दा बढी आवेदकहरूलाई संयुक्त रूपमा समिति गठनको लागि समेत अनुरोध गर्न सकिने छ । तोकिएको अवधिमा समिति गठन भई नआएमा सम्बन्धित सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईले सहजिकरण गरी १५ दिन भित्र समिति निर्माण गर्न सक्नेछ । समितिको सदस्यहरू सम्बन्धित बाली/वस्तुको व्यावसायिक खेतीमा अनिवार्य संलग्न भएको हुनुपर्नेछ । उक्त समितिमा संयोजक, उपसंयोजक, सचिव र सहसचिव एक-एक जना र बाँकी ५ जना सदस्य रहनेछन् । सुपरजोन सञ्चालक समितिको प्रमुख कार्यकारी पदहरूमा कम्तिमा १ जना महिला हुनु पर्नेछ । तोकिएको क्षेत्रफलको व्यवस्थापन गरि कृषि उद्यमी, कम्पनी वा फर्म एकलैले सञ्चालन गर्ने सुपरजोन क्षेत्रको हकमा भने त्यस्तो कृषक उद्यमी, कम्पनी वा फर्म स्वयंले नै सुपरजोन सञ्चालक समितिको भूमिका निर्वाह गर्नेछ । संविधानको भावना अनुरूप स्थानीय तह गठन भैसकेपछि यस परियोजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू स्थानीय निकायमा हस्तान्तरण गर्ने भन्ने समेत परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भएको सन्दर्भमा सम्बन्धित स्थानीय तहका प्रमुख उक्त समितिको आमन्त्रित सदस्यको रूपमा रहनेछन् । सुपरजोन कार्यान्वयनमा खटिने तोकिएको बरिष्ठम कृषि अधिकृत, नजिकको कृषि सेवा केन्द्र, फार्म केन्द्र, कृषि तालिम केन्द्र, प्रयोगशाला र कृषि अनुसन्धान केन्द्रका प्रतिनिधिहरू, सरोकारवाला निकायका जिल्ला स्थित कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरू, क्षेत्रीयस्तरका कार्यालयका प्रमुख एवं प्रतिनिधिहरू समेत सुपरजोन सञ्चालक समितिको सल्लाहकारका रूपमा रहनेछन् । यस समिति मार्फत कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न गराउन नेपाल सरकारको तर्फबाट उपलब्ध गराइने सहजिकरण प्रावधान अनुसारको प्राप्त हुने सम्पूर्ण सहयोग रकम सुपरजोन कार्यान्वयनमा खटिने सुपरजोन प्रमुखको सहमतिमा नेपाल सरकारको प्रचलित ऐन नियम अनुसार खर्च गरिनेछ ।
- ५.२ सुपरजोन सञ्चालक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ-
- क) तोकिएका मापदण्डहरूका आधारहरूमा सुपरजोन व्यवस्थापक नियुक्त गर्ने ।

- ख) सुपरजोन व्यवस्थापकको काम, कर्तव्य र अधिकार निर्धारण गर्ने ।
- ग) सुपरजोन कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि आवश्यक उत्पादन सामग्री र सो को परिमाण आंकलन गर्ने, उत्पादन योजना तयार गर्ने, आवश्यक उत्पादन र अन्य सामग्रीको श्रोत परिचालन गर्ने । सम्बन्धित बालीको बालीचक्र निर्धारण गर्ने ।
- घ) सुपरजोनमा निर्माण हुने पूर्वाधार विकास सम्बन्धी कार्यका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाइसंग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- ङ) सुपरजोन सञ्चालनका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाई, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसंग आवश्यक समन्वय गर्ने ।
- च) सुपरजोनलाई व्यवस्थित रूपमा सञ्चालनका लागि आधार तयार गर्ने, संलग्न कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/समिति/फर्म/कृषि उद्यमी लगायत संग निरन्तर सम्वाद र सहकार्य गर्ने ।
- छ) सञ्चालक समितिको बैठक कम्तिमा महिनाको १ पटक अनिवार्य रूपमा र आवश्यकतानुसार अन्य समयमा बस्नेछ । बैठकमा समिति बाहिरका प्रतिनिधिलाई आमन्त्रित गर्न सकिनेछ ।
- ज) सुपरजोन सञ्चालन सम्बन्धी आन्तरिक आचारसंहिता (code of conduct) आवश्यक भएमा तयार गरी पालना गर्ने गराउने ।
- झ) कार्यक्रम सञ्चालनको लागि समितिले विनियममा उल्लेख गरी आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।
- ञ) समिति मार्फत सञ्चालन गरिने आर्थिक कारोवारहरूको लेखा व्यवस्थापन तथा लेखा परीक्षण प्रतिवेदन तयार गर्ने ।
- ट) सुपरजोन निर्माण, व्यवस्थापन, सञ्चालन र अनुगमनका सन्दर्भमा अन्य सवै आवश्यक कार्यहरू गर्ने ।
- ठ) कार्यक्रमको दिगोपनाको लागि समितिको अवधि र समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको पदावधि समितिले आवश्यकता अनुसार निर्धारण गर्नेछ । तर समितिका पदाधिकारी र सदस्यहरूको पदावधि २ वर्षभन्दा बढी हुने छैन । समितिले आवश्यक विनियम तयार गरी सोही बमोजिम समितिका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूको चयन गर्नेछ । समितिमा एकै परिवारबाट एक भन्दा बढी व्यक्ति रहन सक्ने छैन र एकै व्यक्ति लगातार एक कार्यकाल भन्दा बढी एकै पदमा रहन सक्ने छैन । तर सदस्यको हकमा यो व्यवस्था लागु हुने छैन ।
- ड) समिति गठन भएको ६ महिना भित्र जिल्ला कृषि विकास कार्यालयमा दर्ता हुनुपर्नेछ । उक्त समितिको नियमित नविकरण गर्ने जिम्मेवारी समितिको हुनेछ ।

- ५.२ सुपरजोन व्यवस्थापक (Super-Zone Manager) को नियुक्ति, काम कर्तव्य र अधिकार-जिल्लामा सञ्चालन हुने सुपरजोन विकास कार्यक्रमको प्रभावकारी सञ्चालन तथा आवश्यक समन्वयका लागि सुपरजोन सञ्चालक समितिले देहायको योग्यता भएको एक सुपरजोन व्यवस्थापक नियुक्त गर्नेछ-
- क) कम्तीमा बी.एस्सी.एजी. शैक्षिक योग्यता भएको,
  - ख) कृषि उपज/वस्तुको व्यवसाय/बजार/उद्योग व्यवस्थापन कार्यमा न्यूनतम ३ वर्ष अनुभव भएको,
  - ग) ५० वर्ष उमेर ननाघेको,
  - घ) समन्वय क्षमता उच्च रहेको,
  - ङ) स्थानीय भाषा बोलचाल गर्न सक्ने
  - च) कुनै राजनितिक दलको सांगठनिक पदमा (निर्वाचित पदाधिकारी) नरहेको
  - छ) सरकारी वा कुनै संगठित संस्थाको वहालवाला कर्मचारी नरहेको
  - ज) नैतिक पतन, आर्थिक अपचलन वा कुनै फौजदारी अभियोगमा कसुरदार नठहरिएको
  - झ) मानसिक अवस्था सामान्य रहेको
- ५.३ सुपरजोन व्यवस्थापकको काम, कर्तव्य र अधिकार सुपरजोन सञ्चालक समितिले तोके बमोजिम हुनेछ ।
- ५.४ सुपरजोन व्यवस्थापकको पारिश्रमिक सुपरजोनसञ्चालक समितिले निर्धारण गरे बमोजिम समितिवाटै भुक्तानी हुनेछ ।

## खण्ड ६. सञ्चालन गरिने कार्यक्रम/क्रियाकलाप

### ६.१ सुपरजोनस्तरमा परियोजना अभिमुखीकरण

- क) सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) ले सुपरजोन क्षेत्रका कृषक, कृषक समूह/सहकारी/जल उपभोक्ता समूह/बजार सञ्चालक समिति/कृषिउद्यमी/फर्म,कृषि उद्योगी तथा व्यवसायी, नीजि सेवा प्रदायक लगायत अन्य सरोकारवाला निकायहरूको उपस्थितीमा परियोजना र सुपरजोन सञ्चालन सम्बन्धमा अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ ।

### ६.२ प्रविधि तथा प्राविधिक सहयोग

- क) सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) ले प्रत्येक सुपरजोनक्षेत्रमा सम्बन्धित बाली/वस्तुका १ हे. क्षेत्रफलमा सहभागितात्मक वैज्ञानिक उत्पादन तथा प्रशोधन प्रविधि प्रदर्शन तथा सिकाई केन्द्र सञ्चालन गरिनेछ । यस्ता केन्द्रहरू संभाव्यता र आवश्यकताका आधारमा सुपरजोन क्षेत्रको प्रत्येक गा.वि.स./न.पा./उ.म.न.पा./म.न.पा.को उपयुक्त स्थानमा कम्तीमा

१/१ वटा रहने गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ । परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए अनुसार प्राविधिक सहयोगमा नेपाल सरकारको तर्फबाट सतप्रतिशत अनुदान सहयोग हुनेछ ।

- ख) सुपर जोन क्षेत्र तोकि सके पछि, सो क्षेत्र वरिपरिका साना किसानलाई आधुनिकीकरण तर्फ आर्कषण गराई सुपर जोन क्षेत्र विस्तारको लागि उपयुक्त वातावरण तयार गर्न सुपरजोन आसपासका क्षेत्रहरूमा यान्त्रिकरण प्रदर्शनका कार्यक्रमहरू समेत सञ्चालन गरिनेछ ।
- ग) सम्बन्धित सुपरजोन क्षेत्रमा एकिकृत माटो, बीउ र बाली संरक्षण सेवा उपलब्ध गराउन माटो, बीउ, बाली संरक्षण र खाद्य प्रविधि प्रयोगशाला स्थापना गरिनेछ । साथै सुपरजोन क्षेत्र नजिक विद्यमान रहेका सम्बन्धित श्रोत केन्द्रहरू (फार्म, प्रयोगशाला, बजार, प्रशोधन उद्योग) हरूको सुदृढिकरण र आधुनिकीकरण गरिनेछ ।
- घ) पहिचान भएको सुपर जोन क्षेत्र र सो वरिपरीको क्षेत्र/गा.वि.स.हरूमा सम्बन्धित बालीका सघन साना व्यापारिक कृषि उत्पादन केन्द्र (पकेट) विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने छ ।
- ङ) यसका अलावा आवश्यकता अनुसार प्रविधि प्रसार तथा प्राविधिक सहयोगका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।

### ६.३ संस्थागत सहयोग कार्यक्रम

#### ६.३.१ कृषि अध्ययन संस्थान/कलेज स्थापना/सुदृढिकरण सहयोग

- क) प्रत्येक सुपरजोनमा कृषि अध्ययन संस्थान/कलेज सञ्चालन/सुदृढिकरण सहयोगको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । यसको लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाईले प्राविधिक शिक्षालय सञ्चालन/सुदृढिकरण गर्न चाहने निकाय/संस्थासंग सम्झौता गरी कार्यान्वयन गर्नेछ ।

#### ६.३.२ एकिकृत कृषि अनुसन्धान तथा प्रसार केन्द्र स्थापना सहयोग

- क) प्रत्येक सुपरजोनमा नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद र कृषि विभागमार्फत एकिकृत कृषि अनुसन्धान तथा प्रसार केन्द्र स्थापना सहयोगको कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्ले सम्बन्धित सुपरजोनमा सम्बन्धित बाली/वस्तुको अनुसन्धान तथा विकासका लागि सम्बन्धित वैज्ञानिकको नेतृत्वमा एउटा अनुसन्धान इकाई स्थापना हुनेछ । प्रविधि प्रसारका लागि कृषि विभाग अन्तरगत कृषि अधिकृतको नेतृत्वमा प्रविधि प्रसार टोली रहनेछ ।
- ख) यस्तो अनुसन्धान इकाईले सम्बन्धित सुपरजोन क्षेत्रमा लगाइने बाली सम्बद्ध अनुसन्धान तथा सो बाली/वस्तुको मूल बीउ उत्पादन सम्बन्धी कार्यहरू गर्नेछ । यस्तो इकाईलाई सम्बन्धित कृषि अध्ययन संस्थान, कलेज, जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, अनुसन्धान केन्द्र, क्षेत्रीय प्रयोगशाला/फार्म/केन्द्र र सम्बन्धित सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईले आवश्यक सहयोग पुर्याउनेछ ।

#### ६.४ कृषि यान्त्रिकरणका लागि Custom Hiring Center स्थापना

- क) सम्बन्धित सुपरजोनमा यान्त्रिकरण प्रवर्द्धनका लागि तोकिएका बाली/वस्तुको उत्पादन देखि भण्डारणसम्म आवश्यक पर्ने सबै प्रकारका मेशिनरी औजार उपकरणको सेट खरिदमा परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए वमोजिमको बढीमा ५० प्रतिशत पूंजीगत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ख) सम्बन्धित सुपरजोनका लागि आवश्यक मेशिनरी औजार उपकरण र ढुवानी साधन समेतको सेटको विवरण र लागत इष्टिमेट आवश्यकता अनुसार कृषि इन्जिनियरिंग निर्देशनालयको सहयोग र सम्बन्धित कार्यक्रम निर्देशनालय/सम्बन्धित बाली, वस्तुको राष्ट्रिय कार्यक्रम संगको समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU) ले गर्नेछ ।
- ग) यस्तो केन्द्र स्थापनाका लागि सम्बन्धित सञ्चालक समिति वा सम्बन्धित कृषि उद्यमीले आवश्यक घर तथा जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यस्तो जग्गा सम्बन्धित सञ्चालक समितिको आफ्नै स्वामित्वमा नभएमा कम्तिमा १० बर्ष अवधिका लागी भाडामा लिएको हुनुपर्नेछ । जग्गा उपलब्ध हुन नसकेको अवस्थामा घर भाडामा लिएर समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- घ) सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समितिले उक्त मेशिनरी औजार उपकरणको सेट खरिद गरि Custom Hiring Center सञ्चालन गर्न चाहेमा सोही समितिमाफत वा सो समिति यस किसिमको सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा उक्त सेवा सञ्चालन गर्न इच्छुक अन्य कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी/फर्म वा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित सुपरजोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा सो सेवा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस कार्यका लागि अनुदान उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।
- ङ) यस केन्द्र सञ्चालन गरेबापतको पूंजीगत अनुदान सम्बन्धित सुपर जोन सञ्चालक समिति वा उपरोक्तानुसार सो सेवा सञ्चालन गर्ने कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषिउद्यमी/फर्म वा नीजि सेवा प्रदायकको बैंक खातामा विद्यमान आर्थिक ऐन नियम अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।
- च) यसरी Custom Hiring Center स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहने निकाय/संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई बीच सम्झौता गरी सोही वमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने Custom Hiring Center हरूले सम्बन्धित सुपरजोनमा आवद्ध कृषकहरुका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरुलाई समेत सम्झौतामा उल्लेख भएको शर्त वमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।

#### ६.५ पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना

- क) सम्बन्धित सुपरजोनमा कृषि व्यवसायीकरणका लागि प्राथमिक प्रशोधन केन्द्र, गोदाम घर, ग्रेडिङ, प्याकेजिङ, प्रि-कुलिङ, तौलाई, लेवलिङ, ढुवानी, प्रदर्शन तथा विक्री कक्ष/स्टल लगायतका उत्पादनोपरान्त उपज व्यवस्थापन/ह्याण्डलिङ तथा बजार व्यवस्थापन सम्बन्धी आवश्यक पूर्वधारहरु र ठूला ढुवानी साधन समेत रहेको एक पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर निर्माण

गरिनेछ । यसका लागि परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए वमोजिमको बढीमा ८५ प्रतिशत पूंजीगत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

- ख) यस्तो केन्द्र स्थापनाका लागि सम्बन्धित सञ्चालक समिति वा सम्बन्धित कृषि उद्यमीले आवश्यक घर तथा जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । यस्तो जग्गा सम्बन्धित सञ्चालक समितिको आफ्नै स्वामित्वमा नभएमा कम्तिमा १० वर्ष अवधिका लागी भाडामा लिएको हुनुपर्नेछ । जग्गा उपलब्ध हुन नसकेको अवस्थामा घर भाडामा लिएर समेत सञ्चालन गर्न सकिनेछ ।
- ग) सम्बन्धित सुपरजोनका लागि आवश्यक पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टरको विस्तृत डिजाइन र लागत इष्टिमेट आवश्यकता अनुसार कृषि इन्जिनियरिंग निर्देशनालयको सहयोग र सम्बन्धित कार्यक्रम निर्देशनालय, बाली/वस्तका राष्ट्रिय कार्यक्रम, कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन तथा बजार विकास निर्देशनालय र पोष्ट हार्भेष्ट व्यवस्थापन निर्देशनालयसंग आवश्यकता अनुसारको समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) ले गर्नेछ ।
- घ) सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समितिले यस्तो पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर सञ्चालन गर्न चाहेमा सोही समितिमाफत वा सो समिति यस किसिमको सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा उक्त सेवा सञ्चालन गर्न इच्छुक अन्य कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/ कृषि उद्यमी/ फर्म वा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित सुपरजोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा सो सेवा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस वापतको अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ङ) यस सेन्टर सञ्चालन गरेवापतको पूंजीगत अनुदान सम्बन्धित सुपर जोन सञ्चालक समिति वा उपरोक्तानुसार सो सेवा सञ्चालन गर्ने कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषिउद्यमी वा नीजि सेवा प्रदायकको बैंक खातामा विद्यमान आर्थिक ऐन नियम अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।
- च) यसरी पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहने निकाय/संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई विच सम्झौता गरी सोही वमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टरहरूले सम्बन्धित सुपरजोनमा आवद्ध कृषकहरूका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरूलाई समेत सम्झौतामा उल्लेख भएको शर्त वमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।

#### ६.६ हाइटेक नर्सरी पूर्वाधार विकास सहयोग

- क) स्वस्थ तथा गुणस्तरीय विरुवा उत्पादनका लागि सरकारी-नीजि-सहकारी/समूहको साझेदारीमा सपुर-जोन क्षेत्रमा उच्च प्रविधियुक्त/हाइटेक नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार स्थापना गरिनेछ । यसका साथै नर्सरी स्थापना गर्न आवश्यक पर्ने सेड हाउस, स्क्रिन हाउस, ग्रीन हाउस लगायतका पूर्वाधारहरू स्थापनामा समेत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ । यसका लागि परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए वमोजिमको बढीमा ८५ प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

- ख) यस्तो नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार स्थापनाका लागि सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समिति वा सम्बन्धित कृषक उद्यमीले आवश्यक जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।
- ग) सम्बन्धित सुपरजोनका लागि आवश्यक हाइटेक नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधारको विस्तृत डिजाइन र लागत इष्टिमेट आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निर्देशनालयको सहयोग र समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) ले गर्नेछ ।
- घ) सम्बन्धित सुपर जोन सञ्चालक समितिले यस्तो हाइटेक नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार स्थापना गर्न चाहेमा सोही समितिमार्फत वा सो समिति यस किसिमको सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा उक्त सेवा सञ्चालन गर्न इच्छुक अन्य कृषक समूह/ सहकारी/ उपभोक्ता समूह/कृषिउद्यमी/फर्म वा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित सुपरजोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा विरुवा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस वापतको अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ङ) यस्ता उच्च प्रविधियुक्त नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार सञ्चालन गरेवापतको पूंजीगत अनुदान सम्बन्धित सुपर जोन सञ्चालक समिति वा उपरोक्तानुसार सो सेवा सञ्चालन गर्ने कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी/फर्म वा नीजि सेवा प्रदायकको बैंक खातामा विद्यमान आर्थिक ऐन नियम अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।
- च) यसरी उच्च प्रविधियुक्त नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधार स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहने निकाय/ संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईविच सम्झौता गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने नर्सरी तथा नर्सरी पूर्वाधारहरूले सम्बन्धित सुपरजोनमा आवद्ध कृषकहरूका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरूलाई समेत सम्झौतामा उल्लेख भएको शर्त बमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।

#### ६.७ सिंचाइ पूर्वाधार निर्माण तथा मर्मत सम्भार सहयोग

- क) साना सिंचाइ निर्माण तथा मर्मत सुधार सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समितिले निर्णय गरे बमोजिमका स्थानमा सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समिति वा समितिले तोकेको समूह/ सहकारी र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई बीच सम्झौता गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । यस्ता पूर्वाधारहरू निर्माण गर्दा परियोजना दस्तावेजमा उल्लेख भए बमोजिमको बढीमा ८५ प्रतिशत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।
- ख) मझौला तथा ठूला सिंचाइ निर्माण तथा मर्मत सम्भारका लागि सिंचाइ मन्त्रालयको समन्वयमा सञ्चालन गरिनेछ ।

## ६.८ मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापना सहयोग कार्यक्रम

- क) भौगोलिक क्षेत्र अनुसार उपयुक्त मत्स्य पोखरी तथा ह्याचरी निर्माण सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समिति मार्फत गरिने छ । साथै प्रत्येक सुपरजोन क्षेत्रमा कम्तिमा एक वटा सिंचाई प्रयोजन र एकिकृत मत्स्य पालन र प्रविधि प्रदर्शन सहितको आधुनिक नमूना मत्स्य पोखरी निर्माण गरिनेछ ।
- ख) यस समितिले मत्स्य ह्याचरी स्थापना गर्न विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा सो कार्य गर्न इच्छुक अन्य कृषक, कृषक समूह, कानुन बमोजिम दर्ता भएका कृषि उद्यमी, फर्म, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, जल उपभोक्ता समिति वा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित सुपरजोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा मत्स्य भूरा उपलब्ध गराउने शर्तमा यस वापतको अनुदान उपलब्ध गराउन सकिने छ ।
- ग) मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापनाका लागि आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित निर्देशनालयको प्राविधिक सहयोग र समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईले मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापना सहयोग सञ्चालन गरिनेछ ।
- घ) मत्स्य पोखरी र ह्याचरी निर्माण गर्दा विद्यमान व्यवस्था बमोजिमको अनुदान सहयोग उपलब्ध गराईनेछ ।
- ङ) साथै आवश्यकता र संभाव्यताका आधारमा साना संरक्षण करेशा पोखरी (Conservation Kitchen Pond) हरू निर्माण गर्न ५० प्रतिशत सम्म अनुदान सहयोग प्रदान गर्न सकिनेछ ।
- च) यसरी मत्स्य पोखरी निर्माण तथा ह्याचरी स्थापना तथा सञ्चालन गर्न चाहने निकाय/संस्था र सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईविच समझौता गरी सोही बमोजिम कार्यान्वयन गरिने छ ।
- छ) यसरी स्थापना हुने मत्स्य ह्याचरीहरूले सम्बन्धित सुपरजोनमा आवद्ध कृषकहरूका अलावा आसपासका क्षेत्रका कृषकहरूलाई समेत समझौतामा उल्लेख भएको शर्त बमोजिम सेवा प्रवाह गर्नुपर्नेछ ।
- ज) सुपरजोन सञ्चालन हुने क्षेत्रमा परियोजना लागु हुनभन्दा अगावै सञ्चालनमा रहेका मत्स्य ह्याचरीहरूको सुदृढीकरणमा समेत यस किसिमको अनुदान सहयोग उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

## ६.९ कृषि प्रविधि केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन

- क) सम्बन्धित सुपरजोन क्षेत्रका कृषकहरूलाई लक्षित गरी नयाँ प्रविधिहरू सम्बन्धी जानकारी प्राप्त गर्ने थलोको रूपमा एक कृषि प्रविधि केन्द्र सुपरजोन कार्यान्वयन इकाई वा नजिकको कृषि सेवा केन्द्रमा स्थापना गरिनेछ । सामुदायिक कृषि प्रसार सेवाकेन्द्र सञ्चालनमा आएपछी संभाव्यताको आधारमा कृषि प्रविधि केन्द्रहरू सामुदायिक कृषि प्रसार सेवा केन्द्रलाई हस्तान्तरण गरिनेछ ।

ख) यस्तो केन्द्रमा न्यूनतम रूपमा देहायका सुविधाहरु रहने छन्-

१. इन्टरनेट सेवा सहितको कक्ष

२. नविनतम कृषि प्रविधि सम्बन्धी जानकारीहरु भएका जर्नल/पुस्तक/पत्रिकाहरु पढ्ने व्यवस्था

३. टोल फ्रि सेवा/किसान कल सेन्टर सेवा

४. कृषकले कृषि सम्बन्धी जानकारी माग गर्ने अन्य विषयहरुको सम्बोधन हुने व्यवस्था ।

#### ६.१० प्रांगारिक मल कारखाना स्थापना सहयोग

क) सुपर जोन क्षेत्रमा प्रांगारिक मलको व्यवस्थापनका लागि हाल सञ्चालनमा रहेका प्रांगारिक मल कारखानालाई सहयोग गर्ने वा प्रांगारिक मल कारखाना स्थापना कार्यवधि, २०६७ बमोजिम नयाँ कारखाना स्थापना गर्ने व्यवस्था सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईबाट आवश्यकतानुसार निर्णय लिइ सञ्चालनमा ल्याउन सहयोग गरिनेछ ।

#### ६.११ जैविक विषादी उत्पादन केन्द्र स्थापना सहयोग

क) सुपर जोन क्षेत्रमा जैविक विषादी उत्पादनका लागि हाल सञ्चालनमा रहेका वा नयाँ हुने उत्पादन केन्द्रहरुलाई सुपरजोन सञ्चालक समितिको सिफारिसमा कार्यान्वयन इकाईबाट आवश्यकतानुसार निर्णय लिइ अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

#### ६.१२ टिस्यूकल्चर ल्याबोरेटरी स्थापना तथा सञ्चालन

क) सम्बन्धित सुपरजोनमा आवश्यक गुणस्तरिय विउ/विरुवा उत्पादनका लागि टिस्यूकल्चर ल्याबोरेटरी स्थापनार्थ ५० प्रतिशत पूंजीगत अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

ख) यस्तो ल्याब स्थापनाका लागि सम्बन्धित सञ्चालक समिति वा सम्बन्धित कृषि उद्यमीले आवश्यक जग्गा उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

ग) सम्बन्धित सुपरजोनका लागि आवश्यक टिस्यूकल्चर ल्याबोरेटरीको विस्तृत डिजाइन र लागत इष्टिमेट आवश्यकता अनुसार कृषि इन्जिनियरिंग निर्देशनालयको तथा राष्ट्रिय आलु विकास कार्यक्रमको सहयोग र समन्वयमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU) ले गर्नेछ ।

घ) सम्बन्धित सुपर जोन सञ्चालक समितिले यस्तो पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर सञ्चालन गर्न चाहेमा सोही समितिमाफत वा सो समिति यस किसिमको सेवा उपलब्ध गराउन विभिन्न कारणले अनिच्छुक देखिएमा उक्त सेवा सञ्चालन गर्न इच्छुक अन्य कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी वा नीजि सेवा प्रदायकलाई सम्बन्धित सुपरजोनलाई प्राथमिकतामा राख्दै अन्य क्षेत्रमा समेत सहूलियत दरमा सो सेवा उपलब्ध गराउने शर्तमा त्यस्ता कृषक समूह/ सहकारी/ उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी वा नीजि सेवा प्रदायकलाई यस वापतको अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

ड) यस सेन्टर सञ्चालन गरेवापतको पूंजीगत अनुदान सम्बन्धित सुपर जोन सञ्चालक समिति वा उपरोक्तानुसार सो सेवा सञ्चालन गर्ने कृषक समूह/सहकारी/उपभोक्ता समूह/कृषि उद्यमी वा नीजि सेवा प्रदायकको बैंक खातामा विद्यमान आर्थिक ऐन नियम अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।

#### ६.१३ बीउ विजन आन्तरिक गुणस्तर नियन्त्रण

क) सुपरजोन क्षेत्रमा उत्पादन भएको बीउ तथा बाह्य क्षेत्रबाट उत्पादन/प्रशोधन भई सुपरजोन क्षेत्रमा प्रयोग हुने बीउ विजनहरूको आन्तरिक गुणस्तर नियन्त्रण कार्य बीउ विजन गुणस्तर नियन्त्रण केन्द्र, क्षेत्रिय बीउ विजन प्रयोगशाला र सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालयहरूको सहयोग समन्वयमा विद्यमान निर्देशिका/कार्यविधि बमोजिम गरिनेछ ।

#### ६.१४ द्रुत विषादी अवशेष परिक्षण प्रयोगशाला स्थापना सहयोग

क) बाली संरक्षण निर्देशनालयको सहयोग र समन्वयमा हाल प्रचलित प्रावधानअनुरूप नै यस्ता द्रुत विषादी अवशेष परिक्षण प्रयोगशाला तरकारी र आलुबालीको सुपरजोन क्षेत्रमा व्यवस्था गरिनेछ ।

#### ६.१५ मिनिल्याव स्थापना सहयोग (माटो, बीउ, बाली संरक्षण, माछा र खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण)

क) प्रत्येक सुपरजोनमा सम्बन्धित वालिका लागि आवश्यक पर्ने प्रयोगशाला सेवा सञ्चालन गर्नका लागि सुपरजोन सञ्चालक समिति वा सुपरजोन क्षेत्र भित्र रहेका सम्बन्धित अध्ययन संस्थान/प्रयोगशाला/फार्म/केन्द्रहरूलाई स्विकृत वार्षिक बजेटको अधिनमा रही एकमुष्ट अनुदान प्रदान गरिनेछ । यसरी अनुदान प्राप्त गर्ने संस्थाहरूले सुपरजोन कार्यान्वयन ईकाईसंग सम्झौता गरी सम्झौताका शर्त बमोजिम सुपरजोन भित्रका कृषकहरूलाई प्राथमिकतामा राखी प्रयोगशाला सेवा प्रदान गर्नुपर्नेछ ।

#### ६.१६ कृषिजन्य उद्योग स्थापना सहयोग

क) हरेक सुपरजोनमा सम्बन्धित बाली/वस्तुको प्रशोधनमा आधारित उद्योग/उद्योगहरू स्थापना गरिनेछ । साथै संभाव्यता र आवश्यकताका आधारमा सम्बन्धित सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईको सिफारिशमा तोकिएका बाली वस्तुमा आधारित उद्योगहरू सुपरजोन क्षेत्रमा उत्पादित बाली/वस्तुहरू कच्चा पदार्थको रूपमा खपत हुने शर्तमा अन्य क्षेत्रमा समेत स्थापना गर्न सकिनेछ ।

ख) यस सम्बन्धी कार्यक्रमहरू उद्योग मन्त्रालयबाट सञ्चालन हुनेछ ।

#### ६.१७ स्थानीय श्रोत व्यक्ति परिचालन

क) सामाजिक परिचालन मार्फत परियोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहजिकरण गर्नका साथै सुपरजोन सञ्चालक समिति र जिल्ला कृषि विकास कार्यालय तथा परियोजना कार्यान्वयन इकाई

विच समन्वय कायम गर्न सम्बन्धित सुपरजोन क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसारका संख्यामा स्थानीय श्रोत व्यक्ति नियुक्त गरी परिचालन गर्न सकिने छ ।

ख) यसको लागि सम्बन्धित सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईले आवेदन माग गरी सम्झौतामा उल्लेख गरिए वमोजिमका कार्यहरू सञ्चालन गर्नको लागि स्वीकृत वार्षिक बजेटको अधिनमा रही सेवा सुविधा प्रदान गर्ने गरी स्थानीय श्रोत व्यक्ति परिचालन गर्न सक्नेछ ।

ग) स्थानीय श्रोत व्यक्तिको लागि आवेदन दिने उम्मेदवारहरूले देहायका मापदण्ड पुरा गरेको हुनुपर्नेछ ।

- सुपरजोन क्षेत्र अन्तरगत रहेका गा.वि.स./न.पा. भित्र उपलब्ध भएसम्म स्थाई बसोबास भएको ।
- नेपाली नागरिक
- अन्य कुनै संघ संस्थामा रोजगार नभएको र भएमा उक्त रोजगारी परित्याग गर्न तयार भएको ।
- १०+२, JT/JTA वा सो सरहको शैक्षिक योग्यता भएको ।
- दलित, आदिवासी जनजाती, मधेसी, मुस्लिम, पिछडिएको वर्ग र महिलालाई प्राथमिकता दिईने ।
- सामाजिक परिचालकको रूपमा काम गर्न ईच्छुक
- परियोजनाका सेवाग्राही तथा सरोकारवालाबीच सेवा आदान प्रदान गर्न सक्ने क्षमता भएको
- स्थानीय स्तरमा बोलिने भाषा बोल्न र लेख्न सक्नेलाई प्राथमिकता दिइने
- उन्नत कृषि प्रविधि सम्बन्धी ज्ञान भएको साथै सामाजिक परिचालको रूपमा कार्य गरेका अनुभवीलाई प्राथमिकता दिईने
- ग्रामिण कृषि कार्यकर्ता तालिम प्राप्त गरेकालाई विशेष प्राथमिकता दिइने ।
- उमेर १८ वर्ष पुरा भई ४० वर्ष ननाघेको
- स्वयंम सेवा प्रकृतिको कार्य भएको हुनाले कार्यालयबाट उपलब्ध गराईने मासिक पारिश्रमिक बापतको रकममा काम गर्न ईच्छुक

घ) स्थानीय श्रोत व्यक्तिको TOR देहाय वमोजिमको हुनेछ -

- सम्बन्धित सुपरजोनमा सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सहजिकरण गर्ने ।
- कार्यक्षेत्रमा रही कृषि सम्बन्धी तथ्यांकहरू तथा कम्पाइल गर्न सहजिकरण गर्ने ।
- कृषकहरूका आवश्यकता/समस्याहरू संकलन तथा कम्पाइल गरी विज्ञ समक्ष परामर्श गरी समाधान गर्न सहजिकरण गर्ने ।
- सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईको मातहतमा रही अन्य तोकिएका कार्यहरू गर्ने ।

## ६.१८ विषय विशेषज्ञको नियुक्ती

- क) सुपरजोन व्यवस्थापन इकाईको मातहतमा रही तोकिएको कार्यहरू सञ्चालन गर्न र कार्यक्रम सञ्चालनको क्रममा आवश्यक प्राविधिक परामर्श उपलब्ध गराउन सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईले विद्यमान आर्थिक ऐन नियम बमोजिम एक जना विषय विशेषज्ञ नियुक्ती गर्न सक्नेछ ।
- ख) निजलाई स्वीकृत बजेटमा व्यवस्था भए बमोजिमको सम्झौतामा उल्लेख गरी सेवा सुविधा प्रदान गर्नेछ ।
- ग) विषय विशेषज्ञको उम्मेदवार हुनका लागि देहाय बमोजिमको मापदण्ड पुरा गरेको हुन पर्नेछ ।
- कृषि विज्ञानमा स्नातकोत्तर उपाधि हाँसिल गरेको
  - कृषि प्रसार/अनुसन्धानको क्षेत्रमा कम्तिमा ७ वर्षको कार्य अनुभव भएको
  - सम्बन्धित विषयमा दक्षता हाँसिल गरेको
- घ) विषय विशेषज्ञको Terms of Reference (TOR) देहाय बमोजिम हुनेछ —
- सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईको मातहतमा रही लक्षित कार्यक्रम सञ्चालनमा सहयोग गर्ने
  - आवश्यकता अनुसार कृषि अनुसन्धान र प्रसारका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने
  - कृषकहरूका समस्या पहिचान गरी समाधान गर्ने
  - अन्य सरोकारवाला निकायसंग समन्वय कायम गर्ने
  - सुपरजोन क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार प्राविधिक सहयोग गर्ने
  - अनुसन्धानबाट प्राप्त प्रविधिहरूको खोजी गरी उक्त प्रविधिहरू प्रसारणमा सहयोग गर्ने
  - तथ्यांक व्यवस्थापन कार्यमा सहयोग गर्ने
  - परियोजना सञ्चालनको लागि आवश्यक पर्ने नीति नियम कार्यविधि र निर्देशिकाहरू तयारी गर्न सहयोग गर्ने ।
  - सुपरजोन कार्यान्वयन इकाईमा रही अन्य आवश्यक कार्यहरू गर्ने
- ङ) विषय विशेषज्ञ छनौटका आधारहरूदेहाय बमोजिम रहनेछन्-

<u>आधारहरू</u>	<u>अंक</u>
• न्यूनतम शैक्षिक योग्यता	१०
• न्यूनतम भन्दा माथिल्लो शैक्षिक योग्यता	५
• तोकिएको न्यूनतम कार्य अनुभव	२०
• तोकिएको न्यूनतम भन्दा प्रत्येक थप एक वर्ष कार्य अनुभवका लागि २ अंक (बढीमा ५ वर्षका लागि)	१०
• सामाजिक समावेशिकरण (महिला, दलित, जनजाती, मधेसी, पिछडिएको क्षेत्र, अपाङ्ग)	१५
• सम्बन्धित जिल्लाको वासिन्दा	५
• अन्तरवार्ता	३५

च) अन्तरवार्ता वाहेकका अन्य आधारहरूमा मूल्यांकन गरी सर्वैभन्दा बढी अंक प्राप्त गर्ने ३ जना उम्मेदवारहरू अन्तरवार्ताको लागि योग्य हुनेछन् ।

#### ६.१९ अन्य कार्यक्रमहरू सञ्चालन र सहजिकरण

क) यस खण्डको माथि उल्लेखित दफाहरूमा उल्लेख भएका कार्यक्रमहरूका अलावा परियोजना दस्तावेजको मर्म अनुरूपका सम्बन्धित सुपरजोन सञ्चालक समितिको माग वमोजिमका अन्य चालु तथा पूँजिगत खर्च अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू समेत आवश्यकता अनुसार सञ्चालन गर्न सकिनेछ । जमीन बाँझो राख्ने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्न प्रोत्साहन गर्ने किसिमका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरी सञ्चालन गरिने छ । उक्त कार्यक्रमहरू सञ्चालनको लागि नेपाल सरकारको तर्फबाट देहाय वमोजिमको अनुदान सहयोग उपलब्ध हुनेछ ।

सि. नं	विवरण	सहजिकरण (Facilitation)
१	कृषि उत्पादन सामग्रीहरू (बीउ, वेर्ना, विरुवा, माछा भुरा लगायत)	५० प्रतिशत
२	प्राविधिक सहयोग	१०० प्रतिशत
३	प्रयोगशाला सेवाहरू	८५ प्रतिशत
४	कृषि औजार तथा उपकरणहरू	५० प्रतिशत
५	साना सिंचाइ पूर्वाधारहरू	८५ प्रतिशत
६	उत्पादनोपरान्त तथा कृषि व्यवसाय सेवा पूर्वाधारहरू	८५ प्रतिशत
केही अत्यावश्यक उत्पादन सामग्रीहरूको व्यवस्थापनका लागि निर्देशक समितिको निर्णयानुसार थप सहजिकरणका विषयहरू निर्णय हुन सक्नेछन् ।		

ख) परियोजना दस्तावेजमा स्वेच्छिक रूपमा जमीनको एकिकरण गर्ने अवधारणा अवलम्बन गरिएको सन्दर्भमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा उल्लेख गरी जमीनको एकिकरणको लागि उत्प्रेरित गर्न अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ ।

#### खण्ड ७. कार्यक्रम अनुगमन/प्रतिवेदन

७.१ जिल्लाभित्र रहेका सुपरजोन क्षेत्रहरूमा सञ्चालित कार्यक्रमको अनुगमन सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाइ (PIU) र परियोजना व्यवस्थापन इकाईले गर्नेछ ।

७.२ विषयगत निर्देशनालयहरूले आ-आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्रका बाली/वस्तुका वलकहरूको र सम्बन्धित क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालयहरूले आवश्यकता अनुसार क्षेत्रीयस्तरका प्रयोगशाला र फार्म केन्द्रहरूलाई समेत संलग्न गराई अन्तर्गतका सुपरजोनहरूको अनुगमन निरीक्षण गरी परियोजना सञ्चालक इकाइमा प्रतिवेदन/सुझाव दिनेछ । यसका साथै प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रपरिषदको कार्यालय, राष्ट्रिय योजना आयोग, कृषि विकास मन्त्रालय, अन्य सम्बन्धित

मन्त्रालयहरू, कृषि विभाग, खाद्य प्रविधि तथा गुण नियन्त्रण विभागले समेत आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्नेछ ।

- ७.३ सुपरजोन क्षेत्रहरूमा सञ्चालित कार्यक्रमको प्रगति विवरण मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक रूपमा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाई (PIU) ले परियोजना व्यवस्थापन इकाई समक्ष पेश गर्नेछ । परियोजना व्यवस्थापन इकाईले मासिक, चौमासिक र वार्षिक प्रगती प्रतिवेदन तयार गरी कृषि विकास मन्त्रालयमा पठाउनेछ । प्रत्येक चौमासिक र वार्षिक अवधिमा कार्यक्रमको समिक्षा गरिनेछ ।

#### खण्ड ८. विविध

- ८.१ यस कार्यविधिमा उल्लेख भएका बाहेक अन्य कुराहरू विद्यमान नर्मस, कार्यविधि, निर्देशिका, र प्रचलित नियम कानून बमोजिम हुनेछ ।
- ८.२ सुपरजोन सञ्चालनमा नरहेका जिल्लाहरूमा सुपरजोन थप गर्न परेमा सम्बन्धित जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, क्षेत्रीय कृषि निर्देशनालय, कृषि विभागको समन्वयमा परियोजना कार्यान्वयन समितिको सिफारिशमा परियोजना निर्देशक समितिले गर्नेछ ।
- ८.३ सुपरजोन क्षेत्रमा आवश्यकता र संभाव्यता अनुरूप कृषि सडक, ग्रामिण विद्युतिकरण र प्राथमिक प्रशोधन सम्बन्धी घरेलु तथा साना उद्योगहरूको निर्माण/जडान/संचालन गर्न सम्बन्धित विभागहरू मार्फत कार्यक्रम तर्जुमा तथा कार्यान्वयन व्यवस्थाका लागि परियोजना कार्यान्वयन इकाईले सहजिकरण र समन्वय गर्नेछ ।
- ८.४ व्यावसायिक कृषकको आय कृषि क्षेत्रको समग्र आम्दानीबाट एकिकन हुने भएकोले सुपरजोन क्षेत्रमा तोकिएको बालीका अलावा सम्बन्धित परियोजना कार्यान्वयन इकाईले अध्ययन गरी संभाव्यताको आधारमा अन्य बालीमा समेत कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सकिने छ ।

अनुसूची ६ : कार्यालयमा हालसम्म ईन्टर्न/ओजेटी गर्ने विद्यार्थीहरूको विवरण

	क्र.सं.	नाम	शैक्षिक संस्था र ठेगाना	अवधि
बि.एस्सी.एजी.ईन्टर्न	१	सुदिप कुवंर	कृ.त.व.वि.विश्वविद्यालय, रामपुर, चितवन	२०७३/०७४
	२	एलिना गौतम	कृ.त.व.वि.विश्वविद्यालय, रामपुर, चितवन	२०७४/०७५
	३	मतिना प्रजापति	कृ.त.व.वि.विश्वविद्यालय, रामपुर, चितवन	२०७४/०७५
	४	कैलाश पाण्डे	कृ.त.व.वि.विश्वविद्यालय, रामपुर, चितवन	२०७५/०७६
	५	समिता थापा	कृ.त.व.वि.विश्वविद्यालय, रामपुर, चितवन	२०७५/०७६
	६	रन्जु थपलिया	बागवानी संकाय म.र.व.क्याम्पस, इलाम	२०७५/०७६
आई.एस्सी.एजी	१	अजय सुनुवार	श्री जनज्योति उ.मा.वि., फोस्रेटार	२०७४/०७५
	२	प्रविन सुनुवार	श्री जनज्योति उ.मा.वि., फोस्रेटार	२०७४/०७५
	३	प्रविन प्याकुरेल	श्री जनज्योति उ.मा.वि., फोस्रेटार	२०७४/०७५
	४	किरण रायमाझी	श्री जनज्योति उ.मा.वि., फोस्रेटार	२०७४/०७५
	५	भिमा देवि श्रेष्ठ	श्री जनज्योति उ.मा.वि., फोस्रेटार	२०७५.६.१ - ९.२८
	६	भिम कुमारी श्रेष्ठ	श्री जनज्योति उ.मा.वि., फोस्रेटार	२०७५.६.१ - ९.२८
	७	दिपा सुनुवार	श्री सर्व मा.वि., भिमेश्वर न.पा.-४, जिलु, दोलखा	२०७५.१०.६ -०७६.१.५
	८	इन्दिरा आचार्य	श्री सर्व मा.वि., भिमेश्वर न.पा.-४, जिलु, दोलखा	२०७५.१०.६-०७६.१.५
जे.टि.ए.	१	प्रकाश भुजेल	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	२	बुद्धी ब. किडरिङ्गमगर	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	३	शिखर नाथ कोइराला	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	४	नबिना कार्की	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	५	लक्ष्मी श्रेष्ठ	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	६	सरस्वती श्रेष्ठ	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	७	निरुता थिड	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	८	नन्दमाया श्रेष्ठ	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	९	मेनुका कार्की	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	१०	प्रतिमा भुजेल	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	११	सुकुमाया श्रेष्ठ	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	१२	पवित्रा भुजेल	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	१३	उमा भुजेल	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	१४	अस्मिता नेपाली	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४
	१५	पासाड दोर्जे तामाङ	श्री मा.वि., नयाँखर्क	२०७५.५.२५ - ११.२४

## अनुसूची ७ : प्राविधिक तथा अनुभवमा आधारित लेखहरू

### सिन्धुलीको जुनार र ऐतिहासिक विकासक्रम

- देवराज अधिकारी, बरिष्ठ कृषि अधिकृत

#### परिचय

जुनार सुन्तलाजात/अमिलोजात फलफुल सिट्रस (Citrus) बर्गमा पर्ने आफ्नै छुट्टै विशेष किसिमको रङ्ग, आकार र विशेषता भएको विश्वमा नै आफ्नै छुट्टै नामले परिचित नेपालको एक मौलिक फल हो । जुनारलाई अँग्रेजीमा स्वीट अरेन्ज (Sweet Orange) वा टाइट स्किन अरेन्ज (Tight skined Orange) भनिन्छ, भने यसको वानस्पतिक नाम सिट्रस साइनेन्सिस (*Citrus sinensis*) हो । जुनार सुन्तलाजात फलफूलहरू मध्ये Sweet Orange को एक जात हो । सिन्धुली जिल्लाले जुनार फल उद्गम स्थलको श्रेय पाएको छ । जुनारको फल गोलाकार, माथिल्लो भाग गोलो र तल्लो भाग थोरै भित्र दबिएको जस्तो देखिन्छ । बोक्रा चिल्लो फिका सुन्तला रंगदेखि रातो सुन्तला रंगको कस्सिएको र छोडाउन केही गाह्रो हुने हुन्छ ।

एक दाना नेपाली जुनार १४० देखि २०० ग्राम हुन्छ । जुनारको रसको गुलीयोपन ९ देखि १४ डिग्री ब्रिक्स र अमिलोपन ०.६२ देखि १.१२ प्रतिशतसम्म पाईएकोछ । नेपालमा जुनार फल मंसिर देखि माघ भित्र टिपिन्छ । यो एउटा नेपालको मौलिक फलको रूपमा परिचित भएका कारण कोसेली दिने, ताजा फल खाने, जुस, स्क्वायस, जाम बनाई खाने तथा अन्य तवरले प्रयोग गर्ने गरिन्छ । जुनारमा प्रचुर मात्रामा पोषक तत्वहरू, खनिज पदार्थहरू (फस्फोरस, फलाम), भिटामिन सि आदि पाईन्छ । यसलाई स्वास्थ्यको हिसाबले पोषकयुक्त फलको रूपमा खाईन्छ । जुनार गुलियो, रसिलो, अत्यन्त स्वादिलो, सुगन्धित वास्नादार, प्रशस्त पौष्टिक तत्व भएको एक विशिष्ट फल हो । यो बच्चा, बयस्क, बृद्ध, कमजोर स्वास्थ्य भएका जुनसुकै अवस्थाका मानिसहरूले पनि खान सक्दछन् ।

#### उत्पत्ति

जुनार नेपालमा पाईने एक मौलिक फल हो । संसारमा सिट्रस जातको फलफुलको ईतिहास करिव तीन करोड वर्ष भएता पनि नेपालमा जुनारको ईतिहास लगभग दुइ तीन सय वर्ष पुरानो रहेको अनुमान गरिएको छ ।

जुनारको उत्पत्तिको विषयमा विभिन्न विज्ञहरू, यस क्षेत्रमा काम गर्दै आएका अग्रजहरूबाट प्राप्त जानकारी अनुसार जुनारसँग सत प्रतिशत गुण मिल्ने सुन्तला जातको फल हालसम्म नभेटिएकोले यो फल कतैबाट भित्रिएको नभई सिन्धुली जिल्लामा पहिलो पटक भेटिएको स्थानीयहरूको अनुभव रहेको

छ । प्राकृतिक रूपमा नै सुन्तलाजात फलफुलको क्रसपोलिनेशनबाट नयाँ फलको उत्पत्ति भएको हुन सक्दछ । सुन्तला, चाक्सि, ज्यामिर, भोगटे, बिमिरो, निबुवा र कागती भने पहिले देखिनै घर बगैचामा लगाउँदै आएका पनि उक्त फल भने पाईएको थिएन भन्ने भनाई स्थानीय बयोबृद्धहरुको छ । आफ्नो करेसामा छुट्टै विशेष किसिमको रङ्ग, आकार र विशेषता भएको स्वादिलो नयाँ फल फलन थाले पछि त्यसलाई आफन्त, मान्यजन, र ठुलाबढालाई कोसेलीको रूपमा लैजाने चलन भयो । तत्कालिन समयमा खानको लागि आदर पुर्वक अनुरोध गर्दा ज्यूनार भन्ने चलन रहेको हुनाले ज्यूनारबाट उक्त नयाँ फलको नाम जुनार रहन गएको भनाई जुनार खेतीमा संलग्न बयोबृद्ध कृषकहरुको रहेको छ ।

नेपालमा सुन्तलाजात खेती नामक पुस्तकमा तोमियासु र साथिहरुले जुनारको उत्पत्ति सन्दर्भमा आईसोजाईम तरिकाबाट प्रोटिनको pattern हेर्दा Hamlin var. संग एउटै pattern पाईएकाले यो फल बाहिरबाट भित्रिएको हुन सक्दछ भनि उल्लेख गर्नुभएको छ । शुरुमा राणाकालीन शासन व्यवस्थामा राणाहरुले विदेशबाट फल ल्याई आफ्ना मान्यजनहरुलाई सौगात स्वरूप ज्यूनार होस् (खानु हवस्) भन्दा भन्दै यो रसिलो फलको नाम अपभ्रंस भई जुनार रहन गएको हो भन्ने जनश्रुती रहेको छ । यसको बीउ कसरी फैलियो भन्दा त्यसताका सिन्धुली जिल्लाको रतनचुराका हायुहरु र नाकाजोलीका मगरहरु राणा दरवारमा रहेकाले त्यो रसिलो फलको बीउ संकलन गरि आफ्नो गाउँमा ल्याई रोपे । त्यस पछि विस्तारै त्यहाँबाट अन्य क्षेत्रमा फैलदै गएको हुन सक्ने अनुमान रहेको छ ।

जुनारको उत्पत्ति सम्बन्धमा विभिन्न भनाईहरु पाईन्छन् । सबैमा सिन्धुलीकै प्रसँग रहेको छ । वर्तमान समयमा सिन्धुली जिल्लामा जुनारको व्यवसायिक खेती भैरहेको र सोका लागि उपयुक्त हावापानी र माटो रहेकोले सिन्धुली जिल्लाको महाभारत क्षेत्र नै जुनारको उद्गम हो भन्दा अतिशयोक्ति नहोला ।

जुनारको उत्पत्ति र नामाकरण गर्ने शौभाग्य पाएको सिन्धुली जिल्ला हाल आएर सिन्धुली र जुनार एक अर्काको पर्यावाची भैसकेको छ । सिन्धुली जिल्ला नेपालमै जुनारको लागि प्रशिद्ध जिल्लाको रूपमा चिनाउन सफल भैसकेको छ । भने हालको जुनारको खेती विस्तार र विकासको क्रमलाई हेर्दा सिन्धुली जिल्लामा उत्पादित जुनारले नेपाललाई नै अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा परिचय गराउन अग्रसर भएको छ । सिन्धुलीबाट रामेछाप जिल्लामा समेत खेती विस्तार भई व्यापक रूपमा व्यवसायिक खेती भईरहेको छ भने, पुर्वमा धनकुटा देखि पश्चिम डडेलधुरा सम्म विभिन्न जिल्लामा जुनार खेती भैरहेको छ ।

## सिन्धुली जिल्लामा जुनारको ऐतिहासिक विकासक्रम

आर्थिक वर्ष २०३८/०३९ सिन्धुली र रामेछाप जिल्लामा विशेष जुनार खेती कार्यक्रम सञ्चालन भई जुनार नर्सरी र बगैचा स्थापना भएको पाईन्छ । सिन्धुली जिल्लामा आर्थिक वर्ष २०६३/०६४ को बजेट वक्तव्य मार्फत एक गाँउ एक उत्पादन कार्यक्रम लागु भएको थियो । त्यस्तै एक जिल्ला एक उत्पादन कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको थियो । सिन्धुलीमाढीमा ५०० मे.ट. क्षमताको जुनार शित भण्डारण Cold store साथै जुस उद्योग रहेको छ । बि सं २०६९ सालमा सिन्धुलीको जुनार फल निर्यातका लागि चीन सरकारसँग सम्झौता भई सोका लागि विभिन्न कृयाकलापहरू अगाडी बढ्दै गरेका छन् ।

जुनारको संस्थागत विकासको पक्षलाई नियाल्दा जुनार खेती गर्ने कृषकहरू जुनार उत्पादक सहकारीमा आबद्धता रहेको र जिल्लामा जिल्ला जुनार उत्पादक सहकारी संघ, सिन्धुली र केन्द्रमा केन्द्रीय जुनार सहकारी लिमिटेड रहेका छन् । सिन्धुली जिल्लामा तेत्तीस वटा प्रारम्भिक जुनार उत्पादक सहकारीहरू रहेका छन् । यसै गरी बि. सं. २०५०, ५१ साल तिर जुनार विकास संघ, सिन्धुलीको स्थापना भएको थियो । सिन्धुली जिल्लाको महाभारत क्षेत्रमा अनुकूल मौषम रहेको र खेतीपाती भैरहेको जुनार फल विगतमा बोटमा फलेको फल कठिन भुगोलका कारण मानिसले नै पिठ्यूमा ढुवानी गरि जिल्ला सदरमुकाममा ल्याई बेच्नु पर्ने बाध्यता रहेको थियो । हाल जिल्ला भित्रैको रतनचुरा, खनियाखर्क देखि तिनकन्या तथा बाशेस्वर सम्मको सडक साथै भित्री सडकहरूले जुनार ओसार पसारमा सहजता ल्याएको छ । यसका अलवा बि. पि. राजमार्गमार्फत जुनार देशका मुख्य सहरहरूमा पुगेको छ । सडक संजालको विकाससँगै जुनारको प्रविधि विस्तार साथै उत्पादन सामाग्रीहरूको पहुँचमा सरलता भएकोछ, फलस्वरुप व्यवसायिक जुनार खेतीमा त्यस क्षेत्रका कृषकहरूको चाख बढ्दो छ । यसका अलवा, जुनार उत्पादन हुने पकेट क्षेत्रहरूमा संकलन केन्द्रको स्थापना भएको छ ।

आ.व. २०७०/७१ मा तत्कालिन जिल्ला कृषि विकास कार्यालयद्वारा जुनार सहजकर्ता पाठशाला सञ्चालन गरि १२ जना युवाहरूलाई जुनार बगैचा व्यवस्थापनका लागि व्यावहारिक सीप हस्तान्तरण गरिएको थियो । जुनार सहजकर्ताहरू हाल स्थानीय स्रोत व्यक्तिको रूपमा कार्यरत रहेका छन् । आ.व. २०७३/७४मा नेपाल सरकारको प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अन्तरगत जुनार जोन र सुपरजोन कार्यक्रम कार्यान्वयनमा रहेको छ । यसले जुनारको व्यवसायिक खेती क्षेत्र विस्तार उत्पादन बृद्धि बजारिकरण र उद्योग प्रबर्धनमा कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्दै अएको छ । विगत ४,५ वर्षयता जुनार फलमा औँसा कीराको समस्याले उत्पादनमा क्षति पुर्याएकोछ । यसको व्यवस्थापनका लागि २०७५ सालमा परिक्षणको रूपमा अबलम्बन गरिएको चिनिया प्रविधिका आधारित क्षेत्रगत कीरा नियन्त्रण कार्यक्रम प्रभावकारी पाईएकाले उक्त प्रविधि अनुसरणका लागि लाग्नु पर्ने अवश्यकता रहेकोछ ।

**सिन्धुली जिल्लामा जुनारको ऐतिहासिक विकासक्रम**  
**Historical Development of Sweet Orange in Sindhuli, Nepal**

२०३८/३९	सिन्धुली र रामेछाप जिल्लामा विशेष जुनार खेती कार्यक्रम (जुनार नर्सरी र बगैचा स्थापना) <b>Especial Junar farming program at Sindhuli and Ramechhap district, Nepal</b>	
	जुनार कृषक समूह / सहकारी स्थापना र परिचालन Establishment and mobilization of Junar grower/farmer's group and cooperatives	जुनार विकास संघ २०५०/५१ जुनार शित भण्डार
२०६३/६४	एक गाउँ एक उत्पादन कार्यक्रम <b>OVOP Program &amp; + ODOP program</b>	जुस उद्योग
२०६९ (2012)	सुन्तलाजात फलफूल (सिन्धुलीको जुनार) चिन निर्यातका लागि सम्झौता र तयारी साथै क्वारेन्टाईन रोगकीराको अध्ययन -फलकुहाउने औसा पार्ने भिगाँ सहित) <b>Agreement to export Sweet Orange to China</b> (preparatory activities and monitoring of quarantine pests including surveillance of fruit flies)	
२०७०/७१ (2013/14)	जुनार सहजकर्ता पाठशाला संचालन गरि १२ जना जुनार सहजकर्ता तयार <b>Junar facilitators</b>	
२०७१ (2014)	फल कुहाउने औसा पार्ने भिगाँ <i>Bactrocera minax</i> (चाईनिज सिट्रस फ्लाई)ले जुनार फलमा क्षतिको शुरुवात (2071(2014): 17 %, 2072(2015): 21%, 2073(2016): 22%, 2074(2017): 30%)	
२०७३/७४ (2016)	प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकीकरण परियोजना अर्न्तगत जुनार जोन / सुपरजोन कार्यक्रम <b>Prime-Minister Agriculture Modernization Project, Junar zone / super zone, Sindhuli</b>	
२०७५ (2018)	तिनकन्यामा फल कुहाउने औसा पार्ने भिगाँ <i>Bactrocera minax</i> को क्षेत्रगत नियन्त्रण कार्यक्रम परीक्षण <b>Trial on Area Wide Control Program (AWCP) of CCF at Tinkanya, Sindhuli</b>	

## जुनार सुपरजोनमा एक वर्ष

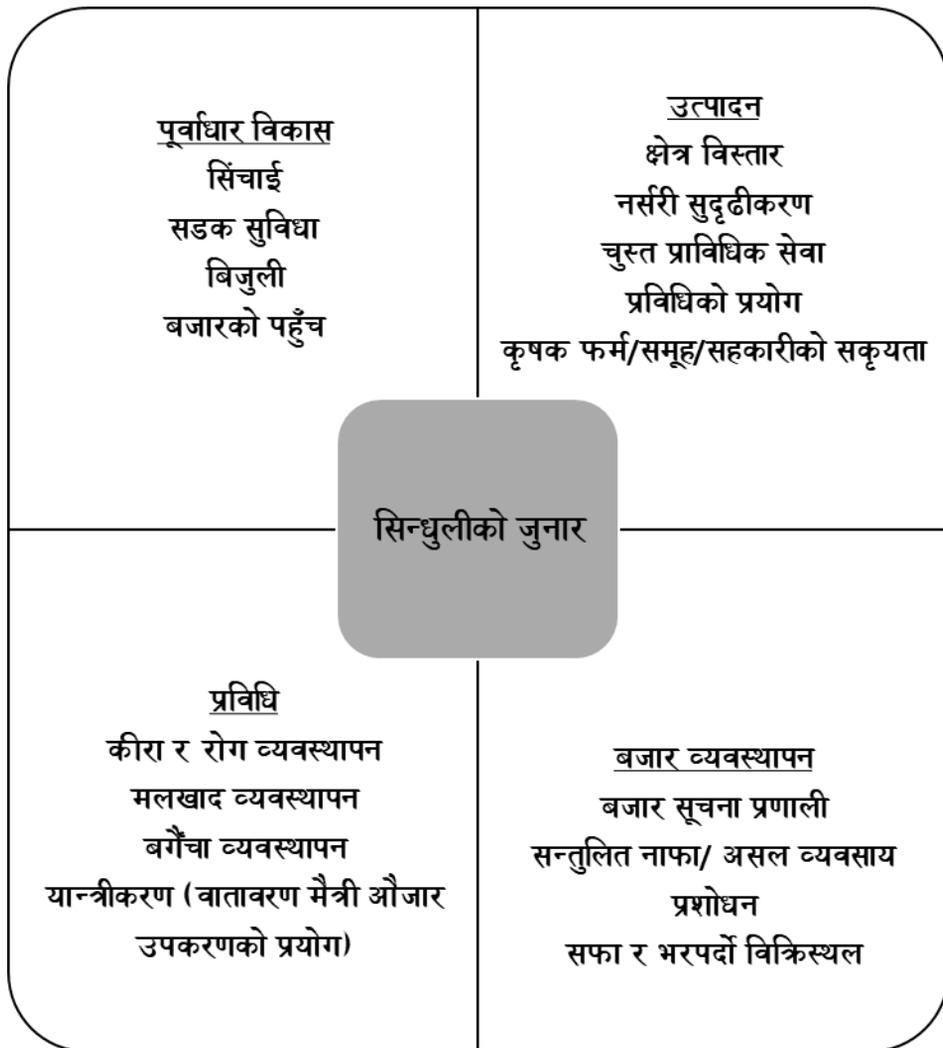


रवि किरण अधिकारी  
कृषि अधिकृत, परियोजना कार्यान्वयन इकाई, सिन्धुली

आज यो लेख तयार गर्दै गर्दा इलामेली यो ठिटोले सिन्धुली जिल्लाको हावापानी खान थालेको ठ्याक्रे एक वर्ष पूरा भएछ। हो, २०७५ जेठ ८ गते मैले जुनार सुपरजोन, सिन्धुलीमा हाजिर गरेको थिएँ। यो एक वर्षको शुभ अवसरमा तयार पार्न लागेको लेखको विषय पनि जुनार सुपरजोन र यसले सञ्चालन गरिरहेका मुख्य कार्यहरूलाई नै बनाउने सोच गरें। फर्केर एक वर्ष अघिको समयमा पुग्दा म यस जिल्लामा आउनुको पछाडि केही थियो भने त्यो मात्र मेरो बागवानी प्रतिको रुचि थियो। त्यसमा पनि गहिरिएर भन्दा फलफूल खेती र अझै विशिष्टकृत गर्दा जुनार खेती प्रतिको मेरो आकर्षण रहेको थियो। मलाई सबैभन्दा उत्सुक लागिराख्ने बागवानीको विधा मध्येमा फलफूल खेती र त्यसमा पनि सुन्तलाजात फलफूल (सुन्तला, जुनार, कागती, निबुवा, भोगटे, मुन्तला, बिमिरो लगायत), आँप र स्याउ खेती पर्दछन्। जुनार खेती र त्यसमा आवद्ध कृषकहरूसँग रहेर काम गर्ने मेरो सपना नै थियो जुन मैले यहाँ आएर केही हदसम्म भए पनि पूरा गर्न पाएँ। सर्वप्रथम त, यहाँसम्म मलाई ल्याइपुन्याउन सहयोग गर्नुहुने सबैलाई हार्दिक धन्यवाद दिन्छु।

खनियाखर्कको त्यो बाह्रै महिना हावा चलिरहने डाँडोमा हाम्रो मात्र सरकारी अफिस थियो। न त त्यहाँ राम्रो कार्यकक्ष, भरपर्दो टेलिफोन सेवा, मोबाइल नेटवर्क, इन्टरनेट सेवा थियो न त बिजुली र स्वच्छ पानीको राम्रो प्रवन्ध। त्यस्तो अवस्थाबाट गुज्रिरहेको हाम्रो कार्यालयमा काम गर्नु जटिल लागिरहेको थियो। तर परिस्थिति बदलिन समय नलाग्दो रहेछ भन्ने म ऐले महसुस गर्न थालेको छु। कार्यालयका कार्यकक्षहरू व्यवस्थित बनेका छन्, कर्मचारी बिहिन भएर दैनिक कामकाज सञ्चालन गर्न हम्महम्मै पर्ने स्थितिबाट छरितो ढङ्गले कार्य सम्पादन हुन थालेका छन्। दक्ष प्राविधिकहरूले कार्यालय भरिभराउ भएको छ। कार्यालयमा भरपर्दो टेलिफोन र इन्टरनेट सेवादेखि लिएर काम चलाउ मोबाइल नेटवर्क तथा सोलार बत्तिको सुविधा लगायतको व्यवस्थापन भएको छ। यो एकवर्षको दौरानमा भौतिक सुविधाका अलावा कार्यालयले सम्पादन गरेका कामको स्तरोन्नति भएका छन्। कार्यालयको ख्यातिमा बढोत्तरी भएको महसुस हुन थालेको छ।

अब म विषयवस्तुलाई कार्यालयले सम्पादन गरेका मुख्य कार्यहरु पट्टि लैजान चाहन्छु। कृषि विकासको साक्षी भई कृषि विकासे कार्यकर्ताको रूपमा काम गर्न थालेको पनि चार वर्ष पुग्न लागेको छ। यस बिचमा कृषिको विकासलाई मैले एकीकृत विकासको रूपमा बुझेको छु। त्यसै अनुरूप, मैले देखेको जुनार विकासको लागि आवश्यक मार्गचित्र तलको चित्रमा प्रस्तुत गरेको छु। बितेको एक वर्षको अवधीमा मैले साक्षात्कर गर्न पाएको जुनार सुपरजोनका केही उपलब्धीमुलक कार्यहरुबारे समेत तल उल्लेख गरेको छु।



सिन्धुलीको जुनार विकासका विभिन्न पक्षहरु

१. फलमा औसा पार्ने झिँगा व्यवस्थापन
२. सिँचाई र भकारो सुधार कार्यक्रम
३. जुनार सहजकर्ता पाठशाला
४. जुनार कृषक परिचय-पत्र कार्यान्वयन

यसदेखि बाहेक पनि यस कार्यालयले यान्त्रिकरण (कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर), पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर, प्रशोधन उद्योगलाई अनुदान, जुनार हाईटेक नर्सरी स्थापना, पोलिहाउस निर्माण, प्राविधिक शिक्षालयहरूलाई सहयोग, जुनार क्षेत्र विस्तारको लागि अनुदानमा बिरुवा वितरण तथा विभिन्न सिपमूलक तालिम, गोष्ठीजस्ता कृषकलापहरू सञ्चालन गरेको थियो। गत आ.व. मा प्राङ्गारिक मल कारखाना स्थापना तथा सञ्चालन, जुनार एग्रीमार्ट स्थापना तथा सञ्चालन, पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना तथा सञ्चालन, प्रशोधन कारखाना स्थापना तथा सञ्चालन, जुनार स्क्रिनहाउस निर्माण तथा चक्लाबन्दी खेती जस्ता महत्वपूर्ण कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिएका थिए।

यहाँका जुनार कृषकहरूले जुनार खेतीमा संलग्न रही जुनारलाई देशैभरि फैलाएका छन् साथै जुनारको पर्यायको रूपमा सिन्धुली जिल्लालाई देशैभरि चिनाउन सफल भएका छन्। वि.पि. राजमार्ग खुलेपछि कृषकहरूले आफ्नो उत्पादन सजिलै बेचन पाएका छन् जसले गर्दा उनीहरूको जीवनस्तर उठेको छ। यद्यपि जुनारलाई कृषकहरूले गर्नुपर्ने स्याहार नगरेको तथा जुनार विकासमा अग्रणी रहेर काम गर्ने जुनारका संघसंस्थाहरूले आफ्नो भूमिकालाई अझ गतिशिल बनाउन जरुरी रहेको देखिन्छ। जुनार विकासको लागि रूपरेखा बनाउन यहाँका निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूले तथा संघसंस्थाहरूले भूमिका खेली जुनार सुपरजोन, कृषि ज्ञान केन्द्र, स्थानीय निकायहरू तथा जुनार सम्बन्धी काम गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरूलाई कार्यक्रम बनाउन तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नुपर्ने देखिन्छ।

सारंशमा भन्नुपर्दा, एकवर्षे जुनार सुपरजोन, सिन्धुलीको बसाई एकदमै फलदायी रह्यो। नयाँ अनुभवहरू सँगाल्ने अवसर प्राप्त भयो। जुनार सुपरजोनले सञ्चालन गर्ने कामहरूमा समेत आमुल परिवर्तन भएको र त्यसको एउटा हिस्सा बन्न पाएकोमा पनि खुसी लागेको छ। वास्तवमा यो सबै कोही एक जनाको मात्र जोडबलले नभई जुनार सुपरजोनका सम्पूर्ण कर्मचारीहरूको एक ढिक्रे कार्यशैलीबाट मात्र सम्भव भएको हो। यसलाई आगामी दिनमा समेत निरन्तरता दिन सकेमा मात्र कार्यालयको यो साख रहिरहन सक्नेछ। कार्यालयले अख्तियार गरेको आर्थिक पारदर्शिता, छिटो छरितो कार्य सम्पादन गर्ने कार्यशैली तथा दक्ष जनशक्तिको उपस्थितिले गर्दा यस कार्यालयबाट सम्पादन हुने सेवाहरू थप गुणस्तरीय बन्दै जानेमा भविष्यमा समेत आशावादी हुन सकिन्छ। अन्त्यमा, सुपरजोन क्षेत्रका जुनार कृषकहरू, कार्यालयका वरिष्ठ कृषि अधिकृत देवराज अधिकारी तथा पूर्व वरिष्ठ कृषि अधिकृत ललन कुमार सिंहलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु र मसँग रहेर काम गर्नुहुने अन्य सबै कर्मचारी साथीहरूलाई समेत धन्यवाद दिन चाहन्छु।

## अनुसूची ८ : बि.एस्सी. कृषि ईन्टर्न र अन्य विद्यार्थीहरूको अध्ययन प्रतिवेदन

### ASSESSMENT OF SOIL FERTILITY STATUS OF NURSERIES IN SWEET ORANGE ZONE UNDER PMAMP IN SINDHULI DISTRICT USING GEO-SPATIAL TECHNOLOGY

Sudip Kunwar, Chandeshwar Prasad Shriwastav, Devendra Shahu, Lalan Kumar Singh

#### शोधसार

जुनार मध्य पहाडि क्षेत्रमा आय आर्जनको दृष्टिकोणले एक महत्वपूर्ण फलफुल हो। सिन्धुली जिल्ला जुनार खेती व्यवसायीकरण र कृषि उद्यमशीलता स्थापनाको लागि ठुलो सम्भावना बोकेको जिल्ला हो। यस अध्ययन सन् २०१७ मा सिन्धुली जिल्लाको गोलन्जोर गाउँपालिका वडा नं. ४, ५ र ६ मा अवस्थित प्रधानमन्त्रि कृषि आधुनिकीकरण परियोजना, परियोजना कार्यान्वयन इकाई (जुनार जोन)को कार्यक्षेत्र अन्तरगत जुनार नर्सरीहरूको माटोको उर्वराशक्तिको अवस्था र स्वस्थ जुनार बेर्ना उत्पादनमा बाधक प्रमुख खाद्यतत्व पत्ता लगाउने उद्देश्यले गरिएको थियो। विभिन्न नर्सरीहरूबाट ०-२० से.मी. गहिराईमा ३२ वटा माटोको नमुनाहरू सङ्कलन गरिएको थियो। माटोका नमुनाहरू सङ्कलन गरिएको। स्थान जि.पि.एस्. उपकरण मार्फत पहिचान गरिएको थियो। सङ्कलन गरिएको नमुनाहरूलाई प्रयोगशालामा परिक्षण गारि माटोको बुनौट, पि.एच., नाईट्रोजन, फोस्फोरस, पोटासियम, जिङ्क, बोरन र जैविक पदार्थको अवस्था मापन गरिएको थियो। सम्पूर्ण अनुसन्धान क्षेत्रको माटोको उर्वराशक्ति नक्साङ्कन (Soil Fertility Status Map) Arc-GIS 10.1 सफ्टवेयर मार्फत GIS Interpolation प्रयोग गरि गरिएको थियो। स्वस्थ जुनार बेर्ना उत्पादनमा बाधक प्रमुख खाद्यतत्व पत्ता लगाउन माटोको प्रयोगशाला मार्फत आएको तथ्याङ्कलाई जुनार नर्सरीको लागि उत्तम मानिएको माटो परिक्षण तथ्याङ्कसङ्ग तुलना गरिएको थियो। माटो परिक्षणको तथ्याङ्क हेर्दा, सङ्कलित नमुना मध्ये अधिकतम नमुनाहरू (५९.३८%) स्यान्डि-लोम (Sandy-loam) तथा (७१.८७%) अम्लिय रहेको पाइयो। त्यस्तै अधिकतम नमुनाहरू नाईट्रोजनमा मध्यम (७८.१७%), फोस्फोरसमा अधिक (६५.६२%), पोटासियममा अधिक (५६.२५%), जिङ्कमा अधिक (४६.८७%), बोरनमा न्युन (८१.२५%) र जैविक पदार्थमा न्युन (९६.८७%) रहेको पाइयो। प्रयोगशाला मापनबाट आएको तथ्याङ्कको आधारमा GIS Interpolation बाट आंकलन गर्दा सम्पूर्ण अनुसन्धान क्षेत्रफल (९१७६हे.) मध्ये अधिकतम क्षेत्रफलमा अम्लिय माटो (६८.३७%), मध्यम नाईट्रोजन (७५.१८%), अधिक फोस्फोरस (५७.४२%), अधिक पोटासियम (६९.०%), मध्यम जिङ्क (४४.२४%), न्युन बोरन (७८.५६%) र न्युन जैविक पदार्थ (९५.२३%) रहेको पाइयो। समग्रमा माटोको उर्वराशक्ति हेर्दा ६२.५०% नर्सरीहरू कम उर्वर, २८.१३% नर्सरीहरू मध्यम र जम्मा ९.३८% नर्सरीहरू अधिक उर्वर रहेको पाइयो। स्वस्थ जुनार बेर्ना उत्पादनका लागि ३२ अनुसन्धान स्थान मध्ये ८१% स्थानमा नाईट्रोजन बाधक, ६६% स्थानमा फोस्फोरस बाधक, ६२% स्थानमा पोटासियम बाधक, ८१% स्थानमा बोरन बाधक, २८% स्थानमा जिङ्क बाधक र मात्र १६% स्थानमा माटोको पि.एच. बाधक रहेको पाइयो। अनुसन्धान क्षेत्रको माटोमा जैविक पदार्थ निकै कमि देखिएको छ। तसर्थ, सम्बन्धित क्षेत्रको नर्सरीहरूमा जैविक पदार्थ, नाईट्रोजन र बोरनको मात्रा सन्तुलित गर्न सिफारिस गरिन्छ, जसबाट गुणस्तरिय बेर्ना उत्पादन भई सिन्धुली जिल्लाको समग्र जुनारको उत्पादकत्व बढ्न टेवा पुग्नेछ।

# **SURVEY AND MONITORING OF CHINESE CITRUS FLY (*Bactrocera minax* Enderlein) IN SWEET ORANGE ORCHARDS OF SINDHULI, NEPAL**

**Elina Gautam, Arvind Srivastava, Lalan Kumar Singh, Shanta Karki**

## **ABSTRACT**

A research entitled “Survey and monitoring of Chinese citrus fly (*Bactrocera minax* Enderlein) in sweet orange orchards of Sindhuli district, Nepal” was conducted during April to June, 2018 to know about the farmers’ perception about the pest, management practices adopted and to study the population dynamics of *B. minax* in different altitude and months. Study consists of two parts: farmer’s survey and monitoring of the pest. One hundred and twenty households were selected randomly for the survey. Hundred households from Golanjor rural municipality and twenty households from Kamalamai rural municipality were selected. For monitoring of the pest three farmer’s orchard of Golanjor rural municipality located at three different altitudes i.e. 1200 masl, 1300 masl, and 1400 masl were selected. Great fruit fly bait (Protein hydrolysate 25% and abamectin 0.1%) was used in McPhail trap for the monitoring Findings of the survey revealed that fruit fly as the major pest of Junar. Study revealed that majority (81.7%) of the respondents’ didn’t have knowledge about the *B. minax*. Majority (54.1%) of farmers’ main reason for lagging the idea of the pest was due to the lack of the government led extension activities followed by lack of technical knowhow (35.7 %) and lack of self interest to know (11.2%). A very few (13.3%) of the total respondents had received training on the fruit fly management. Study revealed that farmers were practicing different methods like collection and destruction of fallen fruits (86.7%), use of traps (38.3%), and chemical pesticides (49.2%) for management of fruit fly. Out of the total respondents 74.2% managed the fallen fruits whereas remaining 25.8% left the fruits unmanaged. They followed multiple practices to manage the fallen fruits which include dumping it into the pit (62.5%), keeping it into the plastic bag (52.5%), mixing the fruits in manure pit (36.7%), and feeding to livestock (44.2%). The study revealed that only 18.3% of the farmers were aware about the use of protein hydrolysate to control *B. minax*. Farmers’ survey revealed that the main reasons for increasing the fruit fly infestation were lack of orchard management, lack of appropriate chemicals to control the pest. Monitoring of *B. minax* revealed that the total fruit fly count was higher in 1200 masl (56.25%) followed by 1300 masl (31.25%) and 1400 masl (8.50%). Similarly the adult of *B. minax* had peak emergence in the mid May to early June and the population was found on decreasing rate from the onset of June. Thus, fruit fly management should be initiated before June to overcome the problem of *B. minax* due to higher pest intensity recorded during this period.

# **COMPARATIVE STUDY OF SOIL FERTILITY STATUS OF SWEET ORANGE ORCHARDS OF 3 VDC'S (TINKANYA, JALKANYA AND RATANCHURA) IN SINDHULI DISTRICT**

**Matina Prajapati, Lalan Kumar Singh, Arvind Srivastava and Tilak Raj Chaulagain**

Sweet orange is a fruit of high value. Its farming carry lots of opportunities for commercialization and to be developed as an agri-enterprise in Sindhuli district. This study was carried out to determine the soil fertility status and to determine the most limiting nutrient of the sweet orange nurseries of Sindhuli district, Nepal. Altogether 132 soil samples were collected from different Sweet orange orchard at a depth of 0-20 cm in three VDC's (Tinkanya, Jalkanya and Ratanchura). The number of soil samples taken from Tinkanya is 68, Jalkanya is 29 and from Ratanchura is 35. The collected soil samples were analyzed to find out their texture, pH, N, P<sub>2</sub>O<sub>5</sub>, K<sub>2</sub>O, B, Zn and organic matter status. The soil fertility status were analyzed by using MS-Excel. The most limiting nutrient in the Junar orchards were determined by comparing the observed soil test value with the standard soil test value requirement for the sweet orange orchards. The observed data revealed that, 29% of the soil samples in Tinkanya were found to be Loamy soil, 66% Sandy loam soil, 3% loamy sand, and 2% clay loam. In Jalkanya 21% of the samples were found to be Loamy, 76% Sandy loam soil, and 3% loamy sand. In Ratanchura 40% were found to be Loamy, 54% Sandy loam soil, and 6% clay loam. Among three VDC's, total nitrogen in most of the soil samples were found to be below in Tinkanya (71%) and Ratanchura (63%) but medium in Jalkanya (59%). Available phosphorus in most of the samples were found to be low in Tinkanya (62%) and medium in Ratanchura (89%). However, all the samples in Jalkanya were found to be high in available phosphorus. Available potassium in most of the samples were found to be high in all 3 VDCs viz. Tinkanya (66%), Jalkanya (72%) and Ratanchura (94%). Soil zinc in most of the samples of Jalkanya (64%) and Ratanchura (66%) were found to be high. But, found low in Tinkanya (60%). Soil Boron and Soil Organic Matter in most of the samples were found to be low in all 3 VDCs: 63% & 88%, 48% & 52% and 46% & 79%) in Tinkanya, Jalkanya and Ratanchura respectively. Most of the soil samples of Jalkanya (62%) and Ratanchura (57%) were found to be neutral in nature. However, Most of the soil samples in Tinkanya (79%) were found to be acidic in nature. As compared to sweet orange plant's optimum requirement, Nitrogen was found to be the most limiting nutrient in all 3 VDCs whereas, Soil pH is found to be the most optimum. The research area was also found to be very deficient in Soil Organic matter. It is therefore, recommended to enhance OM, and N level in the soil to produce quality sweet oranges, which is mandatory to increase the productivity.

# सिन्धुली जिल्लाको जुनार नर्सरीमा बृद्धि प्रोत्साहक तथा जैविक ढुसीनाशक विषादीको रूपमा ट्राईकोडर्मा भिरिडिको प्रयोग

Kailash Pandey, Madhav Dhital, Debraj Adhikari

## शोध-सार

यस अनुसन्धानमा सिन्धुली जिल्लाको पाँच स्थानमा जुनारको बगैँचामा फेद कुहिने, जरा कुहिने तथा गमोसिस रोगको अवस्था अध्ययन, जुनारको बिजु नर्सरीमा ट्राईकोडर्मा भिरिडिको बिऊ उपचारको प्रभाव तथा कलमी नर्सरीमा ट्राईकोडर्मा भिरिडिको माटो उपचारको प्रभावबारे अनुसन्धानात्मक गतिविधिहरू सञ्चालन गरिएको थियो। अध्ययन गरिएका पाँच स्थानहरू मध्ये कमलामाई नगरपालिका-३, बाटो निगाले क्षेत्रमा सबैभन्दा बढि रोग लागेका बोटहरू पाईयो भने रोगको सघनतामा यी स्थानहरूको बीचमा कुनै भिन्नता देखिएन। बिजुको तुलनामा कलमी बोटहरूमा ५६.२६% कम फेद कुहिने, ५५.५५% कम जरा कुहिने तथा ५३.३३% कम गमोसिस रोगको सघनता भएको पाईयो। बिजु नर्सरीमा बिउ उपचारको ९० दिन पश्चात सबैभन्दा बढि बिउ उमारता (८०.३६%) र मूल जराको लम्बाई (१२.६९ सेमी) ३० ग्राम ट्राईकोडर्मा प्रति किलो बिउको उपचारमा पाईयो। सबैभन्दा धेरै द्वितिय जराको संख्या (१०.५), जराको तौल (०.१६७ ग्राम), विरूवाको लचाई (६.१२५ सेमी) र विरूवाको तौल (०.५३५ ग्राम) २० ग्राम उपचारमा पाईयो। सांख्यिकीय विश्लेषण अनुसार यी बृद्धि विकासका मापदण्डहरूमा ३० ग्राम, २० ग्राम र १० ग्राम ट्राईकोडर्माको उपचारमा कुनै भिन्नता नभएको नतिजा प्राप्त भयो। उपचारको मात्राहरूले पातको संख्यामा कुनै भिन्नता नदेखाउने तर सबैभन्दा धेरै क्षेत्रफल (२.४२ सेमी<sup>२</sup>) भएको पात ३० ग्रामको उपचारमा देखियो र यसको नतिजा २० ग्रामको उपचारसँग भिन्न नहुने पाईयो। रोगको सबैभन्दा कम प्रभाव ३० ग्राम को उपचारमा देखियो भने सबैभन्दा बढि रोग सघनता बिउ उपचार नगरिएका विरूवाहरूमा देखियो। विरूवाको बृद्धिका मापदण्डहरू र रोगका मापदण्डहरूको बीचमा विपरित सम्बन्ध हुने पाईयो। कलमी नर्सरीमा माटो उपचारको १०० दिन पश्चात सबैभन्दा बढि स्प्राउट (८१.९९%), द्वितिय जराको संख्या (२२.७५), जराको लम्बाई (४४.५६ सेमी), स्प्राउटको तौल (२.४५ ग्राम), पातको क्षेत्रफल (९.८६ सेमी<sup>२</sup>) ३० ग्राम ट्राईकोडर्मा पाउडर प्रति लिटर मलखादको झोलको उपचारमा पाईयो र सांख्यिकीय विश्लेषणले यसको नतिजा २० ग्राम र १० ग्राम उपचारसँग समान हुने देखियो। सबैभन्दा बढि स्प्राउटको लम्बाई (६.४३ सेमी) ३० ग्राम उपचारमा पाईयो र सांख्यिकीय विश्लेषणले यसको नतिजा २० ग्रामसँग समान हुने देखियो। मृत स्प्राउटको संख्या, जराको मोटाई, जराको तौल र पातको संख्यामा उपचारको कुनै प्रभाव नहुने पाईयो। यस अध्ययनको आधारमा बहुमत बृद्धि विकास र रोग नियन्त्रण मापदण्डमा ३० ग्राम, २० ग्राम र १० ग्राम ट्राईकोडर्माको उपचारको बीचमा भिन्नता नदेखिने तर उपचार नगरीएको र ५ ग्रामको उपचारभन्दा सांख्यिकीय दृष्टिले राम्रो हुने पाइयो। तर केहि मापदण्डहरूमा २० ग्रामले राम्रो प्रभाव देखाएको पाईएको छ। त्यसैले २० ग्राम ट्राईकोडर्माको उपचार (प्रति केजी बीउ वा प्रति लिटर मलखादको झोल) लाई न्यूनतम प्रभावकारी मात्रा मान्न सकिन्छ।

**EFFECT OF DIFFERENT POSTHARVEST TREATMENTS ON  
PROLONGING SHELF LIFE AND MAINTAINING QUALITY OF  
SWEET ORANGE (*Citrus sinensis* Osbeck)**

**Samita Thapa, Saroj Sapkota, Debraj Adhikari**

**ABSTRACT**

A study on “Effect of different postharvest treatments on prolonging shelf-life and maintaining the quality of sweet orange (*Citrus sinensis* Osbeck.)” was conducted during February to April 2019 to evaluate the effect of different postharvest treatments on maintaining quality and shelf life of sweet orange. Laboratory experiment was conducted under completely randomized (CRD) with four replications and five treatments (T1= Aloe vera gel @100%, T2= Paraffin wax @100%, T3= Corn Starch @4%, T4=Tragacanth Gum @4%, T1=Control i.e. untreated fruits). Data were recorded in every 5 days interval till 40<sup>th</sup> day. Minimum percentage pf PLW was observed in the fruits treated with paraffin wax (5.83% in 40<sup>th</sup> day) which was statistically at par with the findings of all other coated fruits. Corn starch showed minimum shrinkage (4.27%) which was statistically at par with Paraffin wax (100%) and tragacanth gum (4%). Wax treated fruits recorded the maximum juice recovery percentage (31.43%) whereas the minimum juice recovery percentage (27.81%) was observed in control fruits. The control fruits (untreated) showed the maximum TSS (15.03° brix) which was statistically at par with Aloe Vera and Corn starch. Higher acidity was found in the fruits treated with Aloe Vera (100%) (0.917) which was statistically par with corn starch (4%) and tragacanth gum (4%). The marketability value of tragacanth gum treated fruits was reported to be maximum (4.445). Minimum disease index (2.25) was observed in the fruits treated with Aloe vera gel which was statistically at par with tragacanth gum and corn starch treated fruits whereas postharvest life was found maximum (69 Days) in fruits treated with Aloe vera (100%) while it was only 46 in control fruits. Thus, the tragacanth gum @4% was better for maintaining quality and prolonging the shelf life of sweet orange at the ambient room condition.

# STUDY OF CHINESE CITRUS FLY (*Bactrocera minax* Enderlein) PUPAE IN SWEET ORANGE (*Citrus sinensis* Osbeck) ORCHARDS OF SINDHULI, NEPAL

Ranju Thapaliya, Ananta Mani Bhattarai, Debraj Adhikari

## ABSTRACT

A research project on study of pupae of *Bactrocera minax* was conducted from 20<sup>th</sup> of Magh to 16<sup>th</sup> of Baisakh. An extensive survey was undertaken to identify the percentage fruit loss and management practices used by the farmers. The survey was undertaken in four different location of Golanjor Rural municipality ward no.5. From the surveyed data, there was more number of household which had 81-100% fruit loss (16) and more household which performed deep burry and bagging (35%) to manage the fallen fruits. For the collection of pupae, household with different percentage fruit loss was taken as treatments: i) 0-20% fruit loss, ii) 21-40% fruit loss, iii) 41-60% fruit loss, iv) 61-80% fruit loss and v) 81-100% fruit loss and replication of four orchards. The high population of the pupa was found to be directly proportional to the damage extent found in field where the pupal population was high in orchard 81-100% fruit loss with average mean 32.50 followed by 61-80% fruit loss with average mean 18.00, 41-60% fruit loss with average mean 13.75, 21-40% fruit loss with average mean 11.50 and least in 0-20% fruit loss with average mean 7.25. Completely Randomized Design (CRD) was undertaken for further experiment after collection of the pupae. The total emergence rate was high in 81-100% fruit loss (mean=19.50) and least in 0-20% fruit loss (mean=6). The female population was comparatively high in 81-100% fruit loss (mean=9.75) and least in 0-20% fruit loss (mean=3). Likewise, male population was high in 81-100% fruit loss (mean=9.75) and least in 0-20% fruit loss (mean=3). The sex-ratio of *B. minax* was found to be 0.93. Mortality rate of the pupae was very high in 81-100% fruit loss (52%) followed by 61-80% fruit loss (22%), 41-60% fruit loss (11%), 21-40% fruit loss (10%) and least in 0-20% fruit loss (5%). On 16<sup>th</sup> of Baisakh there was high emergence of adult in 41-60% fruit loss (5.75) followed by 81-100% fruit loss (5.50), 61-80% fruit loss (3.25), 21-40% fruit loss (2.50) and least in 0-20% fruit loss (0.50). As a result, there were more households which had high level of incidence of *B. minax* and also more pupal population, male and female population and mortality rate was found in 81-100% fruit loss. For this, farmers should perform proper management practices and daily inspection of orchard should be done.

## जुनार उत्पादनको आर्थिक विश्लेषण: सिन्धुली जिल्ला, नेपालको सन्दर्भ

महेश तिमिल्सिना र प्रा. जय प्रकाश दत्त

नेपालमा सुन्तलाजात उत्पादनको लागि राम्रो सम्भावना भएपनि केही बाधाहरु रहेका छन्, जसलाई सम्बोधन गरिनु पर्नेछ। जुनारको उत्पादन अर्थशास्त्र र जुनार उत्पादनमा असर पार्ने मुख्य समस्याहरु पहिचान गर्न सिन्धुली जिल्लाका बाशेश्वर र रतनचुरा गाउँको १२० जुनार उत्पादक घरधुरीमा जो कोही छनौट हुने नमुना विधि मार्फत पुर्व परिक्षण अन्तर्वाता तालिका, लक्षित वर्ग छलफल, प्रत्यक्ष अवलोकन र मुख्य जानकारहरुसँगको अन्तर्वार्ता साथसाथै कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयका प्रकाशन र लेखहरु, राष्ट्रिय सुन्तलाजात विकास कार्यक्रम, राष्ट्रिय सुन्तलाजात अनुसन्धान कार्यक्रम, जिल्ला कृषि विकास कार्यलय, प्रधानमन्त्री कृषि आधुनिकिकरण परियोजनाका प्राथमिक र सहायक तथ्यांकहरु स्रोतको रूपमा प्रयोग गरी यो अनुसन्धान गरिएको थियो। तथ्यांकहरुको विश्लेषण स्टाटा, एम.एस.एक्सेल, वर्णात्मक तथ्यांक विधि, कब डग्लास उत्पादनफलन, अनुक्रमण विधिहरु प्रयोग गरी गरिएको थियो। यस अध्ययनमा, औसत जुनार उत्पादन हुने क्षेत्रफल ४.९२ रोपनी, औसत विरुवाको संख्या २१ प्रति रोपनी र औसत उत्पादन ४८२.६७ के.जी. प्रति वर्ष प्रति रोपनी पाइयो। औसत कुल सिमान्त आय १२५१८ रुपैयाँ प्रति रोपनी पाइयो। जुनार बेचेर आउने औसत आय १७१५१ रुपैयाँ प्रति रोपनी प्रति वर्ष पाइयो। विस्तारित कब डग्लास उत्पादन फलनमा कुल आमदानीसंग ज्यामी ज्याला र अन्य समाविष्ट खर्चको सकारात्मक र उलेखनीय सम्बन्ध देखियो भने मलखादमा लाग्ने खर्च नकारात्मक र उलेखनीय देखिएन। उत्पादनमा प्राप्ति ०.८४६ आयो जसले घट्टो क्रममा उत्पादनमा प्राप्ति जनाउँछ। उपयोग प्रभावकारिता मानले ज्यामीमा लाग्ने लागत र अन्य खर्चमा लाग्ने सोतहरुको कम उपादेयता रहेको पाइएकोले किसानलाई राम्रो उत्पादन र आमदानी लिन लागत वृद्धि गर्न (ज्यामी खर्चमा ८०.९२ प्रतिशत र अन्य लागतमा ९४.९४ प्रतिशत) सुभाइयो। लाभ लागत अनुपात ३.७२ पाइयो। खोज गरिएको क्षेत्रमा जुनार उत्पादन समस्याहरुमा रोग किरा समस्या, बजार सम्बन्धित समस्या, कृषि सामाग्रीको अपर्याप्तता, ज्यामी अभाव र प्राकृतिक प्रकोप रहेको पाइयो। अध्ययनबाट समग्रमा जुनार उत्पादन नाफामुलक देखिएपनि श्रम लागत घटाउन सकिने प्रविधि विकास गरिनु र उत्पादनको उचित मुल्यले किसानलाई जुनार खेतीमा आकर्षण गर्ने निष्कर्ष निकालियो।

## अनुसूची ९ : अनुदानका कार्यक्रमका लाभग्राहीहरूको विवरण

### क) ठुला अनुदानका कार्यक्रमहरूका लाभग्राहीहरू

क्र. सं.	अनुदानको विवरण	अनुदानग्राही समूह/सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	बाली/पशुवस्तु	क्षेत्रफल/संख्या	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वलगानी	उपलब्धी (आम्दानी/क्षेत्रविस्तार/उत्पादन..आदि सहित)
१	प्रतिफलमा आधारित प्रोत्साहन अनुदान वितरण गरि कृषकहरूलाई क्षेत्र विस्तारको लागि थप प्रोत्साहन गर्ने।	जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति मार्फत १२७८ जुनार कृषकले (जुनार कृषक परिचय पत्रको आधारमा)	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	गोविन्द बहादुर लुङ्गेली, संयोजक	९८४०५ ८२११६	जुनार	३७७ हेक्टर	०००००२६	०००००२६	०	१५ बोट भन्दा बढी हुने कृषकले मात्र अनुदान रकम प्राप्त गर्ने भएकाले कृषकहरू जुनारको थप क्षेत्रविस्तार गर्न प्रोत्साहित भएका जसले गर्दा आगामी वर्ष सिन्धुली जिल्ला जुनार सुपरजोन क्षेत्रभित्र जुनारको क्षेत्रफल अझ बढ्न गई उत्पादनमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने।
२	स्वैक्षिक चकलाबन्दी र लीजमा जुनार खेती विस्तार गर्न सहयोग गर्ने।	महाभारत कृषक सहकारी संस्था	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	चुंडाराज शर्मा	९८४४०९ २३१९	जुनार	२० हेक्टर	०००२४०८	००'००००२४	०००२४०८	२० हेक्टर थप क्षेत्रफलमा जुनार रोपिएको जसले गर्दा वि पी राजमार्ग आसपासका क्षेत्रहरूमा समेत जुनार वृक्षारोपण हुन गई कृषि पर्यटनको क्षेत्रमा टेवा पुग्ने। जुनारको उत्पादनमा केही वर्षको अन्तरालमा प्रत्यक्ष रूपमा सकारात्मक असर पर्ने।

क्र. सं.	अनुदानको विवरण	अनुदानप्राप्ती समूह/सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	बाली/पशुवस्तु	क्षेत्रफल/संख्या	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वलगानी	उपलब्धी (आम्दानी/क्षेत्रविस्तार/उत्पादन..आदि सहित)
३	स्कून्हाउसमा जुनार विरवा उत्पादन नर्सरी स्थापना गर्ने।	तिनपाते फलफूल नर्सरी फर्म	तिनपाटन-७, तोश्राम खोला	पुन मंश्राप्ती	९८४४१४ ३२४३	जुनार	१ वटा	४८.८५०४४०४	००.००६०४	४८.८५०४४०४	तोश्रामखोलालगायत हुँडभञ्ज्याङ्ग क्षेत्र तथा जुनार सुपरजोन बाहिरका क्षेत्रहरुमा समेत गुणस्तरीय जुनार विरवा उत्पादन गर्न सहयोग पुग्ने। अबको दुईवर्षभित्र करिब वार्षिक १० हजार विरवा उत्पादन गर्न सकिने।
४	पोष्ट हार्भेष्ट सेन्टर स्थापना सहयोग (पोष्ट हार्भेष्ट सेवा)	जुनार सुपरजोन सञ्चालक समिति	गोलन्जोर-५, रतनचुरा	गोविन्द बहादुर लुङ्गेली, संयोजक	९८४०५८ २११६	जुनार	१ वटा	४.८३३५३६६	०.००००४४	४३.३५६६	जुनार फल टिपेपछि बजारीकरण नगदासम्मको लागि चाहिने भण्डारण, तौलिने मेसिन, प्याकेजिङ गर्ने कार्टुन तथा ढुवानीको साधनलगायतका कार्यहरु गरिने। भण्डारण कक्ष, डिजिटल व्यालेन्स तथा सिन्धुलीको जुनारको पहिचान हुने गरि ५ के.जी. को ६६५० र १० के.जी. क्षमताको ३००० वटा कार्टुन छपाई कार्य सञ्चालन भएको।
५	प्राङ्गारिक मल कारखाना स्थापना तथा सञ्चालन (अन्य)	सिन्धुलीगढी बंगुर फर्म	गोलन्जोर-४, तिनकन्या	लाल बहादुर ठाडा	९७४१०६ ०६५० ९८६३३१ ७२५९	जुनार	१ वटा	०.२८४४६०२	०.०००७८६६	०.२८४४६०२	वार्षिक करिब २०० मे ट भर्मिकम्पोष्टको उत्पादन हुने र त्यसको प्रयोगबाट जुनारमा खाद्यतत्व व्यवस्थापन गर्न महत्वपूर्ण योगदान हुने

क्र. सं.	अनुदानको विवरण	अनुदानप्राही समूह/सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	बाली/पशुवस्तु	क्षेत्रफल/संख्या	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वतगानी	उपलब्धी (आम्दानी/क्षेत्रविस्तार/उत्पादन..आदि सहित)
६	जुनार प्रशोधन उद्योग स्थापना (अन्य)	लता एग्रो फर्म	गोलन्जोर-३, रवालटार	विनिता भुजेल	९८४४०४ ५९६४	जुनार	१ वटा	४७.३६७८४६६	००.००४७८८	४७.३६७८४६६	जुनार फल पाइने सिजनमा जुनारका विभिन्न फ्रेस तथा प्रशोधित खाद्य पदार्थहरुको उत्पादन हुने जसले गर्दा जुनार कृषकहरु तथा उपभोक्ताहरु लाभान्वित हुने तथा जुनारको मूल्य अभिवृद्धि गराउन सहयोग हुने।
७	आधुनिक जुनार एग्रोमार्ट स्थापना तथा सञ्चालन न.पा. र जुनार विकास संघको सहकार्यमा (अन्य)	जिल्ला जुनार उत्पादक सहकारी संघ	कमलामा ई न.पा.-६, सिन्धुलीमा ढी	निर्मला कुमार रम्तेल	९८५४०४ ९२५९	जुनार	१ वटा	१२५६०६८	००.१८६१६७६	०००७३५	एग्रोमार्टको स्थापनापश्चात् जुनारका विभिन्न उत्पादनहरु एकैस्थानमा ठूलो परिमाणमा उपलब्ध हुने। यसले जुनार कृषकहरुलाई बजारीकरणमा सहयोग पुग्ने साथै उपभोक्ताहरु पनि लाभान्वित हुने। जुनारको मूल्य अभिवृद्धि गराउन सहयोग हुने।

## ख) साना सिंचाई

साना सिंचाई निर्माण तथा मर्मत संभार कार्यक्रम जम्मा लक्ष्य ५० वटा, सम्पन्न भएका योजनाहरू जम्मा ५२ वटा

क्र. सं.	अनुदानग्राही समूह/सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	निर्मित संरचना	सिंचाई पुग्ने जुनार बोट	क्षेत्रफल रोपनीमा	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वलगानी
१	माहाभारत मिश्रित जुनार बगैचा फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर गा.पा.-५, चिसापानी	बुद्धि बहादुर पाल्पाली	९८५१० ९४९२९	ट्याङ्की	१२०	६	२२०७३१	१५००००	७०७३१
२	सुनौलो विहानी उन्नत पशु तथा कृषि फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५, नयाँखर्क	अम्बरद्विप वि.क.	९८४१९ ६१४९३	ट्याङ्की	१२०	६	१६९७८४	१४००००	२९७८४
३	ललित कृष्ण जुनार उत्पादन कृषि फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५, हिदिङ	डम्बर विक्रम बस्नेत	९८४४२ २३८१९	ट्याङ्की	२८०	१४	२२२१५९	१५००००	७२१५९
४	भुजेल जुनार अर्गानिक कृषि फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५, नयाँखर्क	डिल्ली बहादुर भुजेल	९८६४० ४६३११	इन्टेक	२६०	१३	१७०७७९	१४००००	३०७७९
५	अभियान कृषि फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५, रतनचुरा	चन्द्र कला श्रेष्ठ	९८४४४ ०३८०६	इन्टेक	४५००	३००	२७४९७३	१५००००	१२४९७३
६	चिसापानी कृषक समूह	गोलन्जोर गा.पा.-५, चिसापानी	जसोदा देवि थापा	९८८०५ ८७३७३	इन्टेक	१०००	५०	२०३८६३	१५००००	५३८६३
७	खोक्लिङ टापु पशु बाखा पालन तथा फलफूल खेति	गोलन्जोर गा.पा.-४, खोक्लिङ	लोकेश्वर ठकुरी	९८४१८ ३९७८०	ट्याङ्की	९००	४५	४६५४०९	१५००००	३१५४०९
८	जानकी जुनार सुन्तला तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४, खोक्लिङ	चुक्ता बहादुर थापा मगर	९८४११ ६२९२३	इन्टेक	४८०	२४	२१४२४०	१५००००	६४२४०
९	खिल अर्गानिक तरकारी खेति	गोलन्जोर गा.पा.-५, नयाँखर्क	खिल कुमार भुजेल	९८६४१ ४१४५२	ट्याङ्की	१८०	९	१६९७८४	१४००००	२९७८४

क्र. सं.	अनुदानग्राही समूह/ सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	निर्मित संरचना	सिचाई पुग्ने जुनार बोट	क्षेत्रफल रोपनीमा	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वलगानी
१०	अमृत जुनार उत्पादन कृषि सहकारी	गोलन्जोर गा.पा.-४, तिनकन्या	तिर्थ बहादुर गुरुङ	९८४१९ ७१६१७	ट्याङ्की	९००	४५	२०४१९१	१५००००	५४१९१
११	मनिता एण्ड ममता जुनार कृषि फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४, तिनकन्या	बेलमाया आले मगर	९७४४० ९३३८७	ट्याङ्की	३००	१५०	४०८७५३	१५००००	२५८७५३
१२	भुमेशान फलफूल तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४, आलेगाँउ	ओम बहादुर ठाडा मगर	९८६५४ ८९०४९	इन्टेक	१६०	८	१४७५७६	१२००००	२७५७६
१३	पाटनदेवि जुनार तथा सुन्तला फर्म	गोलन्जोर गा.पा. ४, तल्लो आलेगाँउ	कृष्ण बहादुर थापा मगर	९८६१८ ५२४४०	ट्याङ्की	१६०	८	१५३२२७	१२००००	३३२२७
१४	बालालहरी जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४, तिनकन्या	पुर्ण बहादुर ठाडा मगर	९८६४५ ४०७४५	इन्टेक	२२०	११	१५३६७८	१२००००	३३६७८
१५	रिजन पोल्ट्री फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५, खनियाखर्क	दिनेश तोलाङ्गे	९८४१० ३२१०१	पाइप	९८०	४९	१६९३१९	१४००००	२९३१९
१६	पि.एम.पोल्ट्री फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५, खनियाखर्क	प्रकाश मंभ्राती	९८४९३ ३०६५५	ट्याङ्की	१५००	७५	१९३९८८	१५००००	४३९८८
१७	पञ्चवती जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४, माथिल्लो आले	बेग बहादुर गौदासे	९८४४० ८१८१७	इन्टेक	२८०	१४	२६१८३१	१५००००	१११८३१
१८	प्रगति तथा जुनार तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा. ४, तल्लो आलेगाँउ	सुनिता ठाडा मगर	९८४४० ८५७१९	पोखरी	७००	३०	१७००७६	१२५०००	४५०७६
१९	जुनार बोट फलफूल तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४, तिनकन्या	खड्ग बहादुर आले		पोखरी	२८०	१४	१६५९४५	१२००००	४५९४५
२०	आले जुनार फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४, तिनकन्या	भेष बहादुर आले मगर	९७४०७ ०२७१	ट्याङ्की	१२०	६	१६५९४५	१२००००	४५९४५

क्र. सं.	अनुदानग्राही समूह/ सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	निर्मित संरचना	सिचाई पुग्ने जुनार बोट	क्षेत्रफल रोपनीमा	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वलगानी
२१	विनिता अर्गानिक तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ५, नयाँखर्क	विनिता भुजेल	९८६९७ ९६१०९	ट्याङ्की	१६०	८	१६९७८४	१४००००	२९७८४
२२	देउराली फलफूल तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ५, छबिस	सवित्रा थापा	९८४४० ५८८२९		८००	४०	१६८२६१	१४००००	२८२६१
२३	रातमाटे जुनार फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ५, नयाँखर्क	अम्बरदिप थापा	९८५१२ ३३४०१		२००	१००	१७६४१५	१५००००	२६४१५
२४	विकु जुनार तथा नर्सरी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ६, नाकाजोली	विर बहादुर मगर	९८४४१ ९७४९८	R.c.c ट्याङ्की	२४०	१२	१९७४५८	१५००००	४७४५८
२५	दिभास्ना जुनार सुन्तला नर्सरी	गोलन्जोर गा.पा.- ६, नाकाजोली	दिनेश कोइराला	९८४४० ९५४५०	ट्याङ्की/ इन्टेक	६००	३०	१८०४४१	१५००००	३०४४१
२६	भुवनेश्वरी एरिकृत उन्नत फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ५	कृष्ण कुमार थापा	९८५४० ४२५५६	पोखरी ट्याङ्की	५००	२५	१६९७८४	१४००००	२९७८४
२७	मोहन अर्गानिक फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ५	मोहन भुजेल	९८४५२ ४१०४५	पोखरी ट्याङ्की	५००	२५	१३५८४७	११००००	२५८४७
२८	सिन्धुली कृषि फर्म नेपाल	गोलन्जोर गा.पा.- ५, विजयछाप	विजय श्रेष्ठ	९८४४० ८१५४८	ट्याङ्की	४००	२०	२१३९३३	१५००००	६३९३३
२९	प्रगतिशिल जुनार उत्पादन कृषि सहकारी	गोलन्जोर गा.पा.- ४	लाल बहादुर श्रेष्ठ	९८४०७ ५९००	ट्याङ्की	७४०	३७	१७९२१७	१५००००	२९२१७
३०	नमुना जुनार फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ४	यमराज ठाडा मगर		ट्याङ्की	७००	३०	१७६१२५	१४५०००	३११२५
३१	कालिका देवि माछा पालन फर्म	गोलन्जोर गा.पा.- ४	छन्द्र बहादुर सुनारी	९८६१९ २४६४५	पाइप	६०००	३००	१३९२१८	११५०००	२४२१८

क्र. सं.	अनुदानग्राही समूह/ सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	निर्मित संरचना	सिंचाई पुग्ने जुनार बोट	क्षेत्रफल रोपनीमा	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वलगानी
३२	सेतिदेवि जुनार तथा तरकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-४	दान बहादुर थापा मगर	९८६४५ ०७५३३	R.C.C ट्याङ्की	७६०	३८	२२६९७४	१५००००	७६९७४
३३	श्री महाभारत अर्गानिक फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५	डम्बर बहादुर थापा	९७४४० ५४२४३	ट्याङ्की	१४०	७	१६९७८४	१४००००	२९७८४
३४	अखण्डज्योति गाई फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५	तिलक बहादुर थापा	९८४४० ४०३५७	ट्याङ्की	७८०	३९	१७०७७९	१४००००	३०७७९
३५	हिमकुण्ड जुनार कृषि फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५	एक विक्रम थापा	९८१९८ ८७२२४	ट्याङ्की	२४०	१२	१६९७८४	१४००००	२९७८४
३६	मध्य पहाडी जुनार कृषक समूह	तिनपाटन-७, तोश्रामखोला	पुन मंश्यात्री	९८४४१ ४३२४३		५००	३३	२३२१२३	१५००००	८२१२३
३७	पहाडी फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर गा.पा.-५	चुडाराज शर्मा	९८४४० ९२३१९		१००	५	१५४९२४	१३००००	२४९२४
३८	हरियाली फलफूल विकास कृषक समूह	गोलन्जोर गा.पा.-४	उषा कुमारी ठकुरी	९८६५८ ८९५१५	ट्याङ्की	१००	५	२२९२२१	१५००००	७९२२१
३९	लता एग्रो फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-३	विमला भुजेल	९८४४२ ५३७८०	ट्याङ्की	१२०	६	२००८५१	१५००००	५०८५१
४०	धोविखोला सिंचाई जल उपभोक्ता समिति	सुनकोसी-७, मझुवा	यज्ञ बहादुर आचार्य	९८४४० ४५७७८	इन्टेक	५००	१८०	२००६६५	१५००००	५०६६५
४१	सुमित्रा फलफूल नर्सरी	गोलन्जोर गा.पा.-५, हिदिङ	रमेश थापा	९८४९० ०४९००	इन्टेक	४००	२००	२१७९३६	१५००००	६७९३६
४२	निरज अर्गानिक तरकारी खेति फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५, नयाँखर्क	कल्पना भुजेल	९८४४० ९२७१८		१५०	१४५	२१७२५७	१५००००	६७२५७

क्र. सं.	अनुदानग्राही समूह/ सहकारी/उद्यमीको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं.	निर्मित संरचना	सिचाई पुग्ने जुनार बोट	क्षेत्रफल रोपनीमा	कुल लगानी	अनुदान रकम	स्वलगानी
४३	सल्लेरी कृषि सहकारी समूह	सुनकोसी-७, मझुवा	यज्ञ बहादुर आचार्य	९८४४० ४५७७८	इन्टेक	१०००	२५४	१९०९९१	११००००	८०९९१
४४	राजकुमार फलफूल नर्सरी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५	राज कुमार थापा	९८४४० ४३५४२	ट्याङ्की	१२००	४०	२०२७२९	१५००००	५२७२९
४५	स्वच्छ हरियाली कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	लाल बहादुर ठाडा	९७४१० ६०६५०	इन्टेक	६०००	३००	२०५६७७	१५००००	५५६७७
४६	बाटोनिगाले जुनार उत्पादन कृषि सहकारी समूह लि.	क.न.पा.-३	लालकाजी श्रेष्ठ	९८४४० ९२११०	इन्टेक	६००	३०	१९९२४५	१५००००	४९२४५
४७	कुमार जुनार कृषि सहकारी फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-५ नयाँखर्क	कुमार लाल श्रेष्ठ	९८४४० ९४५८२	ट्याङ्की	२००	१०	२०२७२९	१५००००	५२७२९
४८	आधुनिक जुनार उत्पादन कृषि सहकारी	गोलन्जोर गा.पा.-२	यादव थापा	९८४४२ ५४०२६	ट्याङ्की	२००	१०	१७८१५९	१५००००	२८१५९
४९	कोपिला जुनार उत्पादन कृषि सहकारी संस्था लि.	गोलन्जोर गा.पा.-४	यम बहादुर सिलाजी	९८४४२ ०००६६	इन्टेक	९७५	६५	२१७८८०	१५००००	६७८८०
५०	पाँचाणप माहाभारत कृषक सहकारी	गोलन्जोर गा.पा.-१	कुल बहादुर राना मगर	९८६०९ ३९५०७	ट्याङ्की	८००	४०	२२८७२८	१५००००	७८७२८
५१	फूलबारी जुनार विकास कृषक समूह	गोलन्जोर गा.पा.-२	फत्त बहादुर थापा	९८६९५ ७९९५१	ट्याङ्की	१००	१०	१९६४८०	१५००००	४६४८०
५२	वित्तियोर कृषि उपभोक्ता सहकारी समूह फर्म	गोलन्जोर गा.पा.-२	यम बहादुर ठकुरी	९८४४० ४९५८७	पाइप	१००	१०	३१५६२४	१५००००	१६५६२४
<b>साना सिचाईको कुल जम्मा</b>										
						३९२४५	२९४३	१०५४१२७४	७३८५०००	३१५६२७४

ग) ५० हजार भन्दा कम अनुदान

कार्यक्रमको नाम	कार्यक्रम सञ्चालन हुने क्षेत्र	अनुदान रकम	सेवाग्राही संख्या	उपलब्धी क्षेत्रफल/ उत्पादन/उत्पादकत्व वृद्धि
भकारी सुधार कार्यक्रम	जुनार सुपरजोन क्षेत्रभरि	२१६१०००.	१८१	१८१ घरधुरी जुनार कृषक लाभान्वित भएको र जुनारमा प्रयोग हुने मलको गुणस्तरमा वृद्धि हुने। पशुमूत्रको प्रयोगले बालीलाई थप मात्रामा नाइट्रोजन प्राप्त हुने। मललाई वर्षाको भेला र घामबाट जोगाउने भएकाले खाद्यतत्वको चुहावटमा कमी आउने।
५० प्रतिशत अनुदानमा साना मेसिनरी तथा औजार उपकरण वितरण कार्यक्रम	जुनार सुपरजोन क्षेत्रभरि	६४१३१९.	४९	जुनार कृषक/समूह/सहकारी/उद्यमी गरि जम्मा ४९ रहेका जसले उत्पादन देखि बजारसम्म आवश्यक पर्ने विभिन्न साना औजार उपकरणहरू प्राप्त गरेका।

घ) भकारी सुधार

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
१	लाल काजी श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०९२११०	३	२००	१५०००	१२९६०
२	देवि कुमारी हायू	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४०९४९४३	२	५	१००००	८६४०
३	ललिता श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८१६८६३०५७	२	२५	१००००	८६४०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
४	बल बहादुर श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४२८७४७२८	४	३३	२००००	१७२८०
५	पदम बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८०८६९८७६८	३	१००	१५०००	१२९६०
६	बलराम गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८६४२०८८८९	२	९०	१००००	८६४०
७	मंगल बहादुर तामाङ्ग	गोलन्जोर गा.पा-५	९६१४८८३९६९	८	१५०	४००००	३४५६०
८	रितु विक्रम बस्नेत	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४३९२२९९१	४	३००	२००००	१७२८०
९	शिव बहादुर बस्नेत	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०८२७३६	४	४५०	२००००	१७२८०
१०	पदम बहादुर बुढाथोकी	गोलन्जोर गा.पा-५	९८६२१८५६६३	४	५५	२००००	१७२८०
११	कृष्ण थापा मगर	गोलन्जोर गा.पा-४	९८६१८५२४४०	९	३५०	४५०००	३८८८०
१२	कविता बस्नेत	गोलन्जोर गा.पा-५	९६१९४४६११७	२	३००	१००००	८६४०
१३	टुक बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४४४५७४८४	२	२२	१००००	८६४०
१४	अम्रेश बस्नेत	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४२०६४४८	४	२००	२००००	१७२८०
१५	रत्न बहादुर बस्नेत	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४१५६८६०	४	४००	२००००	१७२८०
१६	राम कुमार श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४१०५४६११	४	१००	२००००	१७२८०
१७	जानुका कुमारी श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४१९७३२७	२	५०	१००००	८६४०
१८	नारदकाजी श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४३६३४३७८	३	५९	१५०००	१२९६०
१९	कृष्णकाजी श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८१२००६५७३	२	१०	१००००	८६४०
२०	गोरख बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८०९६०६१९९	२	१६०	१००००	८६४०
२१	राजन प्रसाद अधिकारी	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०९५२७७	२	५०	१००००	८६४०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
२२	विष्णु बहादुर विशङ्खे	कमलामाई न.पा.-३	९८१२०९८९२०	२	३४	१००००	८६४०
२३	भुप्रेन्द्र थापा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४०९२५५२	१		५०००	४३२०
२४	केदार थापा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८०९६९८४१२	१		५०००	४३२०
२५	रंगिला श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८१४२७७३२०	७	५	३५०००	३०२४०
२६	देविलाल श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४२५३९६९	२		१००००	८६४०
२७	मन कुमारी हायू	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८१६४२२७८	५	१०५	२५०००	२१६००
२८	रुद्र नारायण श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४१४७२६८	६		३००००	२५९२०
२९	पृथ्वी नारायण श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४१४७२६८	२		१००००	८६४०
३०	समर बहादुर खत्री	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८१९७९११७३	३		१५०००	१२९६०
३१	इन्द्र बहादुर थापा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९७१४४९५५२२	७	१०	३५०००	३०२४०
३२	खिल नाथ सापकोटा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४०९२४५१			०	०
३३	सूर्य बहादुर थापा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८६४०२९००६	३		१५०००	१२९६०
३४	कुल बहादुर श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८६४२७१२४४	४		२००००	१७२८०
३५	नर बहादुर जोगी	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८२४८८६९०५	२		१००००	८६४०
३६	गंगा लाल श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८६५१५७२३९	१		५०००	४३२०
३७	टिकामाया थापा मगर	गोलन्जोर गा.पा.-४	९८४४४२२०३६	८		४००००	३४५६०
३८	सुशिला कुमारी पुलामी	गोलन्जोर गा.पा.-४	९८४०७०१४४४	९	५०	४५०००	३८८८०
३९	दिपक कुमार नेपाली	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८६९३२७५५४	३		१५०००	१२९६०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
४०	हेम विक्रम थापा मगर	गोलन्जोर गा.पा-४	९८४४१४७१२८	९	६५	४५०००	३८८८०
४१	इन्द्र बहादुर पुर्वछाने	गोलन्जोर गा.पा-४	९८६२६२६०१५	१३	४०	६५०००	५६१६०
४२	ध्रुव बराल	गोलन्जोर गा.पा-५		६		३००००	२५९२०
४३	बेग बहादुर आले मगर	गोलन्जोर गा.पा-४	९८६१८२५९२५	५	६०	२५०००	२१६००
४४	मोहन बहादुर आले मगर	गोलन्जोर गा.पा-४	९८४४५२४०२३	२	६०	१००००	८६४०
४५	इन्द्र बहादुर आले मगर	गोलन्जोर गा.पा-४		१५	५०	७५०००	६४८००
४६	रुद्र बहादुर थापा	गोलन्जोर गा.पा-४	९८४९२९५५४३	३	५०	१५०००	१२९६०
४७	टिका माया आले मगर	गोलन्जोर गा.पा-४	९८६४०३६६०३	३	६०	१५०००	१२९६०
४८	बविता ठाडा	गोलन्जोर गा.पा-४	९८६९७७२५९७	३	६०	१५०००	१२९६०
४९	गिता कुमारी थापा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०८५५९०	४	४००	२००००	१७२८०
५०	दाल कुमारी पूलामी	गोलन्जोर गा.पा-४	९८६१६५३५८४	८	३०	४००००	३४५६०
५१	रहल माया आले	गोलन्जोर गा.पा-४	९८४४४६३८०८			०	०
५२	बुधमाया हापू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८०७६३८१२४	३	१५०	१५०००	१२९६०
५३	नवराज बुढाथोकी	गोलन्जोर गा.पा-५	९८६४१४१२०१	२		१००००	८६४०
५४	सरिता कुमारी अधिकारी	गोलन्जोर गा.पा-५	९८०७८४६८३८	२	१००	१००००	८६४०
५५	सारदा थापा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०८५१६३	६	७०	३००००	२५९२०
५६	खड्ग प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०९५५७५	५	४०	२५०००	२१६००
५७	इच्छा कुमारी खड्का	कमलामाई न.पा.-३	९८६३९४३८४५	७	४५	३५०००	३०२४०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठिमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
५८	विष्णु प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९६१४८८३४४३	४	१५०	२००००	१७२८०
५९	विमला खड्का	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४९७७५३९४	२	२००	१००००	८६४०
६०	धन कुमारी श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा-५	९८६५१२०४४९	३		१५०००	१२९६०
६१	बाबुराम श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा-५	९८२३८२८२४३	३		१५०००	१२९६०
६२	विनुता हायू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८६५८८९६४९	९		४५०००	३८८८०
६३	ढल केसर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९६१९५८६०२०	३		१५०००	१२९६०
६४	फुलमाया श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०९४९८२	४	५०	२००००	१७२८०
६५	गणेश बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०९४९८२	३	६०	१५०००	१२९६०
६६	बेत कुमारी श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८१७८८९८०२	२	६०	१००००	८६४०
६७	पूर्ण बहादुर ठाडा मगर	गोलन्जोर गा.पा-४	९७४४०४३७०८	१०	२५०	५००००	४३२००
६८	दिपक विश्वकर्मा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८१९६६८१५५६	३	२५०	१५०००	१२९६०
६९	भक्त बहादुर बुढाथोकी	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४२५१२८५	७	८	३५०००	३०२४०
७०	भिम बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८००८१५८५४	४	३०	२००००	१७२८०
७१	चेत प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०९२४१३	३	८०	१५०००	१२९६०
७२	तारदेवी गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८४४३९७७६६	३	३५	१५०००	१२९६०
७३	गंगालाल गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०९२४०९	२	१०	१००००	८६४०
७४	हेम प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८६१६०५८०१	२	७०	१००००	८६४०
७५	कृष्ण प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९६१५३२३४७३	४	५०	२००००	१७२८०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
७६	राम प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९६१४८८३४४३	२	३०	१००००	८६४०
७७	विष्णुमाया थापा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४५६१७०९	५	७०	२५०००	२१६००
७८	भिमा कुमारी हायू	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८०४८४६४६५	२	४००	१००००	८६४०
७९	प्रेम बहादुर थापा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८०७६३८८१२	२		१००००	८६४०
८०	विमला दमाई	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८१४८०१८०७	५	१००	२५०००	२१६००
८१	गणेश प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८४४२५३४८८	२	५०	१००००	८६४०
८२	सूर्य प्रसाद गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९६१४७०११६०	४	१२	२००००	१७२८०
८३	सरिता कुमारी हायू	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८०८८६०१५२	५		२५०००	२१६००
८४	भक्त कुमार थापा	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४९७७५३९४	३	३००	१५०००	१२९६०
८५	अमृत बहादुर साकी	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८६१८२५६४४	२	१००	१००००	८६४०
८६	राज कुमार श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-३	९८४०५४०६३७	५	१००	२५०००	२१६००
८७	श्याम कुमार रस्तेल	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४१७३६७७	५		२५०००	२१६००
८८	प्रमिला राई	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८६५४२२१०२	८	२०	४००००	३४५६०
८९	मन्जु हायू	गोलन्जोर गा.पा.-५	९६१४७८२५६०	७	१५	३५०००	३०२४०
९०	राज कुमार कार्की	सुनकोशी गा.पा.-७	९८४४२५१७५८	१	३५	५०००	४३२०
९१	अर्जुन कार्की	सुनकोशी गा.पा.-७	९८४४५९५४६८	४	३४	२००००	१७२८०
९२	रन्जु कुमारी हायू	कमलामाई न.पा.-३	९८४०७०१२९७	२	६	१००००	८६४०
९३	धन कुमारी आचार्य	सुनकोशी गा.पा.-७	९८४४०९६१८६	४	२५	२००००	१७२८०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
९४	दिल कुमार कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८६१२८३५७२	४	१२	२००००	१७२८०
९५	तिर्थमाया घिसिङ्ग	सुनकोशी गा.पा-७	९८६४२१२१५८	२	१०	१००००	८६४०
९६	बलराम गौतम	कमलामाई न.पा.-३	९८६४२०८८८९	२	९०	१००००	८६४०
९७	राज कुमारी भुजेल	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४४५४६३१	४	५	२००००	१७२८०
९८	रवि वि.क.	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४२१६५६५	१	३	५०००	४३२०
९९	जंग बहादुर कामी	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४३९७७६०	५	२	२५०००	२१६००
१००	निल बहादुर कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४१६२०१२९	५	१२	२५०००	२१६००
१०१	जुद्ध बहादुर राई	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०४२९९५	४	३७	२००००	१७२८०
१०२	उर्मिला सापकोटा	सुनकोशी गा.पा-७	९८०७६१६७७६	१	१	५०००	४३२०
१०३	दुर्गा प्रसाद दाहाल	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४०४४३०७	४	२५	२००००	१७२८०
१०४	भोजराज सापकोटा	सुनकोशी गा.पा-७	९८०७६१६७७६	४	५	२००००	१७२८०
१०५	दुर्गा बहादुर स्याङ्गवा	सुनकोशी गा.पा-७	९८६०८८३५९५	२	४	१००००	८६४०
१०६	राज कुमार कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९७४११९००७६	३	५७	१५०००	१२९६०
१०७	विर बहादुर कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४०४६२९०	३	१२	१५०००	१२९६०
१०८	विष्णु कुमारी कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४१००८६७४	५	७	२५०००	२१६००
१०९	चन्द्र बहादुर बोम्जन	सुनकोशी गा.पा-७	९८४११९५१४८	२	१०	१००००	८६४०
११०	राम कृष्ण कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८६१२८३५७२	२	१०	१००००	८६४०
१११	चुडाराज शर्मा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०९२३१९	४	४५०	२००००	१७२८०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
११२	कृति बहादुर दाहाल	सुनकोशी गा.पा-७	९८४९१०५५०	२	१६	१००००	८६४०
११३	होम बहादुर ठाडा	सुनकोशी गा.पा-७	९८४९१५६९३५	२	५	१००००	८६४०
११४	निर्मला कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८१७६५८६९३	२	७	१००००	८६४०
११५	विनोद कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८६५४२२४९७	२	४०	१००००	८६४०
११६	तिलक बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४९४८२४२८	३	४०	१५०००	१२९६०
११७	चन्द्र बहादुर महत	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४३६५८९५१	२	३	१००००	८६४०
११८	राधादेवि बुढाथोकी	सुनकोशी गा.पा-७	९८६०३५१०९०	३	५	१५०००	१२९६०
११९	विष्णु माया लामा	सुनकोशी गा.पा-७	९८६४२८५९४२	२	२५	१००००	८६४०
१२०	अनिता कुमारी घलान	सुनकोशी गा.पा-७	९८१६८२२२३८	४	५	२००००	१७२८०
१२१	फुल कुमारी स्याङ्गवा	सुनकोशी गा.पा-७	९८६०४२४३८०	३	४	१५०००	१२९६०
१२२	मदन बहादुर भुजेल	सुनकोशी गा.पा-७	९७४४०२२९५३	२	३४	१००००	८६४०
१२३	अर्जुन राय क्षत्री	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४०७५४१४	२	१५	१००००	८६४०
१२४	हस्त बहादुर थापा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०९६४६१	३	५	१५०००	१२९६०
१२५	गिता कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४२६७८९९	२	१००	१००००	८६४०
१२६	रमेश कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४१०९८२३६	५	४	२५०००	२१६००
१२७	हिरा बहादुर गोले	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४०४४६०३	४	२०	२००००	१७२८०
१२८	रिपु मदन कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४०१९८३२	१	४	५०००	४३२०
१२९	किरण बहादुर कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४३१६४०४६	३	३०	१५०००	१२९६०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
१३०	गिता वि.क.	सुनकोशी गा.पा-७		३	६	१५०००	१२९६०
१३१	गणेश बहादुर राय	सुनकोशी गा.पा-७	९८६४०१७०१३	१	१०	५०००	४३२०
१३२	रञ्जना दाहाल	सुनकोशी गा.पा-७	९८४१४१४०९४	१	५	५०००	४३२०
१३३	उद्धव प्रसाद आचार्य	सुनकोशी गा.पा-७	९८५४०४१३८८	१	२१०	५०००	४३२०
१३४	गणेश प्रसाद खतिवडा	सुनकोशी गा.पा-७	९८६९०४८५२६	१	२००	५०००	४३२०
१३५	उषा कुमारी कार्की	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४४४५४९८	३	१०	१५०००	१२९६०
१३६	इन्द्र बहादुर आले	सुनकोशी गा.पा-७	९८४४५२४०२३	१५		७५०००	६४८००
१३७	दान बहादुर थापा	गोलन्जोर गा.पा-४	९८६४५०७५३३	१३		६५०००	५६१६०
१३८	कृष्ण कुमार थापा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०४२५५६	११		५५०००	४७५२०
१३९	दिप बहादुर घिसिङ	सुनकोशी गा.पा-७	९७४४०४४६०३	५	३५	२५०००	२१६००
१४०	बम बहादुर राण	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८६०९३९५०७	१		५०००	४३२०
१४१	डण्ड प्रसाद लामिछाने	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८४४०९२०८४	३		१५०००	१२९६०
१४२	लक्ष्मी शर्मा	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८४४२९३३४२	६		३००००	२५९२०
१४३	झलक प्रसाद पहाडी	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८४४००९५९२	३		१५०००	१२९६०
१४४	कपिल कुमार लामिछाने	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८४४०९२०९६	३		१५०००	१२९६०
१४५	निर बहादुर खत्री	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८६४०२४३१६	२		१००००	८६४०
१४६	प्रेम बहादुर खत्री	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८४४१९८०३६	७		३५०००	३०२४०
१४७	करुणामा भुजेल	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०९२७१८	७		३५०००	३०२४०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित गोठमल उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
१४८	दामोदर चालिसे	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८४४०१९५५९	३		१५०००	१२९६०
१४९	कुल चन्द्र चालिसे	गोलन्जोर गा.पा.-१	९८४४२९३४७४	९		४५०००	३८८८०
१५०	प्रमिला कुमारी हायू	कमलामाई न.पा.-३	९८४४२५३४५७	२		१००००	८६४०
१५१	शान्ता हायू	कमलामाई न.पा.-३	९८४४२५३४५७	१		५०००	४३२०
१५२	ढाल बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९६१४४४७५१४	२	१०	१००००	८६४०
१५३	जगत बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८०८४३४६६८	२	१०	१००००	८६४०
१५४	छत्र बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४०४८०५५८	४	२०	२००००	१७२८०
१५५	दानस बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४४०४२०५६	१	३५	५०००	४३२०
१५६	ज्ञान बहादुर जोगी	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८२४८८६९०५	५		२५०००	२१६००
१५७	उपनारायण श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४३३६९१३९	११		५५०००	४७५२०
१५८	तुला कुमारी खपाङ्गी	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८२३३६८८८१	४		२००००	१७२८०
१५९	पदम बहादुर खपाङ्गी	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४९०५२७७७	७		३५०००	३०२४०
१६०	प्रकाश भुजेल	गोलन्जोर गा.पा.-६	९८४४१७४२०१	३		१५०००	१२९६०
१६१	खड्क बहादुर श्रेष्ठ	कमलामाई न.पा.-३	९८४४३८९२००	३		१५०००	१२९६०
१६२	डम्बर बहादुर बस्नेत	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८१४८६०३०६	६	३००	३००००	२५९२०
१६३	टलक बहादुर मगर	गोलन्जोर गा.पा.-५	९८४४०८१८१२	१०	९	५००००	४३२००
१६४	फुलमाया घलान	सुनकोशी गा.पा.-७	९८०७८६३७५५	९		४५०००	३८८८०
१६५	कमला कुमारी घलान	सुनकोशी गा.पा.-७	९८१२०३०१२१	४	५	२००००	१७२८०

क्र.सं.	सम्झौता गर्नेको कृषकको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	गाई/भैसी संख्या	जुनार बोट संख्या	अनुमानित उत्पादन प्रति वर्ष (के.जी.)	अनुमानित गहुँत प्रति वर्ष (लि.)
१६६	सुनमाया घलान	सुनकोशी गा.पा-७	९८०७८६२७५८	१	२	५०००	४३२०
१६७	विर बहादुर बाईवा	सुनकोशी गा.पा-७	९८१३५७२२७१	१२	६	६०००	५१८४०
१६८	लक्ष्मण हायू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८१७६४२२७८	७	२१०	३५०००	३०२४०
१६९	देव कुमारी थापा	सुनकोशी गा.पा-७	९८४११७४६६१	१	२५	५०००	४३२०
१७०	बल बहादुर कामी	गोलन्जोर गा.पा-५	९८१९८८२५९९	१		५०००	४३२०
१७१	पम्फावती हायू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८१७८०१३४९	३		१५०००	१२९६०
१७२	प्रभु राम हायू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४९७९९४०९	२		१००००	८६४०
१७३	अम्बिका थापा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४०४२९६६	४		२००००	१७२८०
१७४	तिर्थमाया भुजेल	गोलन्जोर गा.पा-५	९६१४७१७३९०	४		२००००	१७२८०
१७५	ऋषि थापा	गोलन्जोर गा.पा-५	९८५४०४२५५७	१५		७५०००	६४८००
१७६	लक्ष्मी कामी	गोलन्जोर गा.पा-५	९८१७८०१३४९	४		२००००	१७२८०
१७७	सुविन्द्र हायु	गोलन्जोर गा.पा-५	९८०९६११७०६	६		३००००	२५९२०
१७८	सान्ता हायू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४००८४०६	४		२००००	१७२८०
१७९	मिना कुमारी हायू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८१९६८६०२१	८		४००००	३४५६०
१८०	लक्ष्मी कुमारी हायू	गोलन्जोर गा.पा-५	९८४४२२७१८७	५		२५०००	२१६००
१८१	चित्र बहादुर श्रेष्ठ	गोलन्जोर गा.पा-५	९८०९६४४९४२	२	१५	१००००	८६४०
<b>जम्मा</b>				५१९	५२४२	२५९५०००	२२४२०८०



## अनुसूची १० : बृहत् क्षेत्रगत नियन्त्रण कार्यक्रममा स्प्रेकर्ताहरुको विवरण

क्षेत्रगत कीरा (जुनारको आँसा कीरा) नियन्त्रण कार्यक्रमका लागि परिचालित स्प्रेकर्ताहरुको नामावली

क्र.सं.	स्प्रेकर्ताको नाम	सम्पर्क नं	स्प्रे गर्नु पर्ने स्थान
१	रमेश कार्की	९८४१०९८२३६	मझुवा
२	पुरुषोत्तम दाहाल	९८६१२४७६२२	मझुवा
३	मुरारी हायू	९८४४०८२१९१	मझुवा
४	गोरख ब श्रेष्ठ	९८०९६०६१९९	जलकन्या
५	गंगालाल गौतम	९८१४८८४०५७	जलकन्या
६	श्याम रम्तेल	९८४४१७३६७७	खनियाखर्क
७	शम्शेर थापा	९८६४८२२६९, ९८१४७०२६६०	खनियाखर्क
८	ईन्द्र ब थापा	९८१४४९५५२२	खनियाखर्क
९	पूर्ण ब भुजेल	९६१४८८०७२८, ९८४४०८०१२७	चिसापानी, नयाँखर्क
१०	मान ब बस्नेत	९८४४२००२४१	चिसापानी, नयाँखर्क
११	धुव बराल	९८४४२००२४१	चिसापानी, नयाँखर्क
१२	यम ब सिजाली	९८४४२०००६६	तिनकन्या
१३	दान ब रम्तेल	९८४०९१८६०८	तिनकन्या
१४	नारायण कुवार	९८४०९१७८२७	तिनकन्या
१५	चन्द्र ब थापा	९८४०४८३६३६	तिनकन्या
१६	राम ब ठकुरी	९८४४३९६५७०	तिनकन्या
१७	कैशाल आले	९७४४०६००९०, ९८६३०६१४८५	तिनकन्या
१८	प्रेम ब खपाङ्गी	९६१४७१८६०७	तिनकन्या
१९	राम ब थापा	९८२६८३३३०५	तिनकन्या
२०	सिंह बहादुर ज्ञामी	९६१९४४५६०४	तिनकन्या
२१	जित ब ठकुरी	९८६३२०३८०६	तिनकन्या
२२	मोहन ब पूर्वछाने	९८६३२०३८०६	तिनकन्या
२३	दिल ब तमाङ्ग	९८६३२०३८०६	तिनकन्या
२४	बद्रि थापा	९८६४०४६२८६	बितिजोर
२५	कुमार लुङ्गेली	९८४४०८६२५७	डुङ्भजन्ङ
२६	मोहन ब पूर्वछाने	९८२५८३४८०८	तिनपाटन, तोश्रामखोला



